1764

INSTYTUT TURYSTYKI

STANISŁAW OSTROWSKI

RUCH TURYSTYCZNY W POLSCE W 1972 ROKU

WARSZAWA 1974

INSTYTUT TURYSTYKI

STANISŁAW OSTROWSKI

RUCH TURYSTYCZNY W POLSCE W 1972 ROKU

WARSZAWA 1974

Recenzent:
Kazimierz Pieleszek

Redaktor:
Anna Wolicka

Opracowanie techniczne:
Marian Milejczak, Bohdan Janicki

INSTYTUT TURYSTYKI WARSZAWA
1764

INSTYTUT TURYSTYKI – Ośrodek Dokumentacji i Informacji Naukowej
Pracownia Wydawnicza ul. Merliniego 9a,
02-511 Warszawa, tel. 44-61-67, 44-63-47

Reklamodruk MP Poznań 403 off./74 n. 500 F-9/624

Spis treści

	strona
Od autora	7
I. KRAJOWY RUCH TURYSTYCZNY	
1. Wielkość, struktura i dynamika rozwojowa	9
1.1. Turystyka pobytowa	9
1.1.1. Ocena wielkości ruchu	9
1.1.2. Dynamika rozwojowa turystyki pobytowej	13
1.1.3. Struktura organizacyjna turystyki pobytowej	15
1.2. Turystyka wycieczkowa	18
1.2.1. Wielkość ruchu i jego dynamika rozwojowa	18
1.2.2. Struktura organizacyjna turystyki wycieczkowej	23
1.3. Wypoczynek po pracy	25
1.3.1. Wielkość ruchu weekendowego i jego dynamika rozwojowa	25
1.3.2. Lokalizacja przestrzenna ruchu weekendowego	28
1.4. Turystyka kwalifikowana	29
1.4.1. Ocena wielkości ruchu i jego dynamiki rozwojowej	30
1.4.2. Struktura organizacyjna turystyki kwalifikowanej	31
1.5. Uwagi uogólniające	32
1.5.1. Wielkość i struktura ruchu turystycznego w latach 1960-1972	32
1.5.2. Syntetyczny wskaźnik dynamiki rozwojowej w latach 1960-1972	34
2. Rejonizacja krajowego ruchu turystycznego	38
2.1. Rejonizacja ruchu turystycznego wg ocen WKKFiT	39
2.1.1. Analiza dyspersji geograficznej ruchu turystycznego	41

strona

2.1.2. Koncentracja ruchu turystycznego 42

2.2. Rejonizacja ruchu turystycznego wg zapisów w bazie noclegowej 45

2.2.1. Dyspersja terytorialna ruchu turystycznego w poszczególnych rodzajach bazy noclegowej 45

2.2.2. Koncentracja recepcji ruchu turystycznego w bazie noclegowej 46

2.2.3. Zmiany w koncentracji ruchu turystycznego w okresie lat 1960-1972 47

2.2.4. Kartogram rejonizacji ruchu turystycznego 49

3. Struktura sezonowa krajowego ruchu turystycznego 50

3.1. Ogólny wskaźnik struktury sezonowej 50

3.2. Ocena sezonowości ruchu turystycznego w niektórych regionach 53

3.3. Wykorzystanie bazy noclegowej przez ruch turystyczny 59

3.3.1. Globalny wskaźnik wykorzystania bazy noclegowej 59

3.3.2. Wskaźnik wykorzystania w poszczególnych kategoriach bazy noclegowej 61

3.3.3. Wskaźnik wykorzystania bazy w poszczególnych regionach. 61

II. ZAGRANICZNY RUCH TURYSTYCZNY 65

1. Zagraniczna turystyka przyjazdowa 68

1.1. Wielkość globalna przyjazdów do Polski i dynamika rozwojowa 68

1.2. Struktura przyjazdów pod względem kraju pochodzenia turysty 74

1.3. Struktura przyjazdów wg rodzaju środków lokomocji 79

1.4. Struktura sezonowa zagranicznej turystyki przyjazdowej 82

strona

1.5. Rejonizacja zagranicznego ruchu przyjazdowego 86
1.6. Organizacja form recepcji zagranicznego ruchu turystycznego 90

2. Zagraniczna turystyka wyjazdowa 93
2.1. Wielkość globalna wyjazdów turystycznych z Polski oraz ich dynamika rozwojowa 93
2.2. Struktura geograficzna wyjazdów turystycznych z Polski /wg krajów docelowych/ 98
2.3. Struktura sezonowa wyjazdów turystycznych z Polski 100
2.4. Organizacyjne ujęcie wyjazdowego ruchu turystycznego 104

III. UWAGI KOŃCOWE 107
1. Wskaźnik aktywności turystycznej 107
2. Ruch turystyczny a wzrost gospodarczy 109
2.1. Porównanie dynamiki wzrostu 111
2.2. Współczynnik korelacji liniowej 112
2.3. Wskaźnik elastyczności dochodowej ruchu turystycznego 112

ZAKOŃCZENIE 115

ZAŁĄCZNIKI 117

OD AUTORA

Opracowanie niniejsze jest kolejnym przyczynkiem do analizy statystycznej dynamicznie rozwijającego się w naszym kraju ruchu turystycznego, któremu pogrudniowa polityka społeczno-gospodarcza dostarczyła dodatkowych stymulatorów.

Całość pracy dotyczy wyników z roku 1972, ale we wszystkich jej partiach dane za ten rok konfrontowane są z rozwojem turystyki w latach 1960-1972, przy czym autor świadomie wykorzystuje tu dorobek swoich poprzednio publikowanych prac z tego zakresu[1/]. W stosunku do publikowanych uprzednio analiz opracowanie niniejsze wprowadza znacznie szerzej aparaturę analizy statystycznej, charakteryzując zjawisko ruchu turystycznego za pomocą właściwych statystyce mierników i parametrów opisowych zbiorowości statystycznych.

Na szczególną uwagę zasługują pierwsze próby sformułowania charakterystyk opisowych ruchu turystycznego, takich jak:

- wskaźnik aktywności turystycznej społeczeństwa,
- wskaźnik elastyczności dochodowej ruchu turystycznego,
- obliczenie funkcji trendu poszczególnych rodzajów ruchu turystycznego.

Formułując mierniki tak istotne dla dalszych prac nad określeniem prawidłowości strukturalnych i rozwojowych ruchu turystycznego, autor oprzeć się musiał na oficjalnie publikowanym[2/] materiale statystycznym, nie wchodząc w zasadzie w ocenę jego wiarygodności. Tylko w przypadku, kiedy publikowane dane zawierały - przy bliższej analizie - wyraźną niespójność, wynikającą z różnych ocen wielkości tych samych zjawisk w zależności od sposobu zbierania i grupowania informacji statystycznych - konieczny okazał się komentarz.

1/ Tegoż autora: a/ Wprowadzenie do statystyki ruchu turystycznego cz.I Obserwacja turystyczna, Wyd. SGPiS 1970,
b/ ditto cz.II analiza statystyczna, Wyd. SGPiS /w druku ukaże się w II półroczu 1974/.
c/ Ruch turystyczny w Polsce, Wydanie II, Wyd. Sport i Turystyka, Warszawa 1972.

2/ Głównym źródłem było wyd. GUS: Turystyka 1973, które ukazało się w IV kwartale r. 1973, zawierając dane do r. 1972.

Do takich przypadków należy m.in. ocena wielkości ruchu turystycznego poza bazą noclegową ujętą w ramy gospodarki uspołecznionej, ocena wielkości ruchu w zakresie tzw. turystyki kwalifikowanej itp.

Szczególnie istotną korekturę danych wyjściowych do wszystkich analiz publikowanych oficjalnie w wydawnictwach GUS-u należało przeprowadzić w zakresie oceny wielkości dwustronnego ruchu między Polską a NRD. Autor wykorzystał tu badanie przeprowadzone przez COIT i pokusił się o znalezienie formuły na "oczyszczenie" danych z r.1972 z wpływu nieporównywalnych merytorycznie zjawisk, które zaistniały w związku z zawarciem przez rządy Polski i NRD umowy o bezpaszportowym ruchu obywateli tych krajów przez polsko-NRD-owską granicę państwową.

W innych przypadkach, kiedy brak było nawet tak niedoskonałych materiałów /jak np w przypadku turystyki kwalifikowanej,czy w związku z analizą sezonowego rozkładu wykorzystania bazy noclegowej/ - autor, mając do wyboru: zrezygnować z jakichkolwiek prób ujęć analitycznych zjawiska lub przeprowadzić je,uzupełniając braki w materiale decyzjami arbitralnymi, przyjął drugie rozwiązanie,podając szczegółowo charakter i rodzaj decyzji arbitralnych,a także przesłanki /wynikające z długoletniego doświadczenia w zakresie omawianej materii/, które legły w podstaw poszczególnych rozstrzygnięć arbitralnych.

Autor pragnie wyrazić podziękowanie recenzentowi pracy, dyr. K.Pieleszkowi, za ogólnie pozytywną ocenę przydatności pracy, zwłaszcza dla celów praktyki władz turystycznych oraz za uwagi i sugestie, które pozwoliły pogłębić analizę w niektórych partiach opracowania; wyraża również podziękowanie zespołowi Pracowni Wydawniczej Instytutu Turystyki za szybkie i sprawne przygotowanie opracowania do druku.

Warszawa, marzec 1974

I. KRAJOWY RUCH TURYSTYCZNY

1. Wielkość, struktura i dynamika rozwojowa

Zgodnie z danymi GUS[1/], globalny krajowy ruch turystyczny w r. 1972 określał się wielkością:

85.430 tys. osób
310.030 tys. osobodni,

w poniższym rozkładzie rodzajowym:

- turystyka pobytowa	-	12.900 tys. osób
	-	201.500 tys. osobodni
- wycieczki	-	27.800 tys. osób
	-	64.600 tys. osobodni
- wypoczynek po pracy	-	44.730 tys. osób
	-	44.730 tys. osobodni

W porównaniu z r. 1971 wzrost wielkości ruchu krajowego wyniósł w rachunku osób 15,8% /w r. 1971 - 73.800 tys.osób/,zaś w rachunku osobodni - 11,0% /w r. 1971 - 280.000 tys./.

Analizie poddane zostaną wszystkie elementy składowe krajowego ruchu turystycznego.

1.1. Turystyka pobytowa

1.1.1. Ocena wielkości ruchu

Przyjmując za podstawę oceny wielkości turystyki pobytowej dane zawarte w tablicy 1/5 wyd. GUS, wyjaśnić należy, że przyjmuje się je po konfrontacji z danymi pochodzącymi z zapisów w bazie noclegowej, a mianowicie:

1/ Statystyka Polska Nr 5, Turystyka 1973, Wyd.GUS,Warszawa 1973 s. 10, tabl. 1/5.

Tabela 1

	w tysiącach	
	osób	osobodni
Uczestnicy kolonii szkolnych[1/]	2.222,5	45.561,0
Uczestnicy wczasów[2/]	2.819,1	35.595,9
Korzystający z obozowisk turystycznych[3/]	1.006,9	5.665,6
i innych sezonowych obiektów turystycznych[3/]	589,8	2.167,5
Korzystający z zakładów lecznictwa uzdrowiskowego[4/]	356,8	9.495,0
Łącznie	6.995,1	98.485,0

Jak pamiętamy, dane z tabl. 1/5/ prezentują dla turystyki pobytowej wielkości: osób /w tys./ 12.900,osobodni /w tys./201.500. Odpowiednie różnice wynoszą:

12.990 - 6.995 = 5.905 tys. osób

201.500 - 98.485 = 103.015 tys. osobodni

W ujęciu procentowym różnice te wynoszą:

dla rachunku osób - 45,7 %

dla rachunku osobodni - 51,1 %

Wyjaśnia tę różnicę fakt korzystania w czasie urlopów z bazy nie uspołecznionej,biwaków nie zorganizowanych itp.Informację o rozmiarach tego zjawiska zaczerpnąć można z opracowania wyników badania ankietowego przeprowadzonego w r. 1970[5/], gdzie dla r.1970 podane są następujące dane:

/procent odpowiadających na ankietę na temat sposobu organizacji wypoczynku letniego/

- u rodziny na wsi - 13,7%
- u krewnych, przyjaciół, w miejsc.letniskowej - 6,8%

1/ Turystyka 1973. GUS, tabl. 2/6
2/ j.w. tabl. 5/9
3/ j.w. tabl. 3/7
4/ j.w. tabl. 2/6
5/ Anna Pawełczyńska. Urlopy,wycieczki,weekendy.Wyd.GKKFiT W-wa 1971, s.13.

- wynajem prywatny - 7,9%
- podróż "na własną rękę" /schroniska, camping, namiot/ - 8,2% 36,6%

Procent ten zmniejszamy o połowę wartości przypadającej na"wynajem prywatny" /mogły to być zarj estrowane prywatne kwatery wykazane przez organizacje turystyczne /7,9% : 2 4,0 oraz o połowę wartości przypadającej na podróż "na własną rękę" 8,2:2=4,1%, a zatem 36,6% - 8,1% = 28,5%.

Ponieważ ogół wyjeżdżających stanowił 62,8% wszystkich ankietowanych, przyjąć można, że w r. 1970 45,4% wszystkich uczestników letnich wyjazdów urlopowych korzystało z bazy innej niż wykazane w sprawozdawczości GUS-owskiej, głównie bazy nieuspołecznionej lub własnego namiotu, rozbitego poza oficjalnie przygotowanymi kempingami i polami biwakowymi.

Na podstawie tych wywodów, i uwzględniając fakt, że w latach 1970 - 72 nastąpił dalszy wzrost motoryzacji, a stan posiadania namiotów znacznie się zwiększył, wielkość turystyki pobytowej w r. 1972 określamy następująco:

osób uczestniczących - 12,9 mln na 201,5 mln osobodni
w tym nie korzystających z uspołecznionej bazy turystyczno-wypoczynkowej - 5,9 mln na 102,5 mln osobodni

W ten sposób zweryfikowanymi danymi możemy uzupełnić długoletni szereg statystyczny zaprezentowany w podręczniku "Ruch turystyczny w Polsce"[1/], otrzymując następującą tabelę:

1/ St.Ostrowski: Ruch Turystyczny w Polsce. Wyd.II, Sport i Turystyka, Warszawa 1972, s.95.

Tabela 2

Rozwój turystyki pobytowej w latach 1960 - 1972

Lata	Ogółem		1960 = 100
	w tys. osób	rok poprzedni 100	
1960	3.463		100
1961	4.047	117	117
1962	4.733	117	137
1963	5.430	115	157
1964	5.921	109	171
1965	5.375	91	155
1966	5.940	110	171
1967	6.849 a/	115	198
1968	7.866 b/	115	227
1969	8.537 c/	109	248
1970	9.713	114	275
1971	11.200	115	321
1972	12.900 d/	115	373

a/ W tym pobyty u rodzin i w wiejskich kwaterach pryw. - 2.992.
b/ W tym pobyty u rodzin i w wiejskich kwaterach pryw. - 3.861.
c/ W tym pobyty u rodzin i w wiejskich kwaterach pryw. - 3.998.
d/ W tym nie korzystający z uspołecznionej bazy turystyczno-wypoczynkowej - ok. 5,9 mln osób.

Podobnie uzupełniamy danymi za lata 1970-1972 szereg przedstawiający wielkość turystyki pobytowej mierzonej w osobodniach.

Tabela 2a

Lata	Ogółem		1960 = 100	Przeciętny okres pobytu os. w dniach
	w tys. osobodni	Rok poprzedni 100		
1960	50.050		100	14,3
1961	64.391	121	121	15,7
1962	75.145	117	149	15,9
1963	86.880	116	170	16,0
1964	90.355	104	180	15,3
1965	93.096	103	185	17,3
1966	102.020	110	203	17,1
1967	114.455 a/	112	229	16,6
1968	128.235 b/	112	256	16,3
1969	139.694 c/	109	279	16,4
1970	154.850	111	310	15,8
1971	185.700	113	370	16,6
1972	201.500 d/	108	403	15,6

a/ W tym pobyty u rodzin i w wiejskich kwaterach pryw. - 60.559
b/ W tym pobyty u rodzin i w wiejskich kwaterach pryw. - 72.041
c/ W tym pobyty u rodzin i w wiejskich kwaterach pryw. - 74.873
d/ W tym nie korzystający z uspołecznionej bazy turystyczno-wypoczynkowej - ok. 102 mln osobodni.

1.1.2. Dynamika rozwojowa i średnia długość pobytu

Przedstawiona tabela pozwala przeprowadzić charakterystykę turystyki pobytowej w latach 1960-1972 pod względem:

a/ dynamiki rozwojowej /trend długookresowy/

b/ oceny średniej długości pobytu

Poniżej zamieszczony jest wykres dynamiki rozwojowej turystyki pobytowej w Polsce, przy czym wielkość ruchu w poszczególnych latach mierzona jest wskaźnikiem dynamiki /w procentach/ ze stałą podstawą /rok 1960 = 100/.

Rys. 1 Dynamika turystyki pobytowej

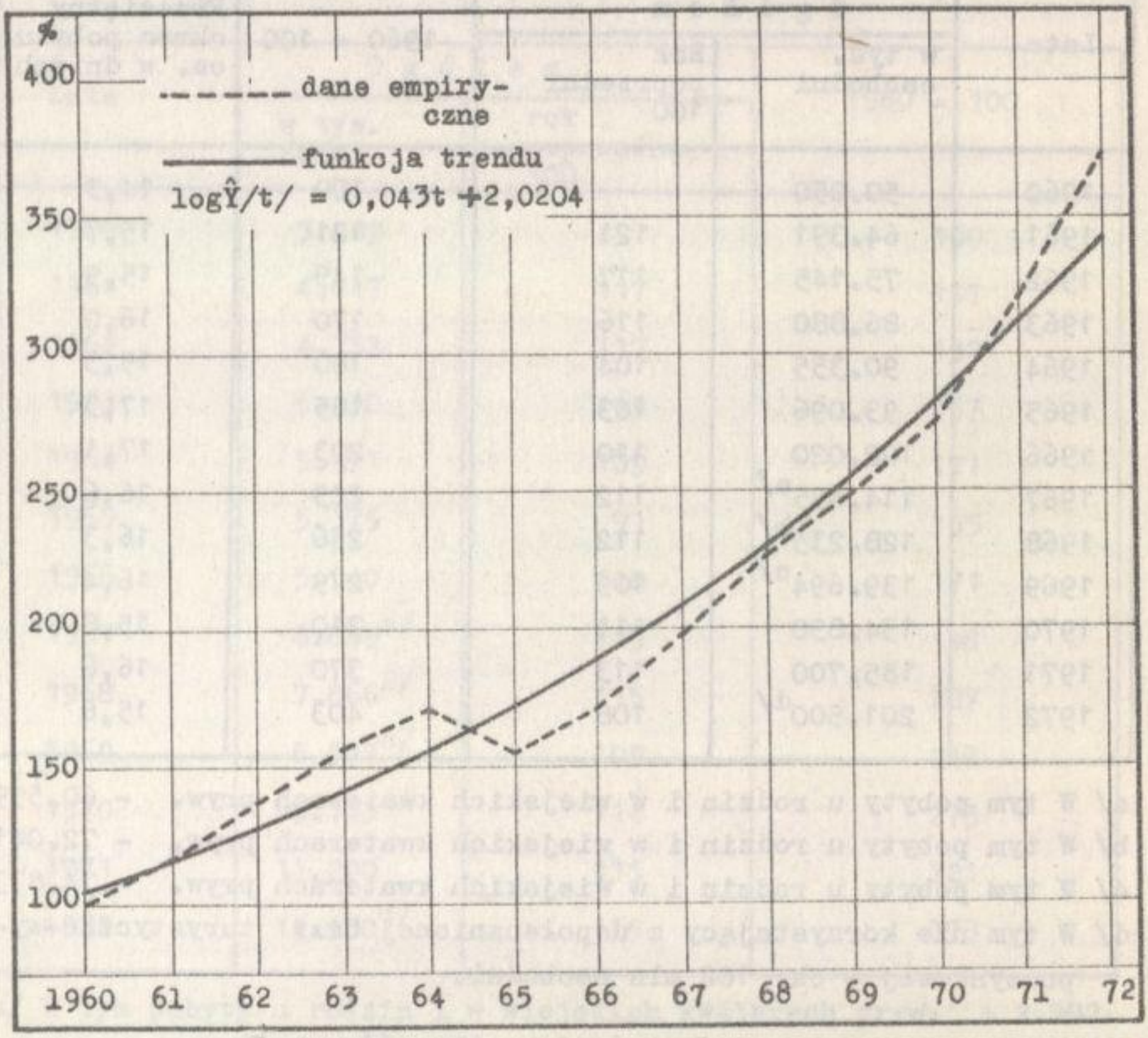

Oprac. własne 1/

1. Wykres przedstawia trend rozwojowy uczestnictwa w turystyce pobytowej w latach 1960-1972 i zawiera tezę, że dobrym teoretycznym dopasowaniem krzywej trendu jest funkcja wykładnicza wg wzoru:

$y /t/ = a^t \cdot b$ a w postaci logarytmicznej:

$\log y /t/ = t \log a + \log b$, co wg obliczeń przedstawionych w załączniku nr 1 daje postać numeryczną

$\log y /t/ = 0,043\ t + 2.0204$

Oprócz wykresu dynamiki, obliczyć można średnią roczną dynamikę wzrostu, uzyskując w rachunku osób dla tego okresu 11,6%[1/].

Na tle średniej dynamiki tych dwunastu lat odznacza się ustabilizowane, średnie roczne tempo wzrostu ostatnich trzech lat /1970-1972/ - 14,7%, podczas gdy dziewięć lat 1960-69 wykazywało średnie tempo wzrostu 10,6%.

Dane za rok 1973 ukażą niewątpliwie wzrost zarysowanej tu tendencji odzwierciedlającej zmienioną politykę państwa wobec turystyki i wypoczynku ludzi pracy.

W rachunku osobodni średni wskaźnik dynamiki dla omawianych 12 lat określa się na 11,2%, podczas gdy dla 3 ostatnich lat wynosi on zaledwie 10,6%. Oznaczać to może, iż w ostatnich latach zarysowały się dwie tendencje:

- korzystanie z wyjazdów urlopowych przez osoby mające krótszy urlop, a zatem ograniczające czas pobytu poza domem,
- dzielenie urlopu na dwie części i korzystanie za drugim razem ze stosunkowo krótszego pobytu /np. zimą w górach/.

Podobna tendencja zarysowuje się jeszcze bardziej wyraziście w analizie średniego okresu pobytu.

Posługując się w dalszym ciągu danymi z tabel 2 i 2a, otrzymujemy dla okresu 13 lat średnią długość pobytu wypoczynkowego = 16,1 dnia; w tym świetle dane z roku 1972 /15,6 dnia/ należą do najniższych w ciągu całego okresu. Jeżeli rok 1973 i lata dalsze przyniosą podobne wyniki, podana wyżej hipoteza o przyczynach takiego stanu rzeczy będzie potwierdzona.

1.1.3. Struktura organizacyjna turystyki pobytowej

Posługując się danymi z wydawnictwa GUS-owskiego: "Turystyka 1973" oraz wykorzystując odpowiednie dane zawarte w II wydaniu podręcznika "Ruch Turystyczny w Polsce"[2/], sporządzić można tablicę obrazującą ujęcia organizacyjne turystyki pobytowej. Dla porównania przytoczone zostaną również dane dotyczące roku 1968.

1/ Obliczenia dokonano ze wzoru na średnią geometryczną w logarytmicznej postaci

$$\log G = \frac{\sum_{t=1}^{N} \log x_i}{N}$$

gdzie N= liczba lat = 12 x_i = wartości procentowe liczby osób dla poszczególnych lat, przy 1960=100.

2/ op.cit., s.97.

Tabela 3

Turystyka pobytowa wg stanu organizacyjnego w latach 1968 i 1972

Wyszczególnienie	Osoby						Osobodni					
	w tysiącach		% całości		% turystyki zorganizowan		w tysiącach		% całości		% turystyki zorganizowan	
	1968	1972	1968	1972	1968	1972	1968	1972	1968	1972	1968	1972
Ogółem	7.866	12.900	100,0	100,0	-	-	128.235	201500	100,0	100,0	-	-
Turystyka zorganizowana	3.764	6.008	47,7	46,6	100,0	100,0	60.328	99690 a/	47,1	49,5	100,0	100,0
w tym: Wczasy FWP	615	672	-	-	16,3	11,2	9.431	9749	-	-	15,6	9,7
Wczasy zakładów pracy, zw.zawodowych i rad narodowych	1.513	2.147	-	-	40,4	35,7	17.077	25847	-	-	28,3	25,8
Kolonie i obozy młodzieżowe	1.413	2.810 b/	-	-	37,5	46,7	28.263	54434 b/	-	-	46,8	54,7
Zjedn.Orbis i inne	22	22	-	-	0,6	0,4	220	165	-	-	0,4	0,2
Uzdrowiska	201	357	-	-	5,3	5,9	5.337	9495	-	-	8,9	9,6
Turystyka nie zorganizowana /nie korzystający z uspołecznionej bazy noclegowej	4.102	6.892	52,3	53,4	-	-	67.907	101810	52,9	50,5	-	-

Oprac. własne.

a/ liczba o 1205 tys. większa niż suma osobodni z tab. 1, co może wynikać z faktu organizowania obozów na terenach nie zagospodarowanych.

b/ podano łącznie z uczestnikami obozów turystycznych /Turystyka 1973, tabl. 10/14//.

Analiza powyższej tablicy pozwala wyprowadzić kilka wniosków.

Po pierwsze:

Turystyka pobytowa w Polsce ujęta jest organizacyjnie w niecałej swojej połowie; tendencję długookresową stopnia zorganizowania ilustruje poniższa tabela:

Tabela 4

Stopień zorganizowania turystyki pobytowej
w latach 1960 - 1972
/w % całości turystyki pobytowej/

Rok	Osoby	Osobodni
1960	52,4	65,9
1963	41,9	47,9
1966	51,6	51,8
1968	47,7	47,1
1972	46,6	49,5
średnio dla lat 1960-72 1/	48,6	49,7

W tym zestawieniu stopień zorganizowania turystyki pobytowej w roku 1972 kształtuje się poniżej średniej długookresowej, co wynika zwłaszcza z rachunku osób. Potwierdza to wysunięte poprzednio twierdzenie o nasilającej się tendencji organizowania pobytów urlopowych "na własną rękę", co m.in. związane jest ze wzrostem motoryzacji.

Po drugie:

Stałą cechą charakterystyczną jest wyższy wskaźnik zorganizowania turystyki pobytowej w ujęciu osobodni aniżeli w ujęciu osób, co świadczy o tym, że pobyty organizowane prywatnie często są krótsze od ujętych organizacyjnie przez szkołę,instytucję związkową lub turystyczną. Decydującą rolę odgrywa tu stosunkowo wysoki średni okres pobytu na koloniach i obozach młodzieży szkolnej.

1/ po wyeliminowaniu wartości skrajnych: w r-ku osób roku 1960 i 1963, zaś w r-ku osobodni roku 1960 i 1968.

Po trzecie:

Dominującą ilościowo formą zorganizowanej turystyki pobytowej są kolonie i obozy młodzieżowe /zwłaszcza młodzieży szkolnej/.

Proces obejmowania coraz większej liczby młodzieży uczestnictwem w turystycznym wypoczynku letnim zobrazowany jest w zestawieniu liczby osobodni uczestnictwa w koloniach szkolnych i udziału tej grupy turystów w całej turystyce pobytowej.

Rok	Osobodni uczestnictwa w tys.	% całości zorganizowanej turystyki pobytowej
1960	16.080	48,4
1968	28.263	46,8
1972	54.434	54,6

Jeśli wysoka tendencja wzrostowa wypoczynku turystycznego młodzieży w r. 1973 i w latach następnych utrzyma się zarówno w liczbach bezwzględnych jak i w procentowym udziale w całości ruchu zorganizowanego - będzie można mówić o wyraźnych statystycznych potwierdzeniach polityki partii i rządu, kładącej specjalny nacisk na zapewnienie zdrowego wypoczynku jak najszerszym rzeszom młodzieży.

1.2. Turystyka wycieczkowa

1.2.1. Wielkość ruchu turystycznego i jego dynamika rozwojowa

Podobnie jak przy analizie turystyki pobytowej, ocena wielkości i dynamiki rozwojowej turystyki wycieczkowej sporządzona została na podstawie dwu tabel[1/].

1/ Jako źródło wykorzystujemy:
- Tabelę nr 4 na s.99 w: Ruch Turystyczny w Polsce, wyd. II.
- Tablice 1/5/, 6/25/, 8/12, 9/13, 10/14 - Turystyka 1973.Wyd. GUS.

Tabela 5

Uczestnicy turystyki wycieczkowej w latach
1960 - 1972

Lata	Ogółem		1960 = 100
	w tys. osób	rok poprzedni 100	
1960	7.661		100
1961	11.335	148	148
1962	12.776	113	167
1963	13.695	107	179
1964	14.325	105	187
1965	15.265	106	199
1966	16.735	110	218
1967	17.828 a/	107	231
1968	20.020 b/	112	261
1969	20.609	103	269
1970	23.021	111	300
1971	25.300	110	330
1972	27.800	110	363

a/ w tym uczestnicy wycieczek jednodniowych 3.500
b/ w tym uczestnicy wycieczek jednodniowych 2.400

Tabela 6

Osobodni uczestnictwa w turystyce wycieczkowej
w latach 1960 - 1972

Lata	Ogółem		1960-100	Przeciętny okres pobytu osoby w dniach
	w tys. osobodni	Rok poprzedni 100		
1960	14.973		100	1,9
1961	22.641	151	151	2,3
1962	26.586	117	177	2,0
1963	28.877	108	192	2,1
1964	29.455	102	197	2,1
1965	31.947	109	214	2,0
1966	33.920	106	227	2,0
1967	36.627[a]	108	244	2,1
1968	41.440[b]	127	310	2,3
1969	47.462	117	317	2,3
1970	53.832	113	359	2,3
1971	57.000	106	380	2,2
1972	64.600	114	431	2,3

a/ w tym uczestnicy wycieczek jednodniowych: 3.500
b/ w tym uczestnicy wycieczek jednodniowych: 2.400

Do powyższych tabel dodać trzeba kilka uwag wyjaśniających. Przy uzupełnieniu szeregów chronologicznych zawartych w podręczniku "Ruch Turystyczny w Polsce" danymi za lata 1970-1972, przyjęto dane zawarte w tabl. 1/5/ wyd. GUS: "Turystyka" 1973, a zatem, wg cen WKKFiT w r. 1972, 27.800 tys. osób i 64.600 tys. osobodni. Tymczasem zsumowanie zapisów z innych tablic tegoż wydawnictwa daje odmienny wynik:

	Osoby w tys.	Osobodni w tys
Uczestnicy wycieczek turystyki zwykłej[1/]	19.706	37.109
Uczestnicy rajdów[2/]	1.315	4.704
Uczestnicy spływów[2/]	299	594
Uczestnicy zlotów[3/]	676	1.100
Łącznie	21.996	43.507

Występuje zatem znaczna różnica:

	Osób	Osobodni
Wg ocen WKKFiT /Tabl.1/5//	27.800 tys.	64.600 tys.
Wg danych organizatorów /tabl. 8/12, 9/13 i 10/14//	21.996 tys.	43.507 tys.
Różnica	5.804 tys.	21.093 tys.

Czy uzasadnione jest zatem przyjęcie do analizy ocen WKKFiT? Odpowiedź brzmi twierdząco, z następującym uzasadnieniem:

- dane od organizatorów notowane są w podziale terytorialnym wg siedziby organizatora i nie uwzględniają tego, że jedna wycieczka może odwiedzić /co często się zdarza/ kilka województw,
- dane wg organizatorów nie uwzględniają turystyki wycieczkowej indywidualnej /nie zorganizowanej/ korzystającej bądź z bazy noclegowej uspołecznionej, bądź z kwater prywatnych, bądź wreszcie z własnego namiotu, ustawionego poza zorganizowanymi kempingami i polami namiotowymi.

Nie mając żadnych podstaw do określenia liczby związanych z tym podwójnych ujęć turystów wycieczkowych przez poszczególne WKKFiT, przyjmiemy arbitralnie, że połowa różnicy, tzn. ok.2.900 tys. osób na ok. 10.500 tys. osobodni, przypada na podwójne zaliczenia /co z punktu widzenia ujęć w miejscu recepcji jest uzasadnione i nie podlega korekturze in minus/, zaś druga połowa przypada na turystykę wycieczkową nie zorganizowaną.

1/ tabl. 8/12.
2/ tabl. 9/13.
3/ tabl. 10/14.

Obliczymy obecnie średni wskaźnik dynamiki rozwojowej turystyki wycieczkowej, przyjmując za podstawę dane z tab. 5, z wyłączeniem jedynie roku 1961, kiedy to wzrost o 48% w stosunku do r. 1960 nie znalazł żadnego potwierdzenia w całym dalszym szeregu chronologicznym[1/]. Średnia ta wynosi dla całego okresu 8,5%, jest zatem znacznie niższa, aniżeli średnia reprezentująca dynamikę rozwojową turystyki pobytowej. Ale i tu, podobnie jak w turystyce pobytowej, tempo wzrostu ostatnich trzech lat znacznie przewyższa ośmioletni okres poprzedni. Średnie roczne tempo wzrostu turystyki wycieczkowej wyniosło:

w latach 1970 - 1972 - 10,3%

w latach 1961 - 1969 - 7,8%

Prawidłowość zwiększonego tempa rozwoju turystyki w ostatnich trzech latach znajduje w tym przypadku potwierdzenie.

1/ Podobnie jak przy turystyce pobytowej, obliczamy średnie tempo wzrostu ze wzoru na średnią geometryczną w jego skróconej logarytmicznej postaci:

$$\log g = \frac{\sum_{i=1}^{n} \log x_i}{n} \qquad \text{gdzie } n = 11$$

zaś x_1, x_2, x_i stanowią kolejne roczne indeksy dynamiki ze zmienną podstawą /rok poprzedni = 100/.

1.2.2. Struktura organizacyjna turystyki wycieczkowej

Na podstawie tablic 8/12, 9/13 i 10/14 wydawnictwa GUS:"Turystyka 1973", zestawić można syntetyczną tabele obrazującą strukturę organizacyjną turystyki wycieczkowej w r. 1973.

Tabela 7

Organizator	Wycieczki zwykłe tys. osób	Rajdy tys. osób	Spływy i rejsy tys osób	Zloty tys. osób	Razem	
					osób w tys.	%
Fundusz Wczasów Pracowniczych	1.550	11	14	1	1.576	7,2
Ośrodki Sportu,Turystyki i Wypoczynku i terenowe przedsięb.turystyczne	888	16	197	66	1.167	5,3
Min.Oświaty i Wychowania	2.780	-	-	-	2.780	12,8
Ogólnokrajowa Spółdz. Turyst."Gromada"	2.517	-	-	-	2.517	11,6
PBP "Orbis"	835	-	-	-	835	3,8
Polskie Towarzystwo Turyst.Krajozn.	7.586	727	45	26	8.384	38,4
Spółdz.Biuro Tur. "Turysta"	610	-	-	-	610	2,8
Ludowe Zespoły Sportowe	1.937	259	11	321	2.528	10,6
Związek Harcerstwa Polskiego	181	83	3	111	378	1,7
Inni	882	219	29	151	1.281	5,8
Ogółem	19.766	1315	299	676	22.056	100,0

Analiza tabeli pozwala stwierdzić, że w zakresie organizacyjnej obsługi turystyki wycieczkowej blisko trzy czwarte całości /73,4%/ pozostaje w rękach czterech organizatorów:
PTTK, Szkół, Spółdzielni Turystycznej "Gromada" i Ludowych Zespołów Sportowych. Jednak w porównaniu z rokiem 1969, kiedy ci sami organizatorzy objęli swym zasięgiem równo 80% całości turystyki zorganizowanej, wzrosła w tej dziedzinie aktywność innych organizatorów, zwłaszcza terenowych ośrodków sportu, turystyki i wypoczynku oraz terenowych przedsiębiorstw turystycznych. W dalszym ciągu utrzymuje się zdecydowanie dominująca rola PTTK /ok.40% całości/, powoli wzrasta udział turystyki wiejskiej /LZS i Gromada/.

Na zakończenie podejmiemy próbę określenia stopnia zorganizowania ruchu wycieczkowego. Wskaźnik ten otrzymujemy przez porównanie ogólnej liczby uczestników turystyki wycieczkowej ujętych w sprawozdawczości WKKFiT /27.800/, zmniejszonej o szacunkową wielkość podwójnych zaliczeń /2.900/, z ogólną liczbą uczestników imprez turystyki wycieczkowej, wykazaną przez poszczególnych organizatorów /22.056 22.000 tys./.

$$\frac{22.000 - 100}{27.800 - 2.900} = 88,4\%$$

Zastrzegając się co do orientacyjnego charakteru tego wskaźnika /ze względu na arbitralnie przyjętą ocenę wielkości podwójnych zaliczeń w ujęciach WKKFiT/, wskazać trzeba na pewną tendencję wzrostu udziału turystyki wycieczkowej nie zorganizowanej w porównaniu z r. 1969 /11,6% osób w r. 1972 wobec 10% w r. 1969/.

1.3. Wypoczynek po pracy

1.3.1. Wielkość ruchu weekendowego i jego dynamika rozwojowa

Przedstawiona poniżej tabela obrazuje, podobnie jak przy dwu poprzednio zanalizowanych rodzajach turystyki, zmiany wielkości ruchu weekendowego w latach 1960-1972.

Tabela 8

Lata	Osoby		
	w tys.	rok poprzedni 100	1960 - 100
1	2	3	4
1960	12.170		100
1961	11.695	96	96
1962	12.824	110	105
1963	15.800	123	130
1964	18.883	119	155
1965	24.969	132	205
1966	28.600	115	235
1967	31.980	112	262
1968	31.316	98	256
1969	29.600	95	243
1970	31.209	105	250
1971	37.300	119	306
1972	44.730	119	367

Źródło: Ruch Turystyczny w Polsce. Wyd. II, s.102, oraz Turystyka 1973. Wyd. GUS, tabl. 1/5/.

Wielkość ruchu weekendowego w latach 1960-1972 obrazuje poniższy wykres.

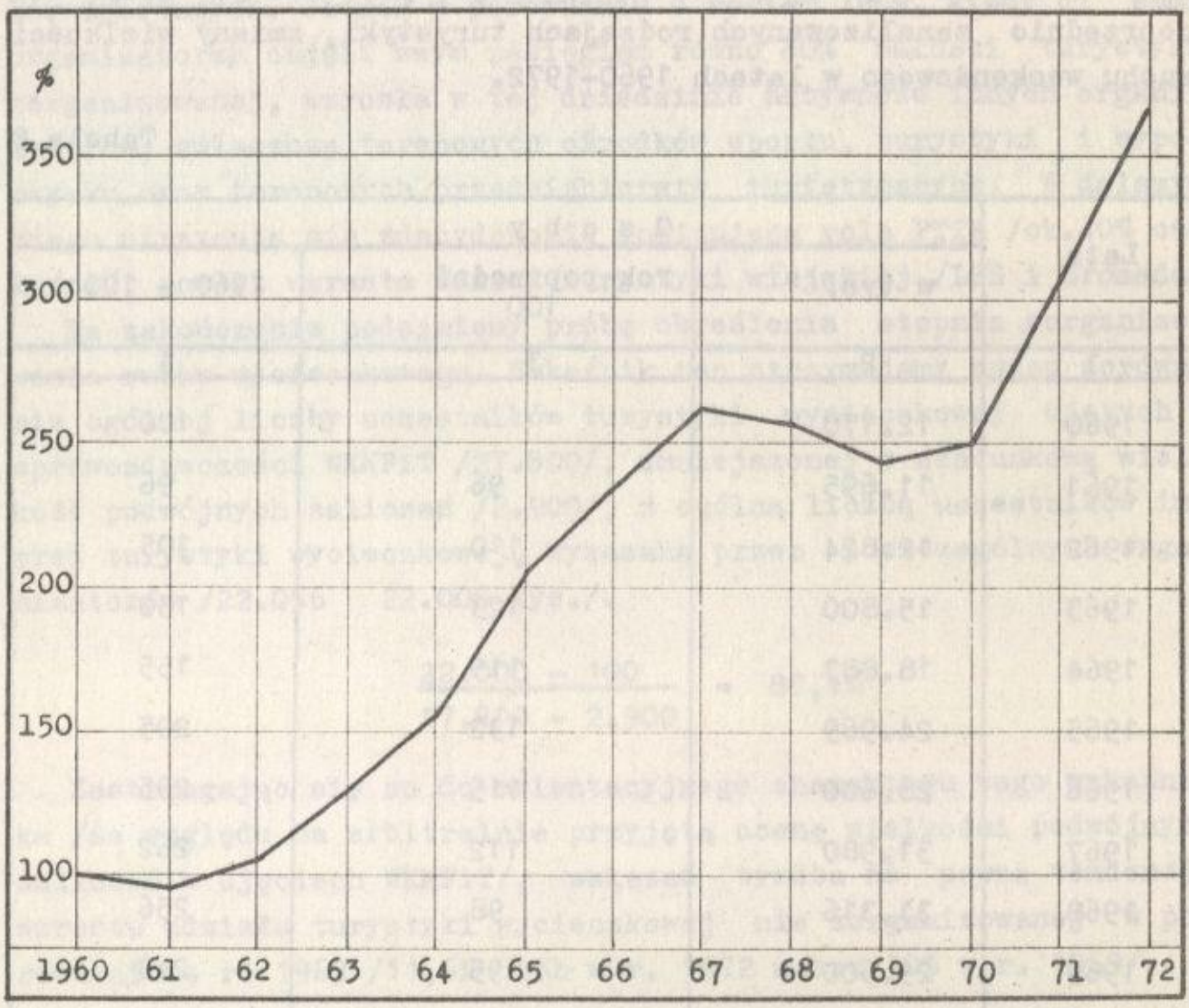

Uwzględniając uzasadnione zastrzeżenie co do wiarygodności danych dotyczących wielkości ruchu weekendowego, opartych na szacunkach powiatowych i wojewódzkich komitetów kultury fizycznej i turystyki, przeprowadzić należy weryfikację tych danych za rok 1970, poprzez zestawienie ich z wynikami badań ankietowych zrealizowanych przez Centralny Ośrodek Informacji Turystycznej[1/].

1/ A.Pawełczyńska: Urlopy, wycieczki, weekendy. Wyd. COIT W-wa 1971, s.75.

Z danych zawartych w omawianych tablicach CCIT-u wynika, że w r. 1970:

- do 3 razy uczestniczyło w wyjazdach weekendowych 17,3% ogółu ludności miejskiej powyżej 18 lat,
- więcej niż trzy razy wyjeżdżało 37,1%.

Przyjmując, że:

- dane procentowe dotyczą całej ludności miejskiej od 10 do 69 lat, a /dla uproszczenia rachunku/ pozostałe grupy wiekowe nie uczestniczą w wypoczynku weekendowym wcale,
- przez określenie "do 3 razy" będziemy rozumieli średnio 2,5 raza,
- przez określenie "powyżej 3 razy" - średnio 5-krotny udział w wyjeździe weekendowym w ciągu roku,

otrzymujemy do obliczenia[1/]:

Ogół ludności miejskiej w r. 1970 - 17.088 mln,

w grupach wieku 10-69 lat - 13.924 mln,

z czego: 17,3% tzn. 2409 mln osób x 2,5 dnia uczestnictwa

37,1% tzn. 5166 mln " x 5 dni uczestnictwa

co daje 6.022 mln /2409 x 2,5/

+25.830 mln /5166 x 5 /

31.852 mln osób,

wobec 31.209 mln osób wykazywanych w szacunkach WKKFiT; rozbieżność jest zatem zaskakująco mała - 2%. Można więc przyjąć, że szacunki WKKFiT ujmują w zasadzie prawidłowo skalę zjawiska z natury samej niezwykle trudnego do dokładnego odzwierciedlenia statystycznego.

W oparciu o dane tab. 8 określimy obecnie dynamikę rozwojową ruchu weekendowego w latach 1960 - 1972[2/] na 11,3% średniego rocznego wzrostu.

1/ Rocznik Statystyczny GUS 1973, s.75.

2/ Podobnie jak poprzednio zastosowany zostanie wzór na średnią geometryczną w logarytmicznej postaci a mianowicie:

$$\log g = \frac{\sum_{i=1}^{n-1} \log t}{n}$$

gdzie t przybiera wartości odpowiadające wielkości ruchu weekendowego = % w stos. do 1960=100
n=12

Podobnie jak w przypadku turystyki pobytowej i wycieczkowej, dwa podokresy 1960-1969 i 1970-72 wykazują zróżnicowane wskaźniki dynamiki, a mianowicie:

podokres 1960-1969 - 10,4% średnio rocznie

podokres 1970-1972 - 14,1% " "

Odpowiada to wyżej omówionej prawidłowości i wyraźnie wynika z przebiegu krzywej na rysunku 2.

1.3.2. Lokalizacja przestrzenna ruchu weekendowego

Poniższa tabela przedstawia ruch weekendowy w 6 przodujących województwach oraz liczebność ludności miejskiej w tych województwach.

Tabela 9[1/]

Województwo	Ruch weekendowy		Ludność miejska	
	tys.osób	kolejność	tys.osób	kolejność w skali kraju
Katowickie	7.900	/1/	2.644	/1/
Warszawskie[a/]	5.600	/2/	2.279	/2/
Wrocławskie[a/]	4.320	/3/	1.672	/3/
Łódzkie[a/]	3.580	/4/	1.395	/4/
Krakowskie[a/]	3.460	/5/	1.296	/6/
Poznańskie[a/]	3.250	/6/	1.380	/5/
Ogółem	28.110	-	10.666	

a/ wraz z miastem wojewódzkim.

Stwierdzić można prawidłowość, polegającą na tym, że wielkość ruchu weekendowego w poszczególnych województwach jest proporcjonalna do liczebności ludności miejskiej.

1/ Źródło: Turystyka 1973. Wyd. GUS, Rocznik GUS /tabl. 5/36/. Oprac. własne.

Istotnie, 10.666 tys. osób zamieszkujących miasta w podanych wyżej 6 województwach stanowi 69% ogółu ludności miejskiej, zaś ruch weekendowy wokół tych aglomeracji - 63% całości ogólnokrajowej.

Jeszcze bardziej charakterystyczna jest korelacja kolejności miejsc zajmowanych w skali ogólnokrajowej przez wspomniane województwa pod względem wielkości ruchu weekendowego i liczebności ludności miejskiej. Potwierdza to obliczenie wskaźnika korelacji kolejnościowej[1/] /rang/, który wynosi 0,943, jest więc bardzo bliski maksymalnej wartości dodatniej dla tego wskaźnika, a mianowicie +1.

1.4. Turystyka kwalifikowana

Zgodnie z przyjętą definicją[2/], pod pojęciem turystyki kwalifikowanej rozumiemy te rodzaje turystyki, których uprawianie wymaga od uczestnika pewnej kondycji fizycznej oraz określonej biegłości technicznej w sposobie poruszania się lub posługiwania niezbędnym sprzętem. Turystyka kwalifikowana występować może zarówno w formie pobytowej /np. obóz żeglarski/, wycieczkowej /np. spływ kajakowy/ jak i wypoczynku weekendowego, np. niedzielna wycieczka piesza do Puszczy Kampinoskiej.

1/ Przy zastosowaniu wzoru Spearmana:

$$R_{/xy/} = 1 - \frac{6\sum_{i=1}^{n} d_i^2}{n^3 - n},$$

gdzie d jest różnicą między numerami kolejnymi /rangami/ odpowiadających sobie wartości analizowanych cech, a więc w naszym przypadku wielkości ruchu weekendowego i liczebności ludności miejskiej, otrzymujemy poniższą tabelę roboczą:

x	y	d	d^2
1	1	0	0
2	2	0	0
3	3	0	0
4	4	0	6
5	6	-1	1
6	5	+1	1
=	6	-	2

2/ Ruch Turystyczny w Polsce. Wyd. II, s.27.

1.4.1. Ocena wielkości ruchu i dynamiki rozwojowej

Mimo poświęcenia przez wyd. GUS: "Turystyka 1973" całego działu /III/ turystyce kwalifikowanej, ustalenie podstawowych charakterystyk liczbowych tego rodzaju turystyki jest bardzo trudne, ze względu na jej różnorodny charakter /patrz definicja jak wyżej/, zaangażowanie w jej organizację wielu gestorów /w tym także związków sportowych/ oraz nie ujmowanie tej dziedziny przez szacunki WKKFiT, które, jak widzieliśmy, stanowią /mimo wszystkich zastrzeżeń/ najbardziej wartościowy materiał dla analizy statystycznej, obejmując zarówno zorganizowany jak i nie zorganizowany ruch turystyczny.

We wspomnianym wydawnictwie GUS, podstawowy materiał w odniesieniu do turystyki kwalifikowanej pochodzi z danych PTTK i dotyczy imprez organizowanych przez to towarzystwo. Jednak ocena całości zjawiska wymaga uwzględnienia również:

- turystyki kwalifikowanej organizowanej przez innych gestorów,
- turystyki kwalifikowanej nie zorganizowanej, indywidualnej.

Ocenę globalnej wielkości /liczby uczestników/ turystyki kwalifikowanej w roku 1972 sformułować można w sposób następujący :

- liczba uczestników w imprezach zorganizowanych przez PTTK[1/] /w tys. osób/		1.773
- przez innych organizatorów[2/]		
zjazdy	688	
spływy i rejsy	254	
obozy turyst.	270 /w tys. osób/	1.212
- szacunkowa liczba indywidualnych turystów uprawiających turystykę kwalifikowaną		1.500
Ogółem		4.485 ≈
		4.500 tys. osób

Wykorzystując źródła PTTK[3/] można określić tempo wzrostu liczby uczestników imprez turystyki kwalifikowanej, zorganizowanych przez PTTK:

1/ Źródło: Turystyka 1973. Wyd. GUS, tabl. 5/24.
2/ j.w. tabl. 9/13 i 10/14.
3/ Turystyka 1969. Wyd. GUS, s.41.

		rok poprzedni = 100	1969=100
1969	1.664 tys. osób	100	100
1970[1]	1.749 "	105	105
1971	1.812 "	104	109
1972	1.773 "	98	106

Ze wzoru na średnią geometryczną uzyskujemy średnie roczne tempo wzrostu 1,6%, a zatem praktycznie stagnację. Ta ocena jest tym bardziej uderzająca,że w tym samym okresie szacunkowy wzrost globalnej turystyki kwalifikowanej wyniósł ok. 25%, a zatem ok. 7,7% rocznie. Ale i to tempo wzrostu jest niższe niż w przypadku innych form turystyki, co, uwzględniając wyjątkowo duże walory zdrowotne i wychowawcze turystyki kwalifikowanej, uznać należy za objaw niekorzystny, a dla PTTK wręcz alarmujący!

1.4.2. Struktura organizacyjna turystyki kwalifikownej

Statystyka PTTK umożliwia przeprowadzenie analizy strukturalnej turystyki kwalifikowanej pod względem uczestnictwa w jej poszczególnych dyscyplinach.Analiza ta przeprowadzona zostanie porównawczo dla r. 1972 w zestawieniu z r. 1969.

Tabela 10

Rodzaj turystyki	1969		1972			
	Uczestnicy w tys.	Struktura w %	Uczestnicy w tys.	Struktura w %	Zmiana w strukturze /5-3/	Dynamika 1969=100
piesza nizinna	926	55,2	932	52,5	-2,7	100,6
górska	391	23,4	473	26,7	+3,3	121,0
narciarska	82	5,1	85	4,5	-0,6	103,7
motorowa	125	7,6	107	6,2	-1,4	85,6
kolarska	63	4,1	74	4,2	+0,1	117,4
kajakowa	55	3,3	60	3,4	+0,1	109,1
żeglarska	21	1,3	27	1,6	+0,3	128,6
inne	-	-	15	0,9	+0,9	-
	1663	100,0	1.773	100,0	-	106

1/ Turystyka 1973. Wyd. GUS, s.43.

INSTYTUT TURYSTYKI BIBLIOTEKA W WARSZAWIE
1764

Najbardziej rzuca się w oczy pewien spadek popularności turystyki pieszej nizinnej przy dużym wzroście zainteresowania turystyką górską. Ujemne wskaźniki zmian struktury w porównaniu z rokiem 1969 w turystyce motorowej i narciarskiej nakazują dopatrywać się przyczyn raczej w przesunięciach organizacyjnych /większa aktywność Polskiego Związku Narciarskiego, Polskiego Związku Motorowego i LZS/, niż w istotnym spadku zainteresowania tymi dziedzinami turystyki kwalifikowanej. Uwzględnić należy również to, że spora część turystyki narciarskiej i motorowej odbywać się może poza jakimkolwiek ujęciem organizacyjnym. Pozostaje jednak prawidłowością, że ok. 2/3 całej turystyki kwalifikowanej stanowi w Polsce turystyka piesza /nizinna i górska łącznie/.

1.5. Ujęcie uogólniające

Wbrew spotykanym poglądom, że wielorakość form występowania ruchu turystycznego /np. pobyt wypoczynkowy w "Grand-Hotelu" w Sopocie i wielodniowa wędrówka granią Wysokich Tatr/ czyni te zjawiska nieporównywalnymi i nie dającymi się racjonalnie sprowadzić do wspólnego syntetycznego wskaźnika - z rozważań w poprzednich częściach niniejszego rozdziału wynika, że dla określenia wielkości wszystkich form występowania ruchu turystycznego używa się rachunku osób oraz osobodni /noclegów/ co stwarza wspólny mianownik, pozwalający te odmienne pod wieloma względami zjawiska ująć w jednolite wskaźniki. Metoda ta została przyjęta w statystykach turystycznych całego świata; stąd też, sumując odpowiednie wielkości poszczególnych form ruchu turystycznego, możemy otrzymać logicznie uzasadnione wskaźniki globalne.

1.5.1. Wielkość i struktura ruchu turystycznego w latach 1960-1972

Przedstawione poprzednio tabele analityczne, dotyczące rozwoju ruchu turystycznego w latach 1960 - 1972 w jego poszczególnych formach /turystyka pobytowa, wycieczkowa i wypoczynek świąteczny/, pozwalają na sporządzenie zestawienia sumarycznego, obrazującego w syntetyczny sposób rozwój ruchu turystycznego w poszczególnych latach. Przedstawia to tabela 11.

Tabela 11

Zbiorcze zestawienie wielkości i struktury ruchu turystycznego w latach 1960-1972.

Lata	Ogółem		Pobyty		Wycieczki		Wypoczynek po pracy	
	osoby	osobodni	osoby	osobodni	osoby	osobodni	osoby	osobodni
	w tysiacach							
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1960	23.294	78.466	3.463	50.050	7.661	14.973	12.170	13.423
1961	27.077	100.106	4.047	64.391	11.335	22.641	11.695	13.074
1962	30.333	115.591	4.733	75.145	12.776	26.586	12.824	13.860
1963	34.925	133.137	5.430	86.880	13.695	28.877	15.800	17.380
1964	39.139	138.991	5.921	90.355	14.335	29.455	18.883	19.181
1965	45.609	151.867	5.375	93.096	15.265	31.947	24.969	26.824
1966	51.275	167.900	5.940	102.020	16.735	33.920	28.600	31.960
1967	56.657	187.749	6.849	114.455	17.828	36.627	31.980	36.667
1968	59.202	210.661	7.866	128.235	20.020	46.440	31.316	35.986
1969	58.746	216.756	8.537	139.694	20.609	47.462	29.600	29.600
1970	63.943	239.891	9.713	154.850	23.021	53.832	31.209	31.209
1971	73.800	280.000	11.200	185.700	25.300	57.000	37.300	37.300
1972	85.430	310.830	12.900	201.500	27.800	64.600	44.730	44.730

Przedstawiając strukturę rodzajową ruchu turystycznego w r. 1972 w porównaniu z r. 1969 otrzymujemy następujący obraz:

	Rachunek osób %		Rachunek osobodni %	
	1969	1972	1969	1972
Turystyka pobytowa	13,1	13,9	61,0	64,8
Turystyka wycieczkowa	33,9	37,2	22,0	20,8
Wypoczynek po pracy	53,0	48,9	17,0	14,4
	100,0	100,0	100,0	100,0

Zestawienie to wykazuje nieznaczne jedynie zmiany w ciągu 3lat, pozwalające mówić o ustabilizowanej strukturze rodzajowej krajowego ruchu turystycznego w Polsce.

Oceniając wagę poszczególnych form turystyki dla gospodarki poszczególnych regionów, uwzględnić trzeba przede wszystkim rachunek osobodni, a w konsekwencji uznać, że turystyka pobytowa /ok. 65% całości osobodni/ posiada największe znaczenie dla życia gospodarczego regionów, dla organizatorów zaś stanowi główny problem do rozwiązania w każdym sezonie turystycznym.

1.5.2. Syntetyczny wskaźnik dynamiki rozwojowej w latach 1960-1972

Dane przedstawione w tabeli 11 wykorzystać można do sporządzenia nowej tabeli 12 s.35, przedstawiającej dynamikę całego ruchu turystycznego w latach 1960-1972 zarówno w rachunku osób jak i osobodni, przy zastosowaniu indeksów dynamiki ze stałą podstawą oraz tzw. łańcuchowych /tzn. wzrost w stosunku do roku poprzedzającego/.

Tabela 12

Dynamika rozwojowa turystyki w latach 1960-69

Wyszczególnienie	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
Osób w tys.	23294	27077	30333	34925	39139	45609	51275	56657	59202	58746	63943	73800	85430
% w stosunku do roku poprzedniego	100	116	112	115	112	117	112	110	104	99	109	115	116
Dynamika 1960 = 100	100	116	130	150	168	196	220	243	254	252	274	317	367
Osobodni w tysiącach	78446	100106	115591	133137	138991	151867	167900	187749	210661	216756	239891	280000	310830
% w stosunku do roku poprzedniego	100	127	115	115	104	109	110	112	112	103	111	117	111
Dynamika 1960 = 100	100	127	147	170	177	193	214	239	268	276	306	357	396

Z kolei z tabeli 12, stosując wzór na średnią geometryczną, otrzymujemy wskaźniki średniego rocznego wzrostu całego ruchu turystycznego, a mianowicie:

w rachunku osób 11,3%

w rachunku osobodni 12,1%.

Konfrontując wskaźniki syntetyczne dotyczące całego ruchu z właściwymi dla poszczególnych rodzajów turystyki, stwierdzić możemy, że:

- najwyższe średnie roczne tempo wzrostu miała turystyka pobytowa /11,6%/, to samo tempo w odniesieniu do wypoczynku świątecznego było równe średniej dla całego ruchu turystycznego - 11,3%, najniższą dynamikę wykazywała turystyka wycieczkowa /8,5%/,
- Ostatnie trzy lata przyniosły dynamikę rozwojową wyższą w obu ujęciach od średniej długookresowej:
  - w rachunku osób 13,0%,
  - w rachunku osobodni 13,3%.

1.5.3. Średni okres pobytu

Na podstawie danych dotyczących globalnej wielkości ruchu turystycznego, mierzonego rachunkiem osób i osobodni, można uzyskać /przez podzielenie liczby osobodni przez liczbę osób/ średni okres pobytu. Przedstawia to tabela 13 na sąsiedniej stronie.

Tabela 13

Średni okres uczestnictwa w różnych formach turystyki
w latach 1960-69 /w dniach/

Wyszczególnienie	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
Turystyka pobytowa	14,3	15,7	15,9	16,0	15,3	17,3	17,1	16,6	16,3	16,4	15,8	16,6	15,6
Turystyka wycieczkowa	1,9	2,3	2,0	2,1	2,1	2,0	2,0	2,1	2,3	2,3	2,3	2,2	2,3
Wypoczynek świąteczny	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,0	1,0	1,0	1,0
Wskaźnik syntetyczny	3,4	3,7	3,8	3,8	3,6	3,3	3,3	3,3	3,6	3,7	3,7	3,8	3,6

Graficzne ujęcie zmian w średnim okresie pobytu przedstawia następujący wykres:

Rys. 3. Średni okres uczestnictwa w ruchu turystycznym w latach 1960 - 1972

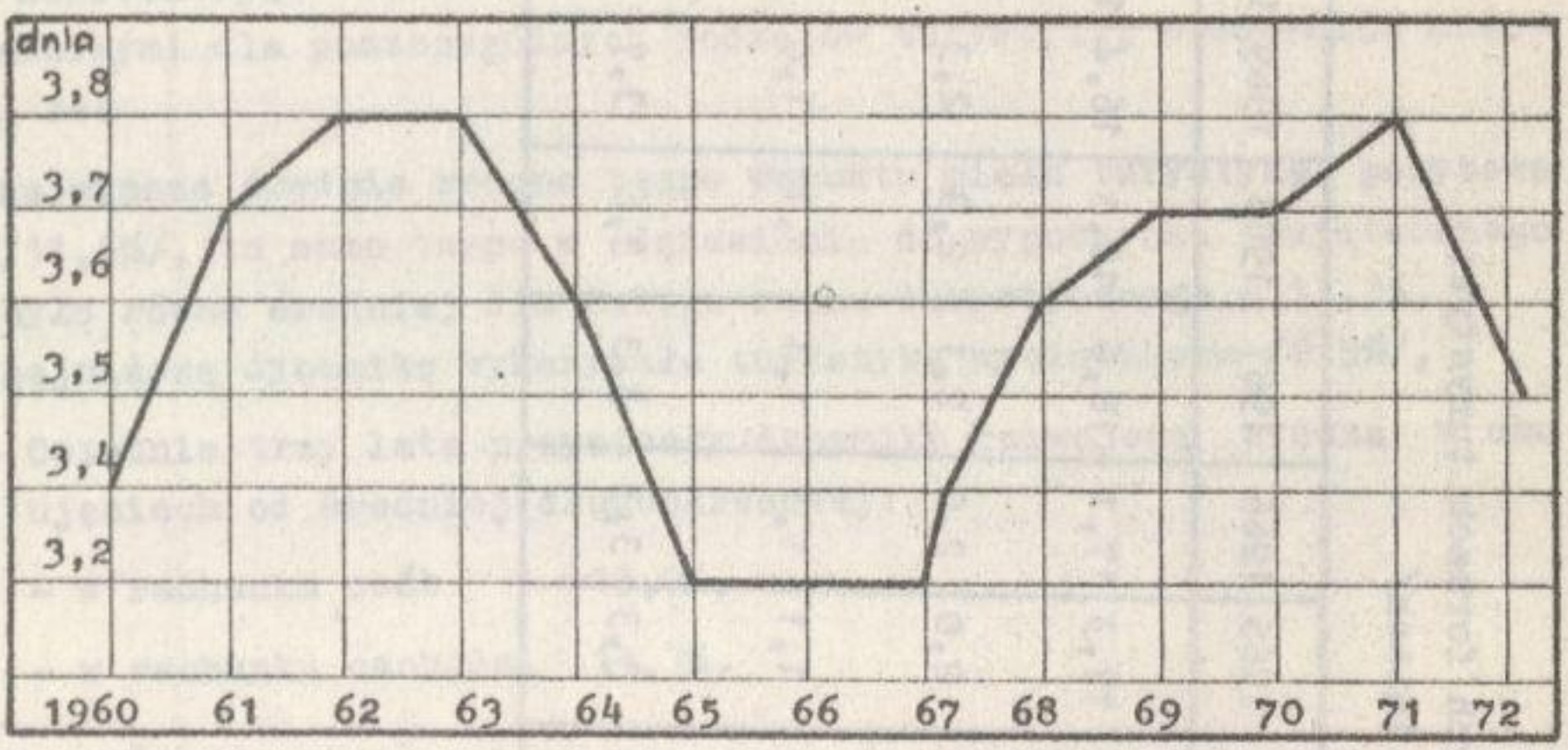

2. Rejonizacja krajowego ruchu turystycznego

Analiza rejonizacji krajowego ruchu turystycznego przeprowadzo na zostanie w dwu ujęciach:

- na podstawie danych WKKFiT[1/], co umożliwi również podział na formy turystyki /pobytowa, wycieczkowa, wypoczynek po pracy/,
- wg notowań w bazie turystyczno-noclegowej[2/],

Na zakończenie rozdziału sformułowane zostaną uwagi i wnioski uogólniające.

1/ Turystyka 1973. Wyd. GUS, tabl. 1/5.
2/ j.w. tabl. 2/6, 7/11.

2.1. Rejonizacja ruchu turystycznego wg ocen WKKFiT

Wykorzystując tablicę 1/5 wyd. GUS, sporządzić można zestawienie obrazujące strukturę geograficzną krajowego ruchu turystycznego wg rejonów recepcji. Uznając za bardziej miarodajne dla celów praktycznych ujęcie w rachunku osobodni, przeprowadzimy analizę wyłącznie w tym ujęciu, tym bardziej, że dla wypoczynku po pracy obie wielkości są identyczne.

Z danych tabl. 1/5 sporządzamy uporządkowany szereg /od wielkości najwyższych do najniższych podając jednocześnie kolejności jakie zajmują poszczególne województwa w skali krajowej oraz przypadający na nie procentowy udział w całości ruchu[1/].

Na podstawie tabeli 14 przeprowadzić można analizę rozkładu geograficznego krajowego ruchu turystycznego, rozpatrując:

- równomierność rozkładu /stosując podstawowe miary dyspersji: wariancję i odchylenie standardowe/,
- zjawisko koncentracji geograficznej ruchu, obliczając współczynniki koncentracji i wykreślając krzywą Lorenza.

1/ Tabela nr 14

Tabela 14

Ruch turystyczny i ludność wg województw

Województwo[a]	Krajowy ruch turystyczny[b]												Ludność[c]			
	Ogółem			Turystyka pobytowa			Wycieczki			Wypoczynek po pracy			Ogółem		w miastach	
	tys. osobo-dni	struk-tura %	kolej-ność	tys. osobo-dni	struk-tura %	kolej-ność	tys. osobo-dni	struk-tura %	kolej-ność	tys. osobo-dni	struk-tura %	kolej-ność	tys. osób	kol -- ność	tys. osób	kolej-ność
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Polska ogółem	310830	100,0	-	201500	100,0	-	64600	100,0	-	44730	100,0	-	33068	-	17491	-
Krakowskie	72856	23,6	1	52475	26,0	1	16921	25,6	1	3460	7,8	5	2812	3	1286	6
Gdańskie	28795	9,5	2	18785	9,3	5	7320	11,2	2	2690	5,9	7	1500	11	1050	7
Wrocławskie	26280	8,7	3	19200	9,5	4	2760	4,2	7-9	4320	9,7	3	2535	5	1660	3
Szczecińskie	25024	8,1	4	21021	10,3	3	2003	3,8	12	2000	4,4	9	917	15	616	11
Koszalińskie	24620	8,0	5	21060	10,4	2	2760	4,2	7-9	800	1,8	17	811	17	405	17
Warszawskie	21282	6,9	6	9802	4,9	7	5880	9,0	3	5600	12,6	2	3879	1	2262	2
Katowickie	19343	6,3	7	6643	3,3	8	4800	7,4	5	7900	17,7	1	3758	2	2892	1
Bydgoskie	13814	4,5	8	6364	3,2	9	4920	7,6	4	2530	6,0	8	1940	8	996	8
Olsztyńskie	12551	4,1	9	10205	5,1	6	1296	1,9	15	1050	2,3	15	988	14	409	16
Rzeszowskie	10065	3,3	10	6045	3,0	10	2760	4,2	7-9	1260	2,8	12	1784	10	503	12
Łódzkie	9668	3,2	11	5161	2,6	14	927	1,4	16	3580	7,9	4	2447	6	1380	4
Kieleckie	9438	3,0	12	5278	2,7	12	2520	3,9	10	1640	3,6	10	1902	9	639	9
Lubelskie	8721	2,8	13	3276	1,6	15	3945	6,7	6	1500	3,3	11	1941	7	618	10
Opolskie	8571	2,4	14	5265	2,6	13	2196	3,4	11	1100	2,4	14	1070	13	463	14
Białostockie	7966	2,2	15	5304	2,8	11	1812	2,8	13	850	1,9	16	1186	12	452	15
Poznańskie	7355	2,0	16	2665	1,3	17	1440	2,2	14	3250	7,3	6	2698	4	1368	5
Zielonogórskie	4481	1,4	17	2951	1,4	16	340	0,5	17	1190	2,6	13	900	16	492	13

a/ wraz z miastem wydzielonym.
b/ źródło: Turystyka 1973. Tabl. 1/9/.
c/ źródło: Rocznik GUS 1973. Tabl. 3/34/, stan na dzień 30.V.72.

Oprac. własne.

2.1.1. Analiza dyspersji geograficznej ruchu turystycznego

Przyjmując za podstawę dane z tab.14 dotyczące struktury sporządzamy tabelę roboczą dla obliczenia wariancji i odchylenia standardowego dla wszystkich rodzajów turystyki /zał. nr 2/.

Z danych sumarycznych powyższej tabeli obliczamy dla poszczególnych rodzajów turystyki wariancję[1/] i odchylenie standardowe[2/], uzyskując następujące wyniki:

	Wariancja $S^2/x/$	Odchylenie standardowe $S/x/$
Krajowy ruch turystyczny ogółem	26,1	5,1
Turystyka pobytowa	35,0	5,9
Turystyka wycieczkowa	32,0	5,6
Wypoczynek po pracy	17,7	4,2

Z zestawienia wynika, że ruch turystyczny rozkłada się w poszczególnych rejonach kraju nierównomiernie: odchylenie standardowe 5,1 uznać należy za wysokie[3/], ponadto wyraźnie widać zróżnicowanie w koncentracji poszczególnych rodzajów turystyki, przy czym najbardziej równomiernie rozkłada się wypoczynek świąteczny, zaś najbardziej nierównomiernie - turystyka pobytowa.

1/ ze wzoru

$$S^2/x/ = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^{N} /x_i - x/^2, \text{ gdzie } N = 17$$

2/ ze wzoru $S/x/ = \sqrt{S^2/x/}$

Dla Czytelnika nie zaznajomionego z charakterystykami statystycznego opisu zbiorowości wyjaśniam, że zarówno wariancja jak i odchylenie standardowe są miernikami zmienności lub dyspersji badanej cechy /cech/ w opisywanej zbiorowości. Pozwalają one określić wielkość odchyleń od średniej arytmetycznej. Bardzo niewiele dużych odchyleń od średniej dać może taką samą jej wartość jak bardzo wiele odchyleń niewielkich. Wariancja jest średnią arytmetyczną kwadratów różnic między odchyleniami poszczególnych wartości zmiennej, a średnią arytmetyczną, zaś odchylenie standardowe jest kwadratowym pierwiastkiem z wariancji i stanowi podstawową miarę zmienności badanej zbiorowości.

3/ dla porównania: rozkład geograficzny ludności Polski wg województw charakteryzuje się wariancją 8,23 i odchyleniem standardowym - 2,9.

2.1.2. Analiza koncentracji ruchu turystycznego

Zjawisko koncentracji zaobserwować można również przedstawiając skumulowane szeregi /tzw. dystrybuanty empiryczne/ częstotliwości względnych rozkładu terytorialnego ruchu, co oznacza w naszym przypadku ile procent całego ruchu przypada na jedno, dwa, trzy itd. województwa uszeregowane wg wielkości ruchu, poczynając od najwyższego.

Z tabeli przedstawionej w przypisie[1/] widać, że połowa całego ruchu turystycznego koncentruje się w 4 województwach /krakowskim, gdańskim, wrocławskim i szczecińskim/ i że na połowę województw przypada przeszło 75% całości ruchu. Jeszcze bardziej skoncentrowana jest turystyka pobytowa: na 4 województwa przypada 56,2% całości ruchu.

Dla obliczenia współczynnika koncentracji ze wzoru interpolacyjnego[2/]

$$K/M/ \approx 1 - \sum_{i=1}^{K} \left[Z/x < x_{1i}/ + Z/x < x_{1i-1}/ \right] W_i$$

1/ Tabela robocza:

i	X_1	$w/X < X_{1i}$	i	X_i	$/X < X_{1i}$
1	23,6	23,6	9	4,1	79,7
2	9,5	33,1	10	3,3	83,0
3	8,7	41,8	11	3,2	86,2
4	8,1	49,9	12	3,0	89,2
5	8,0	57,9	13	2,8	92,0
6	6,9	64,8	14	2,4	94,4
7	6,3	71,1	15	2,2	96,6
8	4,5	75,6	16	2,0	98,6
			17	1,4	100,0

2/ A.Luszniewicz; Statystyka ogólna. S.59.

łączymy województwa w 5 grup wg wielkości ruchu /począwszy od najniższego/, sporządzając tabelę roboczą[1/] i otrzymujemy w wyniku:

$$K/M = 1-0.616 = 0,384$$

Współczynnik koncentracji 0,384 dotyczy całego ruchu. Obliczenie analogiczną metodą współczynnika koncentracji turystyki pobytowej daje wynik 0,438, a więc wyraźnie wyższy.

Z tabeli 14 widać również, jak przedstawia się kolejność województw pod względem wielkości poszczególnych rodzajów turystyki /podaje się 5 pierwszych województw/:

Turystyka pobytowa

/1/ woj. krakowskie
/2/ woj. koszalińskie
/3/ woj. szczecińskie
/4/ woj. wrocławskie
/5/ woj. gdańskie

Jeśli uwzględnić dwusezonowość ruchu turystycznego w woj.krakowskim i wrocławskim, bardzo wyraźnie wynika z tego zestawienia wielka atrakcyjność pobytów letnich nad morzem.

1/ Tabela robocza

i	n	$x_i n$	$\frac{n}{N}$	$W/X < X_{1i}/$	$Z/X < XX_{1i}/$	Obliczenie
1	4	0,080	0,235	0,235	0,080	/0,080+0,000/.0,235=0,019
2	4	0,123	0,235	0,470	0,203	/0,203+0,080/.0,235=0,066
3	4	0,218	0,235	0,705	0,421	/0,421+0,203/.0,235=0,147
4	4	0,343	0,235	0,940	0,764	/0,764+0,421/.0,235=0,278
5	1	0,236	0,060	1,000	1,000	/1,000+0,764/.0,06 =0,106
	N=17	1,000	1,000	x	x	= 0,616

Turystyka wycieczkowa koncentruje się najbardziej w następujących województwach:

/1/ woj. krakowskie
/2/ woj. gdańskie
/3/ woj. warszawskie
/4/ woj. bydgoskie
/5/ woj. katowickie

Inny układ kolejności województw pod względem wielkości turystyki wycieczkowej wskazuje na siłę atrakcyjną wielkich miast i zabytków oraz wielkich rocznic /woj. bydgoskie - Toruń, 500-lecie urodzin M.Kopernika; atrakcyjność Warszawy, Gdańska, Malborka/.

Wypoczynek świąteczny

Jak już podano poprzednio, kolejność jest następująca:

/1/ woj. katowickie
/2/ woj. warszawskie
/3/ woj. wrocławskie
/4/ woj. Łódzkie
/5/ woj. krakowskie

i wyraża związek korelacyjny z liczebnością ludności miejskiej w tych województwach.

Zbadajmy obecnie, czy istnieje /i jaka/ korelacja poszczególnych rodzajów turystyki pod względem kolejności zajmowanej przez poszczególne województwa, obliczając w tym celu współczynniki korelacji rangowej między turystyką pobytową, a wycieczkową i wypoczynkiem świątecznym, oraz turystyką wycieczkową i wypoczynkiem świątecznym.

Obliczenie współczynnika korelacji rangowej wg wzoru Spearmana[1/] daje następujące wyniki: Współczynnik korelacji rangowej między:

- turystyką pobytową a wycieczkową wynosi - 0,529
- turystyką pobytową a wypoczynkiem po pracy wynosi - 0,083
- turystyką wycieczkową a " " " " - 0,422

1/

$$R_{/xy/} = 1 - \frac{6 \sum_{i=1}^{n} d_i^2}{n^3 - n}$$

Widać stąd:

- najsilniejszą korelację pozytywną pomiędzy turystyką pobytową a wycieczkową /wpływa na to głównie atrakcyjność wycieczkowa woj. krakowskiego i gdańskiego, przy dużej intensywności turystyki pobytowej w tych województwach/,
- nieco słabsze skorelowanie ruchu wycieczkowego z wypoczynkiem po pracy,
- brak w zasadzie korelacji pomiędzy turystyką pobytową a wypoczynkiem po pracy.

2.2. Rejonizacja ruchu turystycznego wg zapisów w bazie noclegowej

Analogicznie do ujęcia WKKFiT, analizę rejonizacji ruchu turystycznego wg zapisów w bazie noclegowej przeprowadza się w rachunku osobodni, sporządzając na podstawie tablic 2/6 i 6/10 wyd. GUS: "Turystyka 1973" tabelę roboczą, zawartą w załączniku nr 3.

2.2.1. Dyspersja terytorialna recepcji ruchu turystycznego w poszczególnych rodzajach bazy noclegowej.

Na podstawie danych przedstawionych w zał. nr 3 zbadać możemy terytorialną dyspersję /rozkład/ recepcji ruchu turystycznego wg województw w poszczególnych rodzajach bazy noclegowej. Podobnie jak w przypadku danych z WKKFiT, zbadamy w tym celu wariancję i odchylenie standardowe dla poszczególnych rodzajów bazy noclegowej.

Podstawiając sumy z kolumn 6, 11 i 16 do wzoru na wariancję[1/], oraz na odchylenie standardowe[2/], otrzymujemy odpowiednio:

	Wariancja $S^2/x/$	Odchylenie standardowe $S^2/x/$
Obiekty turystyczno-wypoczynkowe ogółem	17,61	4,17
Obiekty turystyczne	9,58	3,10
Ośrodki wczasowe i zakłady uzdrowiskowe	31,13	5,58

1/ $S^2/x/ = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^{n} /x - \bar{x}/^2$ n=22

2/ $S/x/ = \sqrt{S^2/x/}$

Z powyższego zestawienia charakteryzującego dyspersję recepcji terytorialnej ruchu turystycznego w bazie obsługującej ruch wczasowo-wypoczynkowy i ruch wycieczkowy, wynika stwierdzone już poprzednio silniejsze zróżnicowanie recepcji w bazie wypoczynkowo-wczasowej niż w wycieczkowej.

W ujęciu wg zapisów w bazie noclegowej, różnica ta zarysowuje się jeszcze wyraźniej, /odchylenie standardowe: baza wczasowa - 5,58, obiekty turystyczne - 3,10/ aniżeli wg danych WKKFiT /odchylenie standardowe: turystyka pobytowa - 5,9, turystyka wycieczkowa - 5,6/.

Natomiast wg zapisów w bazie noclegowej, ogólne zróżnicowanie wielkości ruchu przyjezdnych w poszczególnych województwach jest mniejsze aniżeli wg danych WKKFiT /odchylenie standardowe 4,17 i 5,10/; stąd i współczynnik koncentracji musi być mniejszy, co innymi słowy oznacza, że ruch rozkłada się bardziej równomiernie.

2.2.2. Koncentracja recepcji ruchu turystycznego w bazie noclegowej

Dla porównania obliczymy jedynie współczynnik koncentracji dla wielkości ruchu turystycznego przyjmowanego w obiektach turystycznych. Posłużymy się do tego celu rubryką 8 tabeli roboczej z zał. 3, grupując wszystkie częstości względne w 5 klas od najmniejszych do największych. Przeprowadzając operację obliczeniową analogiczną do poprzednich[1/] otrzymujemy w wyniku współczynnik koncentracji K/M/ 0,333, a więc zgodnie z oczekiwaniami najniższy z uzyskanych dotychczas /z wyliczeń wg danych WKKFiT dla całego ruchu = 0,384, dla turystyki pobytowej = 0,438/.

Należy skomentować przyczynę różnic w rozłożeniu ruchu turystycznego wg zapisów z bazy noclegowej i danych WKKFiT. Przyczyna jest dość jasna: dane WKKFiT obejmują ruch nie zorganizowany, a ten w mniejszym stopniu wykorzystuje bazę uspołecznioną, jest mniej od niej uzależniony i kieruje się /zwłaszcza turystyka zmotoryzowana/ do bardziej atrakcyjnych regionów.

1/ Zał. nr 4.

2.2.3. Zmiany w koncentracji ruchu w okresie 1960-1972

Ponieważ zjawisko koncentracji ruchu turystycznego należy do objawów ujemnych,utrudniających właściwą obsługę tego ruchu,jedną z przesłanek polityki turystycznej było od dłuższego czasu dążenie do bardziej równomiernego rozłożenia tego ruchu w przestrzeni, czyli tzw. polityka deglomeracji.

Zbadajmy obecnie, czy w okresie dwunastu lat 1960-1972 można mówić o pozytywnych rezultatach tej polityki. Posłużymy się analizą współczynnika koncentracji w latach 1960[1/], 1964[1/], 1968[2/] i 1972, przyjmując za najbardziej reprezentatywną turystykę pobytową w rachunku osobodni. Na podstawie tabeli roboczej,z obliczeń zawartych w załączniku nr 4 otrzymujemy następujące wyniki dla współczynnika koncentracji:

1960 K/M/	1-0,490	=	0,510,
1964 K/M/	1-0,486	=	0,514,
1968 KM/M	1-0,529	=	0,471,

oraz z obliczeń na str. 43:

1972		=	0,438.

Jak widać więc, stosowana przez szereg lat polityka deglomeracji ruchu turystycznego, po pierwszym okresie niepowodzeń /w r. 1964 koncentracja turystyki pobytowej była większa niż w r.1960/, przyniosła wyraźne rezultaty, zmniejszając koncentrację ruchu turystycznego[3/].

Przedstawimy obecnie na wykresie tzw. krzywej Lorentza koncentrację turystyki pobytowej w r. 1964 oraz koncentrację całego ruchu w r. 1972.

1/ Statystyka turystyki 1950-1966. GUS, tabl. 1.

2/ Statystyka turystyki 1968. GUS, tabl. 2/29.

3/ Obliczenia dokonano tylko dla turystyki pobytowej, ale jest zrozumiałe, że dla ruchu globalnego wyniki byłyby podobne.

Rys. 4 Krzywa koncentracji turystyki pobytowej w r. 1964 i turystyki ogółem w r. 1972

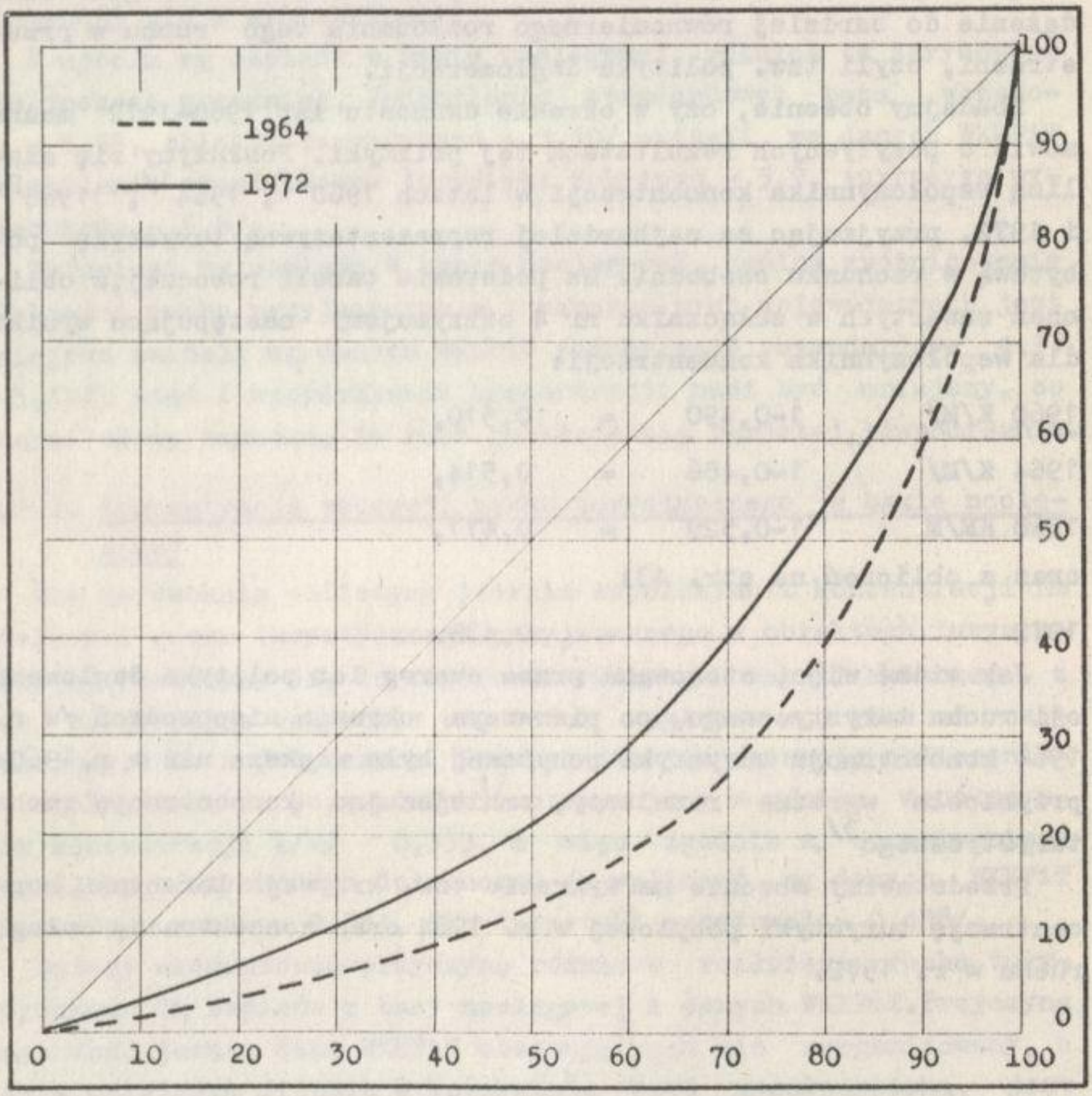

Z przedstawionego powyżej dla celów poglądowych wykresu, wynika wyraźnie bardziej równomierny rozkład terytorialny całego ruchu w r. 1972, niż samej tylko turystyki pobytowej w r. 1964.

2.2.4. Kartogram rejonizacji ruchu turystycznego

Rejonizację krajowego ruchu turystycznego w r. 1972 przedstawić można w postaci kartogramu ilustrującego to zjawisko. Przyjmiemy za podstawę strukturę rozmieszczenia terytorialnego całego ruchu wg tabeli roboczej w przypisie na str. 42, dzieląc wszystkie województwa na 5 klas.

Rys. 5 Rejonizacja krajowego ruchu turystycznego według województw w roku 1972

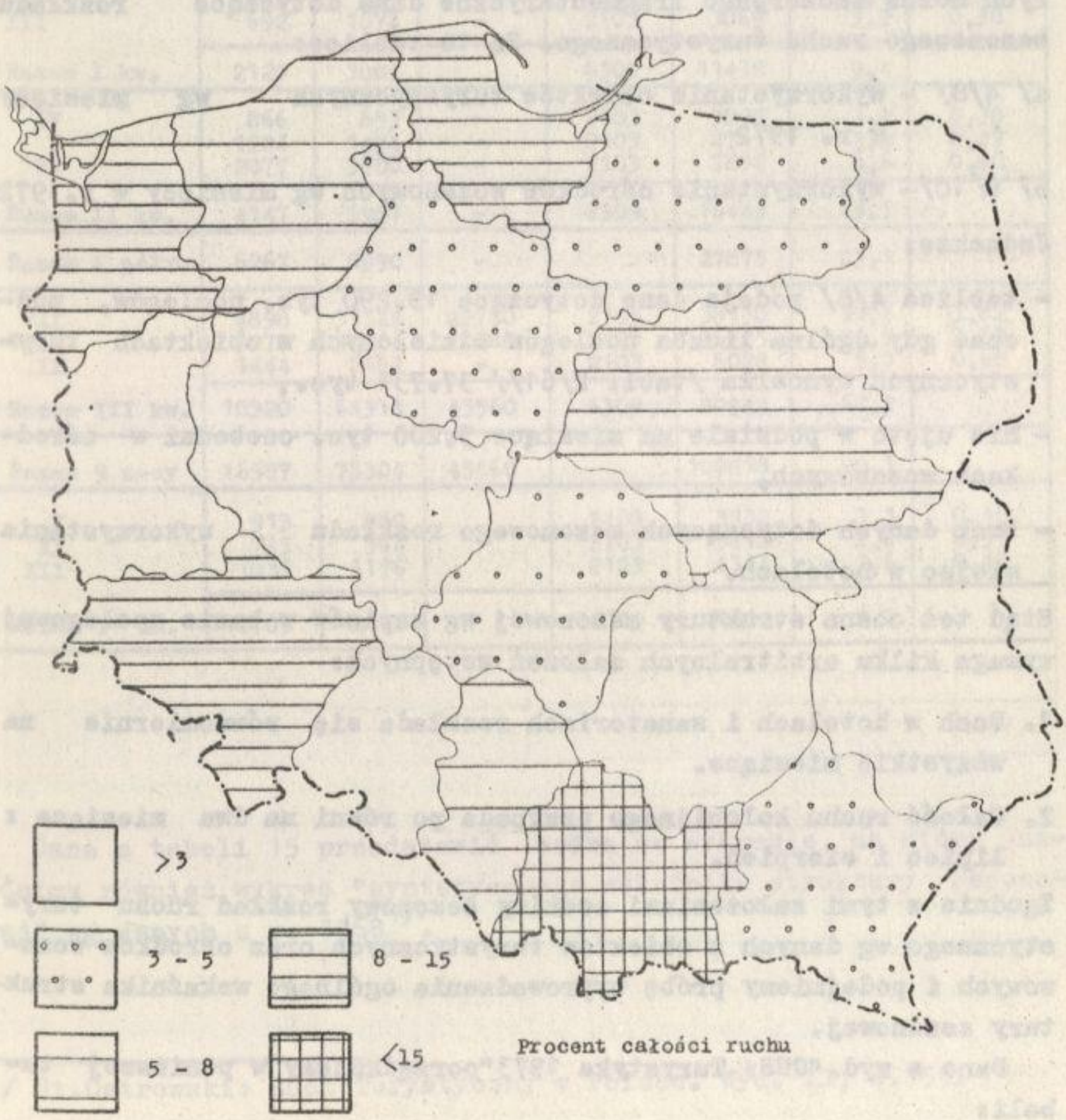

Z kartogramu widać wyjątkową pozycję woj. krakowskiego, duże nasilenie ruchu w woj. nadmorskich i wrocławskim oraz słabe wykorzystanie turystyczne województw centralnych i wschodnich.

3. Struktura sezonowa krajowego ruchu turystycznego

3.1. Ogólny wskaźnik struktury sezonowej

Obliczenie wskaźnika struktury sezonowej ruchu turystycznego w r. 1972 jest utrudnione brakiem pełnego materiału sprawozdawczego. Wyd. GUS:"Turystyka 1973"zawiera tylko dwie tablice, z których można zaczerpnąć fragmentaryczne dane dotyczące rozkładu sezonowego ruchu turystycznego. Są to tablice:

a/ 4/8/ - wykorzystanie obiektów turystycznych wg miesięcy w r. 1972

b/ 6/10/- wykorzystanie ośrodków wczasowych wg miesięcy w r.1972.

Jednakże:

- tablica 4/8/ podaje dane dotyczące 19.290 tys. noclegów, podczas gdy ogólna liczba noclegów udzielonych w obiektach turystycznych wynosiła /tabl. 2/61// 37.731 tys.,
- nie ujęto w podziale na miesiące 5.200 tys. osobodni w ośrodkach wczasowych,
- brak danych dotyczących sezonowego rozkładu wykorzystania miejsc w hotelach.

Stąd też ocena struktury sezonowej wg zapisów w bazie noclegowej wymaga kilku arbitralnych założeń wstępnych:

1. Ruch w hotelach i sanatoriach rozkłada się równomiernie na wszystkie miesiące.
2. Całość ruchu kolonijnego przypada po równi na dwa miesiące : lipiec i sierpień.

Zgodnie z tymi założeniami ocenimy sezonowy rozkład ruchu turystycznego wg danych z obiektów turystycznych oraz ośrodków wczasowych i podejmiemy próbę wyprowadzenia ogólnego wskaźnika struktury sezonowej.

Dane z wyd."GUS: Turystyka 1973"porządkujemy w poniższej tabeli:

Tabela 15

Noclegi udzielone w r. 1972 /w tys./

Miesiąc	Obiekty turystyczne	Ośrodki wczasowe		Hotele i sanatoria	Łącznie	Struktura	Wskaźnik struktury sezonowej
		Ogółem	w tym kolonie szkolne				
1	2	3	4	5	6	7	8
Ogółem	19290	75956	45560	25236	120482	100,0	1,00
I	733	944	-	2103	3780	3,1	0,37
II	695	985	-	2103	3783	3,1	0,37
III	692	1074	-	2103	3869	3,2	0,38
Razem I kw.	2120	3003		6309	11432	9,4	
IV	866	853	-	2103	3822	3,2	0,38
V	1204	1434	-	2103	4741	3,9	0,47
VI	2077	3700	-	2103	7880	6,6	0,80
Razem II kw.	4147	5987	-	6309	16443	13,7	
Razem I półr.	6267	8990	-		27875	23,1	
VII	4898	31129	22780	2103	38130	31,7	3,82
VIII	3978	30704	22780	2103	36785	30,5	3,67
IX	1444	2481	-	2103	6028	5,0	0,60
Razem III kw.	10320	64314	45560	6309	80943	67,2	
Razem 9 m-cy	16587	73304	45560		108818	90,3	
X	913	912		2103	3938	3,3	0,40
XI	745	564		2103	3412	2,8	0,33
XII	1035	1176		2103	4314	3,6	0,43
Razem IV kw.	2703	2652		6309	11664	9,7	

Dane z tabeli 15 przedstawić można na wykresie, na który nanosimy również wykres "syntetycznego wskaźnika struktury sezonowej" wg danych z r. 1968[1/].

1/ St.Ostrowski: Ruch Turystyczny w Polsce. Wyd. II, s.159.

Rys. 6 Syntetyczny wskaźnik struktury sezonowej ruchu turystycznego w latach 1968 i 1972

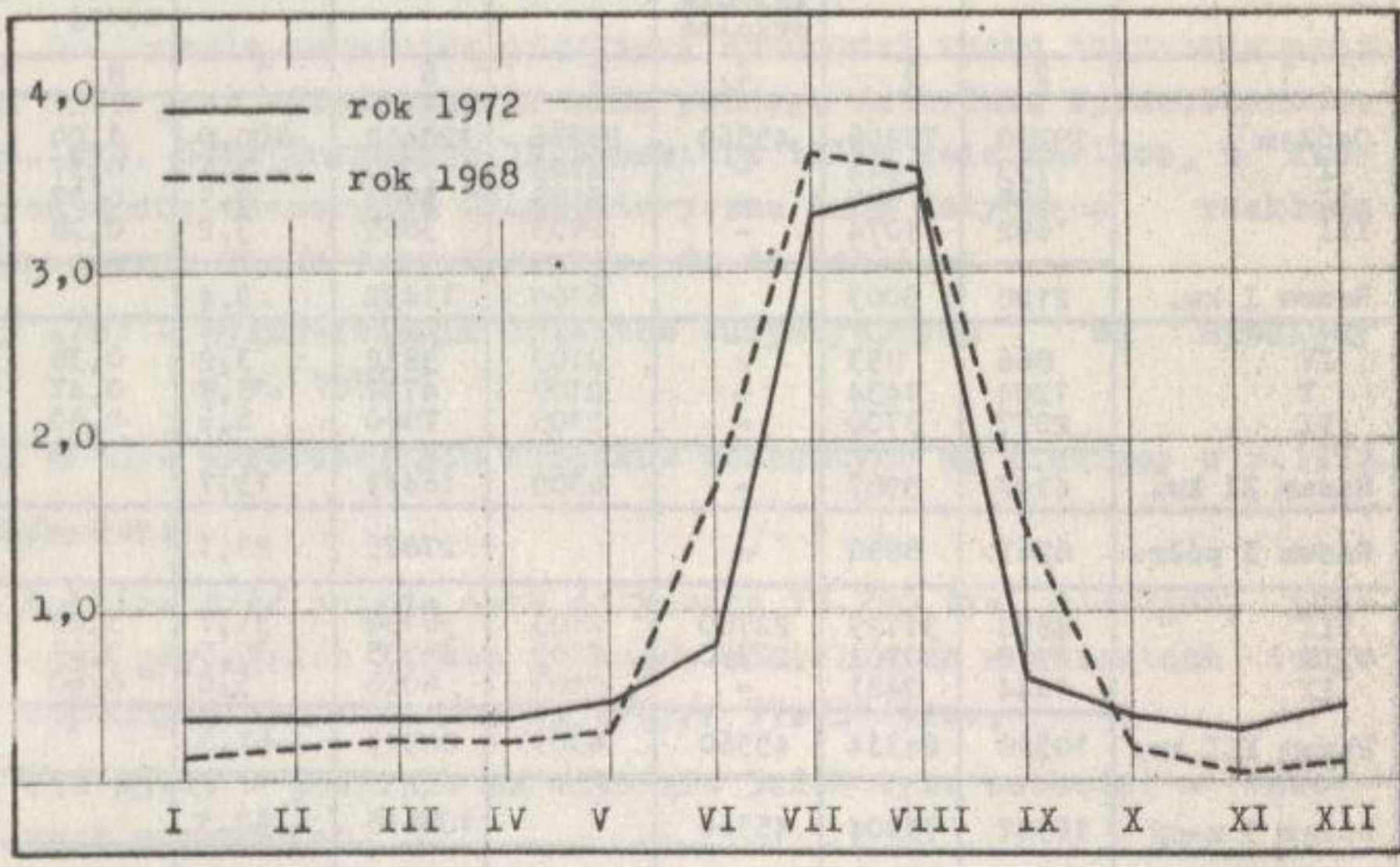

Porównanie przebiegu wykresów struktury sezonowej ruchu turystycznego w r. 1968 i 1972 wskazuje na daleko idącą analogię: prawie identyczne są zwłaszcza współczynniki dla lipca i sierpnia. Istotną rozbieżność wykazują natomiast wartości współczynników tej struktury dla czerwca i września.

Podkreślić jednak należy, że obliczenie współczynników struktury sezonowej nosi charakter orientacyjny, ze względu na brak dostatecznego materiału statystycznego, który musi być wyrównany przyjęciem arbitralnych założeń wstępnych.

W każdym razie stwierdzić należy wielką nierównomierność rozkładu sezonowego. Mierząc tę nierównomierność za pomocą wariancji

i odchylenia standardowego[1/] otrzymujemy dla r.1972 następujące wyniki:

$$S^2/x/ = 104,7 \quad i \quad S/x/ = 10,23$$

co kilkakrotnie przewyższa współczynniki dyspersji dla rozrzutu terenowego ruchu turystycznego.

Nasuwa się stąd zasadniczy wniosek charakteryzujący ruch turystyczny w Polsce: - jest on znacznie bardziej nierównomiernie /w przybliżeniu dwukrotnie, wg miary odchylenia standardowego/ rozłożony w czasie, aniżeli w przestrzeni /przyjmując podział wg województw/.

3.2. Ocena struktury sezonowej ruchu turystycznego w niektórych regionach

Poprzednie rozważania dotyczyły analizy rozkładu sezonowego dla całego kraju. Jest rzeczą oczywistą, że w poszczególnych regionach struktura sezonowa ruchu kształtuje się odmiennie.

Zanalizujemy obecnie strukturę sezonową recepcji turystycznej w m.st. Warszawie, woj. krakowskim, olsztyńskim i szczecińskim

---

1/ Ze wzoru: $= S^2/x/ = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^{n} /x_i - \bar{x}/^2$, oraz $S/x/ = S^2/x/$

Wg danych z poniższej tabeli roboczej:

i	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
x_i	3,1	3,1	3,2	3,2	3,9	6,6	31,7	30,5	5,0	3,3	2,8	3,6	100
$/x_i - \bar{x}/$	5,2	-5,2	-5,1	-5,1	-4,4	-1,7	23,4	22,2	-3,3	-5,0	-5,5	-4,7	-
$/x_i - \bar{x}/^2$	27,0	27,0	26,0	26,0	19,4	2,9	547,6	492,8	10,9	25,0	30,3	22,1	1257,0

Przyjęto wartości strukturalne z kolumny 7 tab. 15.

$\bar{x} = 100 : 12 \quad 8,3$

$n = 12$

$S^2/x/ = 1257,0 : 12 = 104,7$

$S/x/ = \sqrt{104,7} = 10,23$

jako charakteryzującą ruch w wielkich miastach, w rejonach górskich, pojeziernych i nadmorskich. W tym celu posłużymy się bardzo niekompletnymi danymi zawartymi w tabl. 4/8 i 6/10 wydawnictwa GUS: "Turystyka 1973". Sumując wartości poszczególnych województw i miesięcy, uzyskujemy następującą tabelę:

Tabela 16[1/]

	72	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Polska w tys. osobodni	120482	3780	3783	3869	3822	4741	7880	38130	36785	6028	3938	3412	4314
%	100,0	3,1	3,1	3,2	3,2	3,9	6,6	31,7	30,5	5,0	3,3	2,8	3,6
m.Warszawa tys.osobodni	3676,0	200,6	200,4	206,7	209,4	228,9	228,8	819,6	814,7	221,2	186,8	181,4	177,5
%	100,0	5,5	5,5	5,6	5,7	6,2	6,2	22,3	22,2	6,0	5,1	4,9	4,8
woj.krakowskie tys.osobodni	23119,8	716,0	602,3	686,6	749,5	752,4	1024,9	7972,4	7744,0	978,8	607,3	434,8	850,8
%	100,0	3,1	2,6	3,0	3,2	3,3	4,4	34,5	33,5	4,2	2,6	1,9	3,7
woj.olsztyńskie tys.osobodni	5276,2	52,3	57,4	55,3	52,9	102,1	364,9	2170,7	2078,7	183,5	50,7	52,3	55,4
%	100,0	1,0	1,1	1,0	1,0	1,9	6,9	41,2	39,5	3,5	0,9	1,0	1,0
szczecińskie tys.osobodni	10776,8	216,7	219,6	224,0	223,0	373,2	856,4	3780,3	3716,8	471,9	239,4	225,5	230,0
%	100,0	2,0	2,0	2,1	2,1	3,5	8,0	35,0	34,5	4,4	2,2	2,1	2,1

1/ Źródło: Turystyka 1973 . Wyd. GUS, tablice: 2/6/, 3/7/, 4/8/ i 6/10/ z tym, że:

a/ założono równomierne wykorzystanie noclegów w hotelach i uzdrowiskach w ciągu całego roku,
b/ podział globalnej liczby osobodni kolonii młodzieży szkolnej przypadających na województwa przeprowadzono wg struktury turystyki pobytowej /tab. 14 w niniejszej pracy/,
c/ dla m.st. Warszawy przyjęto połowę wielkości ruchu kolonijnego w Warszawie i woj. warszawskim łącznie,
d/ założono, że ruch kolonijny rozkłada się /po połowie/ na 2 miesiące: lipiec i sierpień.

Uwaga: ta skomplikowana procedura, niezbędna do uzyskania przybliżonych chociaż wskaźników struktury sezonowej, dowodzi, jak niedoskonały jest GUS-owski system sprawozdawczości i prezentacji podstawowych danych dotyczących ruchu turystycznego.

Tabela 16 umożliwia graficzne przedstawienie krzywej sezonowego rozkładu ruchu turystycznego dla poszczególnych regionów na wspólnym wykresie.

Rys. 7 Rozkład sezonowy ruchu turystycznego w niektórych regionach kraju Rok 1972.

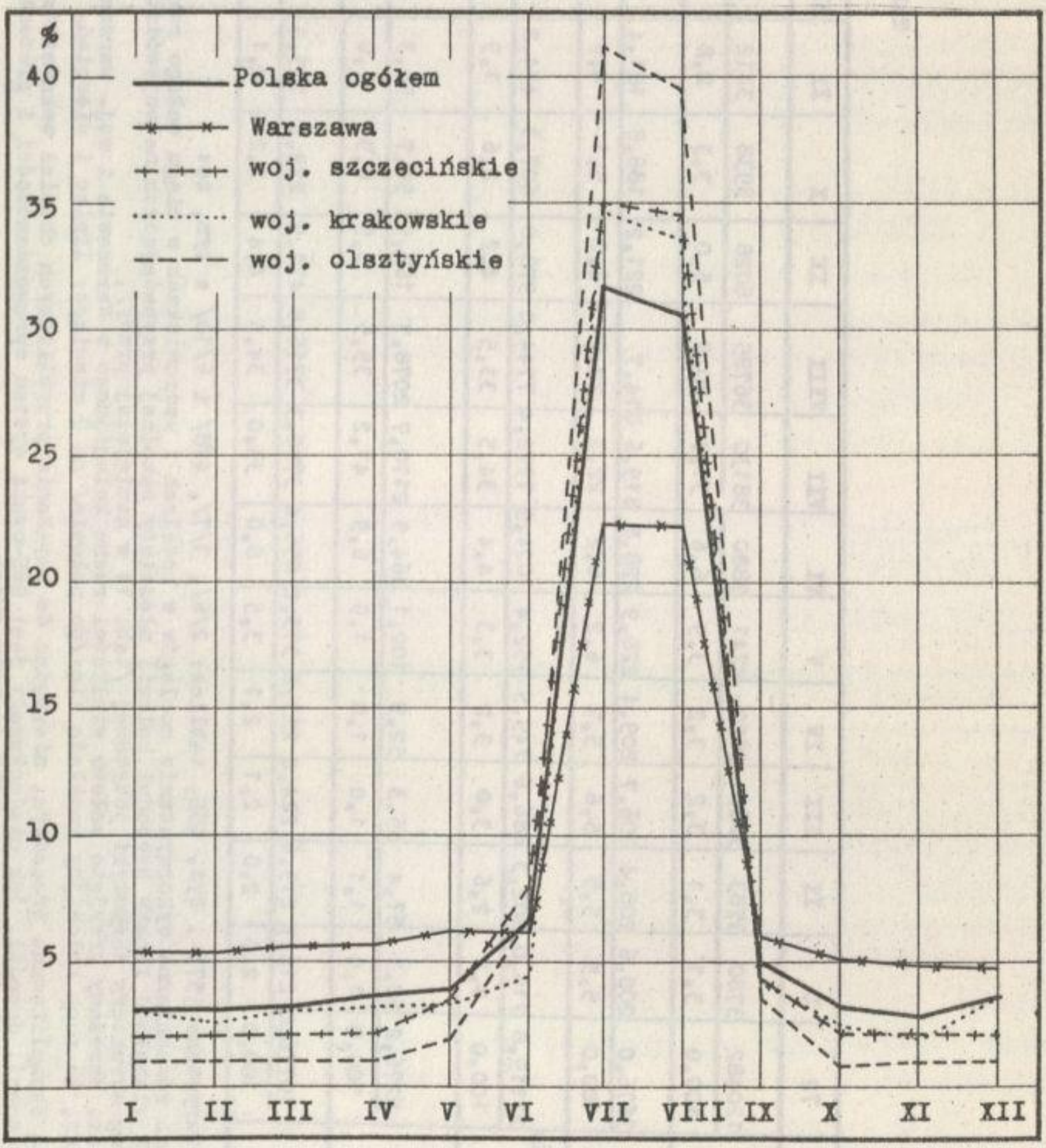

Z zamieszczonego powyżej wykresu i tablicy wynikają następujące wnioski:

1/ struktura sezonowa ruchu turystycznego kształtuje się w poszczególnych regionach kraju w sposób zróżnicowany;

2/ najbardziej równomierny rozkład obserwuje się w ośrodkach wielkomiejskich, co jest związane głównie z kulturalnym i krajoznawczym charakterem ruchu i najmniejszym jego uzależnieniem od warunków klimatycznych;

3/ najbardziej skoncentrowany /prawie wyłącznie/ w dwóch miesiącach letnich jest ruch w woj. olsztyńskim;

4/ znacznie mniejsze względne nasilenie ruchu w dwóch miesiącach letnich zaobserwowane dla woj. szczecińskiego wynika z charakteru portowego dwóch najważniejszych miast - Szczecina i Świnoujścia i jest w znacznym stopniu spowodowane ruchem skandynawskim /kursujące przez cały rok promy Polska -Szwecja/;

5/ wyższe wskaźniki dla miesięcy poza sezonem letnim i niższą od woj. nadmorskich i pojeziernych koncentrację ruchu w tych dwóch miesiącach wykazuje woj. krakowskie, co wynika z dwusezonowego charakteru turystyki w tym województwie. Widać jednak także zdecydowanie niedostateczne wykorzystanie miesięcy zimowych oraz bezpośrednio przed- i posezonowych /czerwiec i wrzesień/.

Zestawienie wyników tabeli 16 z tabl. nr 26 zamieszczoną na str. 159 podręcznika "Ruch turystyczny w Polsce" /sporządzoną na analogicznych podstawach/ pozwoli nam ocenić zmiany, jakie zaszły w rozkładzie sezonowym ruchu w latach 1967 - 1972. Porównanie to przedstawia tabela 17.

Tabela 17

Struktura sezonowa ruchu turystycznego w niektórych rejonach kraju w latach 1967 i 1972

		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Razem
Polska ogółem	1.1967	3,2	3,4	3,8	3,2	4,3	7,8	29,6	26,6	6,9	4,0	3,3	3,9	100,0
	2.1972	3,1	3,1	3,2	3,2	3,9	6,6	31,7	30,5	5,0	3,3	2,8	3,6	100,0
m.Warszawa	1.1967	6,7	6,7	7,3	8,0	9,5	9,7	10,2	9,4	8,4	8,9	8,1	7,1	100,0
	2.1972	5,5	5,5	5,6	5,7	6,2	6,2	22,3	22,2	6,0	5,1	4,9	4,8	100,0
woj.krakowskie	1.1967	4,7	4,5	5,8	3,5	4,7	6,7	26,8	25,2	6,8	4,2	2,7	4,5	100,0
	2.1972	3,1	2,6	3,0	3,2	3,3	4,4	34,5	33,5	4,2	2,6	1,9	3,7	100,0
woj.olsztyńskie	1.1967	1,0	1,0	1,1	1,3	1,9	7,2	41,3	33,6	8,0	1,3	1,2	1,1	100,0
	2.1972	1,0	1,1	1,0	1,0	1,9	6,9	41,2	39,5	3,5	0,9	1,0	1,0	100,0
woj.szczecińskie	1.1967	1,2	1,1	1,3	1,4	2,8	9,1	37,2	34,4	6,8	1,7	1,5	1,5	100,0
	2.1972	2,0	2,0	2,1	2,1	3,5	8,0	35,0	34,5	4,4	2,2	2,1	2,1	100,0

Najogólniejszym wnioskiem, który wyciągnąć można z powyższego zestawienia /z zastrzeżeniem poprawności danych statystycznych, odnośnie m.st. Warszawy, które budzą pewne wątpliwości/ jest to, że nie nastąpiło żadne złagodzenie koncentracji w szczycie letnim; przeciwnie, np. łączne wskaźniki dla lipca i sierpnia w woj. krakowskim wynosiły w r. 1967 - 52% ruchu całorocznego zaś w r. 1972 - 68%, nastąpiło zatem dość istotne przesunięcie na niekorzyść równomiernego rozłożenia ruchu turystycznego w czasie. O bardziej korzystnych tendencjach mówić natomiast można w woj. szczecińskim, gdzie obserwuje się pewne zwiększenie ruchu w okresie przed- i posezonowym przy nieznacznym złagodzeniu szczytu letniego.

Wydaje się, że bez zasadniczych decyzji rządowych w sprawie rozłożenia w czasie wakacji młodzieży szkolnej i uniwersyteckiej nie można spodziewać się także i w przyszłości znaczniejszych rezultatów przeciwdziałania nadmiernej koncentracji ruchu turystycznego w lipcu i sierpniu.

3.3. Wykorzystanie bazy noclegowej

Ze zjawiskiem sezonowości łączy się /w głównej mierze/ wykorzystanie bazy noclegowej przez ruch turystyczny, stanowiące jeden z podstawowych czynników właściwego /lub niewłaściwego / kształtowania się relacji ekonomicznych ruchu turystycznego.

3.3.1. Globalny wskaźnik wykorzystania bazy noclegowej

Ocenę stopnia wykorzystania bazy noclegowej przez ruch turystyczny można przeprowadzić konfrontując globalne zasoby bazy noclegowej /wg tablic 1 i 2/[1] z danymi przedstawiającymi wykorzystanie tej bazy, tzn. liczbę udzielonych noclegów /tabl. 2/6, 3/7/[2]:

Przyjmując za okres pełnej eksploatacji:

- obiektów kolonijnych - 60 dni w roku,
- obozowisk turystycznych i innych sezonowych obiektów turystycznych - 100 dni,
- obiektów całosezonowych - 330 dni,

1/ Turystyka 1973, s.6.
2/ Tamże, s. 12 i dalsze.

uzyskujemy poniższe zestawienie:

- obiekty kolonijne 946 tys.miejsc x 60 = 56760,0 tys.osobodni
- obozowiska turystyczne i inne sezonowe obiekty turystyczne - 148,6 tys.miejsc x 100 = 14860,0 tys. "
- ośrodki wczasowe sezonowe 328,9 x 100 = 32890,0 tys. "
- Pozostałe /całorocznie eksploatowane/ obiekty - 291,8 tys.miejsc x 330 = 96294,0 tys. "

Łączny potencjał recepcyjny bazy noclegowej w Polsce 200804,0 zys.osobodni

Konfrontując ten potencjał recepcyjny z liczbą określającą faktyczne wykorzystanie miejsc noclegowych w uspołecznionej bazie noclegowej - 128.383,5 tys. udzielonych noclegów /tabl.2/6/ otrzymujemy globalny procentowy wskaźnik wykorzystania bazy noclegowej w roku 1972, wynoszący 63,9 proc.[1/]

1/ Na marginesie tego obliczenia podać można inną metodę wyprowadzenia globalnego wskaźnika wykorzystania miejsc noclegowych, a mianowicie:
Ogólną liczbę udzielonych noclegów, tzn.128.383,5 tys.,dzielimy przez ogólną liczbę miejsc noclegowych - 1.715,3 tys. i otrzymujemy:

$$\frac{128.383,5}{1.715,3} = 74,8$$ dnia wykorzystania jednego miejsca noclegowego w ciągu roku, co stanowi 23% $\left(\frac{74,8}{330}\right)$ przy odniesieniu do całego roku zaś 61,3% $\left(\frac{74,8}{122}\right)$ przy odniesieniu do głównego sezonu.

Odnotowując tę metodę stwierdzić należy, że wielkość tak obliczanego wskaźnika /w odniesieniu do sezonu głównego/ jest bardzo zbliżona do obliczonego wyżej w tekście /61,3% i 63,9%/. Jednak metoda obliczania podana w tekście, choć może bardziej skomplikowana, posiada znacznie głębsze uzasadnienie merytoryczne.

3.3.2. Wskaźnik wykorzystania w poszczególnych kategoriach bazy

Globalny wskaźnik wykorzystania bazy noclegowej różnicuje się w zależności od kategorii bazy /rodzaju/ oraz w zależności od jej lokalizacji /rejonizacji/.

Poszczególne rodzaje bazy /w skali ogólnokrajowej/ wykazują poniższe wskaźniki wykorzystania:

- obiekty kolonijne:

  potencjał - 56.760 tys. noclegów
  wykorzystanie - 45.561 tys. noclegów
  wskaźnik wykorzystania - 80,3%;

- obozowiska turystyczne
  i inne obiekty sezonowe

  potencjał - 14.860 tys. noclegów
  wykorzystanie - 7.691,4 tys. noclegów
  wskaźnik wykorzystania - 51,8%;

- ośrodki wczasowe

  stałe /60,4 tys. x 330/ : potencjał - 19932,0 tys. noclegów
  sezonowe: 328,9 x 100 / : potencjał - 32890,0 " "

  Ogółem potencjał - 52822,0 " "

  wykorzystanie - 35.595,9
  wskaźnik wykorzystania - 67,7%

- pozostałe obiekty całoroczne

  potencjał - 96.294,0
  wykorzystanie - 39.535,2
  wskaźnik wykorzystania - 41,0%

3.3.3. Wskaźnik wykorzystania bazy w poszczególnych regionach

Zbadajmy na zakończenie analizy wykorzystanie bazy noclegowej przez ruch turystyczny w zależności od regionu. Biorąc pod uwagę 4 analizowane uprzednio /pod względem rozkładu sezonowego/ województwa, otrzymujemy /bez uwzględnienia ruchu kolonijnego/:

- m. st. Warszawa

miejsca sezonowe	4211 x 100	=	421100 noclegów
" stałe	7756 x 330	=	2559480 "
ogółem potencjał		-	2980 tys. noclegów
wykorzystanie		-	2583,5 " "

wskaźnik wykorzystania - 86,7%;

- woj.krakowskie

miejsca sezonowe	32,2 tys. x 100	=	3220,0 tys. noclegów
" stałe	53,3 tys. x 330	=	17589,0 tys. "
ogółem potencjał		-	20809,0 tys. noclegów
wykorzystanie		-	11276,4 tys. "

wskaźnik wykorzystania- 54,2%

- woj.olsztyńskie

miejsca sezonowe	24,1 tys. x 100	=	2410,0 tys. noclegów
" stałe	8,9 tys. x 330	=	2937,0 tys. "
ogółem potencjał		-	5347,0 tys. noclegów
wykorzystanie		-	2751.9 tys. "

wskaźnik wykorzystania - 51,5%;

- woj.szczecińskie

miejsca sezonowe	44,8 tys. x 100	=	4480,0 tys. noclegów
" stałe	7,8 tys. x 330	=	2574,0 tys. "
ogółem potencjał		-	7054,0 tys. noclegów
wykorzystanie		-	6085,2 tys. "

wskaźnik wykorzystania - 86,3%.

Zestawienie wskaźników wykorzystania bazy w powyższych czterech regionach obrazuje /przykładowo/ nierównomierność wykorzystania zasobów bazy noclegowej przez ruch turystyczny w poszczególnych regionach kraju. Charakterystyczne jest wysokie przekroczenie średniej krajowej przez m. Warszawę i woj. szczecińskie, przy wskaźnikach wykorzystania dla woj. krakowskiego i olsztyńskiego kształtujących się poniżej średniej krajowej - w okolicach 50%. W przypadku Warszawy, uzyskany wskaźnik można tłumaczyć stałym deficytem miejsc hotelowych i niezależnym od warunków klimatycznych charakterem ruchu /przy dużym stosunkowo udzia-

le ruchu zagranicznego/; w przypadku woj. szczecińskiego decydującą rolę odgrywa struktura bazy /większość obiektów sezonowych, przy prawie pełnym ich wykorzystaniu w czasie dwu miesięcy letnich i mała pojemność bazy całorocznej, w dużej mierze wykorzystanej przez ruch zagraniczny /patrz wskaźniki struktury sezonowej/.

Generalny wniosek, wynikający z analizy wskaźników wykorzystania bazy noclegowej, sprowadza się do stwierdzenia dość zasadniczych rezerw w posiadanej bazie noclegowej /więcej niż jedna trzecia całego potencjału/, pozwalających bez nakładów inwestycyjnych zwiększyć recepcję ruchu turystycznego w bazie uspołecznionej. Stwierdzenie to ma tym większą wymowę, że podstawowa ilościowo baza kolonijna obliczona była w normie wykorzystania 60 dni. Wspomniane już zmiany w terminach wakacji szkolnych mogłyby w poważnym stopniu zwiększyć i te rezerwy, jak również przedłużyć okresy eksploatacyjne innych obiektów, wykorzystywanych przez rodziców dzieci i młodzieży w wieku szkolnym.

II. ZAGRANICZNY RUCH TURYSTYCZNY

Pierwszy rzut oka na dane statystyczne, zawarte w tabl. 2/45 i 8/51 wyd. GUS:"Turystyka 1973 ", pozwala stwierdzić niebywały skok ilościowy, jaki nastąpił w r. 1972 zarówno w przyjazdach turystów zagranicznych do Polski jak i wyjazdach obywateli PRL za granicę. Po stronie przyjazdów zanotowano 8.339 tys. osób /wobec 1.865 tys. w r. 1972/, zaś po stronie wyjazdów 10.600 tys. osób /wobec 1.068 tys. w roku 1972/. Oznaczałoby to w ujęciu dynamicznym blisko 4,5-krotny wzrost po stronie przyjazdów /450% wzrostu/ oraz blisko 10-krotny - po stronie wyjazdów /1000% wzrostu/.

Bliższa analiza wspomnianych tablic wykazuje, że istotną przyczyną tego stanu jest wzrost liczb dotyczących wyjazdów do NRD i przyjazdów stamtąd, co, jak wiadomo, spowodowane zostało wprowadzeniem od 1.I.1972 uprawnienia do przekraczania przez obywateli PRL i NRD wspólnej granicy na podstawie dowodów osobistych.

To wielkie ułatwienie w stosunkach turystycznych między obu sąsiedzkimi krajami spowodowało jednak komplikacje w statystycznym ujęciu wielkości ruchu, które znalazły wyraz w prezentowanych przez GUS danych. Dane liczbowe pochodzą bowiem z zapisów władz granicznych i obejmują wszystkie przekroczenia granicy. Musimy sobie jednak uświadomić, że ludność miast leżących po obu stronach granicy /Zgorzelec - Goerlitz, Słubice - Frankfurt/może przekraczać granicę codziennie, a nawet kilkakrotnie w ciągu dnia. Zaliczenie tego w istocie wewnątrz-miejskiego ruchu, czy też w ogóle wszystkich wypadków przekroczenia granicy bez nocowania na terenie drugiego kraju, jest sprzeczne z definicją turysty w obrocie międzynarodowym i kwalifikuje ten rodzaj cudzoziemców odwiedzających nasz kraj oraz obywateli PRL odwiedzających NRD do kategorii jednodniowych wycieczkowiczów[1/]. Oczywiście, spośród osób przekraczających granicę Polski i NRD na podstawie dowodów osobistych pewna część przyjechała na dłużej i nocowała na terytorium drugiej strony. Stąd też prawidłowa analiza wielkości obustronnego ruchu z NRD wymaga urealnienia podanych przez GUS zapisów. Pomocą w dokonaniu takiej rewizji mogą być wyniki

---

1/ Patrz materiały z XXIII Zgromadzenia Ogólnego IUOTO, Caracas październik 1973. Doc.C. 1.1. Guidelines for the collection and presentation of travel statistics.

badań ankietowych przeprowadzonych na zlecenie Departamentu Turystyki GKKFiT przez ekipy pracowników Centralnego Ośrodka Informacji Turystycznej w miesiącach: styczniu, lutym, kwietniu, lipcu i październiku 1972 r. na 3 przejściach granicznych: Zgorzelec, Słubice i Gubin. Ogółem w ciągu czterokrotnych badań zankietowano 4.353 osoby /2066 obywateli NRD i 2287 obywateli PRL/, przyjmując zasadę przeprowadzania tych badań nieprzerwanie w ciągu trzech dób każdego kwartału i ankietowania co 100 osoby.

Jakkolwiek badań tych nie można uznać za przeprowadzone ściśle wg wymagań badań reprezentacyjnych, wyniki ich dają /w braku innych podstaw/ możliwość przybliżonego oszacowania całej zbiorowości osób przekraczających granicę polsko-NRD-owską pod kątem podziału na osoby przebywające na terenie kraju poniżej i powyżej 24 godzin, a więc w rozumieniu definicji międzynarodowej na turystów i jednodniowych wycieczkowiczów. Urealnienie oceny wielkości ruchu turystycznego /szacunkowe/ przedstawia tabela 18.

Tabela 18

Urealnienie oceny wielkości ruchu turystycznego między Polską a NRD w r.1972

		Ogółem w roku	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
I. Wyjazdy obywateli PRL do NRD														
wg tabl.8/51 ogółem	1	9468,3	284,6	423,2	571,5	581,1	879,7	984,0	1121,3	1310,2	917,8	920,8	874,7	599,3
na podst.dow.osob.	2	9424,9	262,7	421,9	569,2	578,6	875,0	978,9	1119,7	1309,3	916,7	919,9	873,9	599,0
na podst.innych dok. /1-2/	3	43,4	21,9	1,3	2,3	2,5	4,7	5,1	1,6	0,9	1,1	0,9	0,3	0,3
na podstawie dowodów osobistych powyżej 24 godz. /wynik badań ankietowych /3-4/	4	2135,8	44,1	70,9	59,5	84,5	127,7	142,9	307,0	361,4	253,0	263,1	250,0	171,7
Szacunek wielkości ruchu turystycznego	5	2179,2	66,0	72,2	61,8	87,0	132,4	148,0	308,6	362,3	254,1	264,0	250,8	172,0
II. Przyjazdy obywateli NRD do Polski														
wg tabl. 2/45/	6	6763,4	399,5	457,1	377,9	441,7	735,7	669,7	865,0	1062,2	588,7	579,9	311,9	274,1
na podst.dow.osob.	7	6696,0	398,1	453,0	376,7	441,7	705,5	665,2	865,0	1062,2	578,9	574,1	303,7	271,9
na podst.innych dokumentów /6-7/	8	67,4	1,4	4,1	1,2	-	30,2	4,5	-	-	9,8	5,8	8,2	2,2
na podst.dow.osob. powyżej 24 godz. /wynik badań ankiet./	9	1240,7	70,9	80,6	67,1	50,4	80,4	75,8	194,6	240,0	130,3	125,1	66,2	59,3
szacunek wielkości ruchu turystycznego	10	1308,1	72,3	84,7	68,3	50,4	110,6	80,3	194,6	240,0	140,1	130,9	74,4	61,5

Oprac. własne

Na podstawie tej tabeli należałoby zaproponować GUS-owi zmodyfikowanie zapisów dotyczących ruchu między Polską a NRD w taki sposób, żeby obok ogólnej liczby /jak to ma miejsce obecnie/ zamiast "w tym na podstawie dowodów osobistych": ujęcie, które dla analizy merytorycznej nie ma żadnego znaczenia, podane było "w tym osoby przebywające na terenie drugiego kraju krócej niż 24 godz.". Zapis ten uzupełniony powinien być notatką: "wg szacunków GKKFiT".

Ten sposób ujmowania ruchu między Polską a NRD będzie konsekwentnie stosowany w dalszych rozdziałach niniejszego opracowania, w którym kolejno rozpatrzymy ruch zagraniczny przyjazdowy oraz wyjazdy turystów polskich za granicę.

1. Zagraniczna turystyka przyjazdowa

1.1. Wielkość globalna przyjazdów do Polski i dynamika rozwojowa

Wyd. GUS: "Turystyka 1973" podaje dane dotyczące przyjazdów cudzoziemców do Polski w latach 1965-1972 w przedrukowanej tu tabl. 1/44, /tab. 19/. Zgodnie z uwagami poprzedniego rozdziału i obliczeniami tab. 18 modyfikujemy przypis do danych dotyczących przyjazdów z NRD następująco: NRD - 6.763.419, w tym jednodniowych wycieczkowiczów - 5.455,3 tys., przyjmując do obliczeń analitycznych szacunkową /ale porównywalną z poprzednimi latami/ liczbę turystów z NRD - 1.308,1 tys. osób. Zmodyfikowane w ten sposób zapisy dadzą poniższe porównanie zbiorcze lat 1971 i 1972:

Tabela 19

Przyjazdy turystów zagranicznych

K r a j e	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
O g ó ł e m	1162877	1280060	1573386	1712688	1974923	1888842	1865364	8339088
Kraje socjalistyczne	972799	1064278	1337351	1486994	1732234	1609559	1552695	7964359
w tym								
Bułgaria	12956	16563	21450	33993	47742	53891	47870	50375
Czechosłowacja	355774	342174	443975	467543	642971	489202	418383	539751
w tym w ramach konwencji turystycznej	203385	170690	191965	160190	161179	141108	114465	142126
Jugosławia	9795	11526	24488	42178	32879	34130	37370	34747
NRD	330644	375616	461370	525635	542576	539066	537005	6763419 a/
Rumunia	5298	8380	13771	19313	24583	20664	23714	26978
Węgry	107379	120698	135813	115965	115546	131697	126607	147669
ZSRR	148246	184539	231389	278445	319165	335466	357242	396441
Kraje pozostałe	190078	215782	236035	225694	242689	279283	312669	374729
w tym:								
Austria	9136	9418	13763	12291	12200	12764	14111	15697
Belgia	5494	6173	6481	6397	7382	8362	8239	9421
Dania	5653	6364	8578	7896	7625	7344	6523	7798
Finlandia	1577	1855	2516	2828	3596	5709	6627	8050
Francja	34190	39110	37341	33597	34519	38115	38760	46459
Holandia	6323	6723	7450	8229	8035	9673	10738	15179
Japonia	-	2510	3043	3407	3863	5169	5931	6167
Kanada	5853	4952	4905	5837	6256	7297	7651	10449
NRF	26635	31806	31588	22880	25662	36284	54527	73825
Norwegia	1128	1397	1910	2123	2060	2667	3700	5255
St.Zjedn.Ameryki	19547	21791	21418	20622	24230	27926	28849	38373
Szwajcaria		3126	3740	3107	3081	3717	4199	5556
Szwecja	12838	18281	29020	32014	34188	35379	33867	39629
W.Brytania	30093	28466	29406	27212	27019	29489	29596	31666
Włochy	9214	10827	11568	10722	12662	14453	16200	17812

a/ w tym jednodniowych wycieczkowiczów - 5.455,3 tys. osób

Źródło: dane MSW i GKKFiT.

	1971	1972
Ogółem przyjazdy z zagranicy w tys. osób	1.865,4	8.339,1
Jednodniowi wycieczkowicze	-	5.455,3
Turyści	1.865,4	2.883,8
Kraje socjalistyczne ogółem	1.552,7	7.964,4
Jednodniowi wycieczkowicze	-	5.455,3
Turyści	1.552,7	2.509,1
Kraje pozostałe ogółem tys. osób	312,7	374,7

Przedstawione powyżej zestawienie zbiorcze pozwala obliczyć dynamikę wzrostu zagranicznego przyjazdowego ruchu turystycznego do Polski w r. 1972, którą charakteryzują poniższe wskaźniki /rok 1971 = 100/:

Ruch przyjazdowy ogółem /bez jednodniowych wycieczkowiczów/	154,6
Kraje socjalistyczne /bez jednodniowych wycieczkowiczów/	161,6
Kraje pozostałe	119,8

Również konfrontacja powyższych trzech wskaźników dynamiki wskazuje dobitnie, że nawet bez uwzględnienia ruchu jednodniowego z NRD, turystyka z tego sąsiedzkiego kraju wpłynęła w roku 1972 w sposób zasadniczy na dynamikę wzrostu całego ruchu z zagranicy do Polski. Wynika to zwłaszcza z zestawienia wskaźników dynamiki dla wszystkich krajów socjalistycznych ze wskaźnikiem dynamiki przyjazdów z krajów socjalistycznych, bez NRD. O ile w pierwszym przypadku wskaźnik liczebności przyjazdów w r. 1972 wyniósł w stosunku do roku 1971 161,7%, to w drugim przypadku /wszystkie inne kraje socjalistyczne z wyjątkiem NRD/ /wskaźnik ten wyniósł 118,6%, a zatem nieco mniej aniżeli wzrost przyjazdów z krajów kapitalistycznych.

Wzrost przyjazdów z zagranicy w roku 1972 skonfrontujemy obecnie z długookresowym trendem rozwojowym. Wykorzystamy do tego celu tablicę zamieszczoną w podręczniku "Ruch turysty-

czny w Polsce"[1] uzupełniając ją zapisami dla lat 1970-1972.

Tabela 20

Rozwój zagranicznego ruchu turystycznego w l.1955-1969
/wskaźniki dynamiki 1960=100/

Lata	Ogółem	Kraje socjalistyczne łącznie z konwencją turyst. między Polską a Czechosłowacją	Kraje pozostałe
1955	41,6	40,9	48,2
1956	42,7	49,3	26,0
1957	62,7	61,8	65,0
1958	66,9	62,5	77,6
1959	79,9	77,4	85,8
1960	100,0	100,0	100,0
1961	138,5	157,0	93,8
1962	220,3	269,2	102,5
1963	155,0	169,7	119,6
1964	319,0	385,1	159,6
1965	408,2	490,4	210,2
1966	451,5	526,9	269,5
1967	564,0	660,6	331,0
1968	710,6	868,0	319,5
1969	820,0	1069,4	343,8
1970	783,9	993,5	396,1
1971	774,5	958,7	443,2
1972	1197,4	1533,9	531,0

1/ Wyd. II, s. 189. Uwaga: wskaźniki z podstawą 1960=100 są porównywalne i uwzględniają różnicę w ujęciach: do r.1964,ruch bez tranzytu, od r. 1964 - z tranzytem.

Na podstawie powyższej tabeli sporządzić można wykres przedstawiający długookresową dynamikę przyjazdów turystów zagranicznych do Polski oraz, jak to miało miejsce w przypadku analizy ruchu krajowego, pokusić się o obliczenie równania trendu długookresowego.

Poniższy wykres przedstawia dane empiryczne w ujęciu wskaźników dynamiki /indeksów/ ze stałą podstawą /rok 1960 = 100/, zaś krzywa teoretyczna wykreślona została na podstawie równania wykładniczego:

$$\hat{y}/t/ = 1{,}23^{t} \cdot 39{,}5.$$

Rys. 8 Przyjazdy turystów zagranicznych do Polski w latach 1955 - 1972. Rok 1960 = 100 %

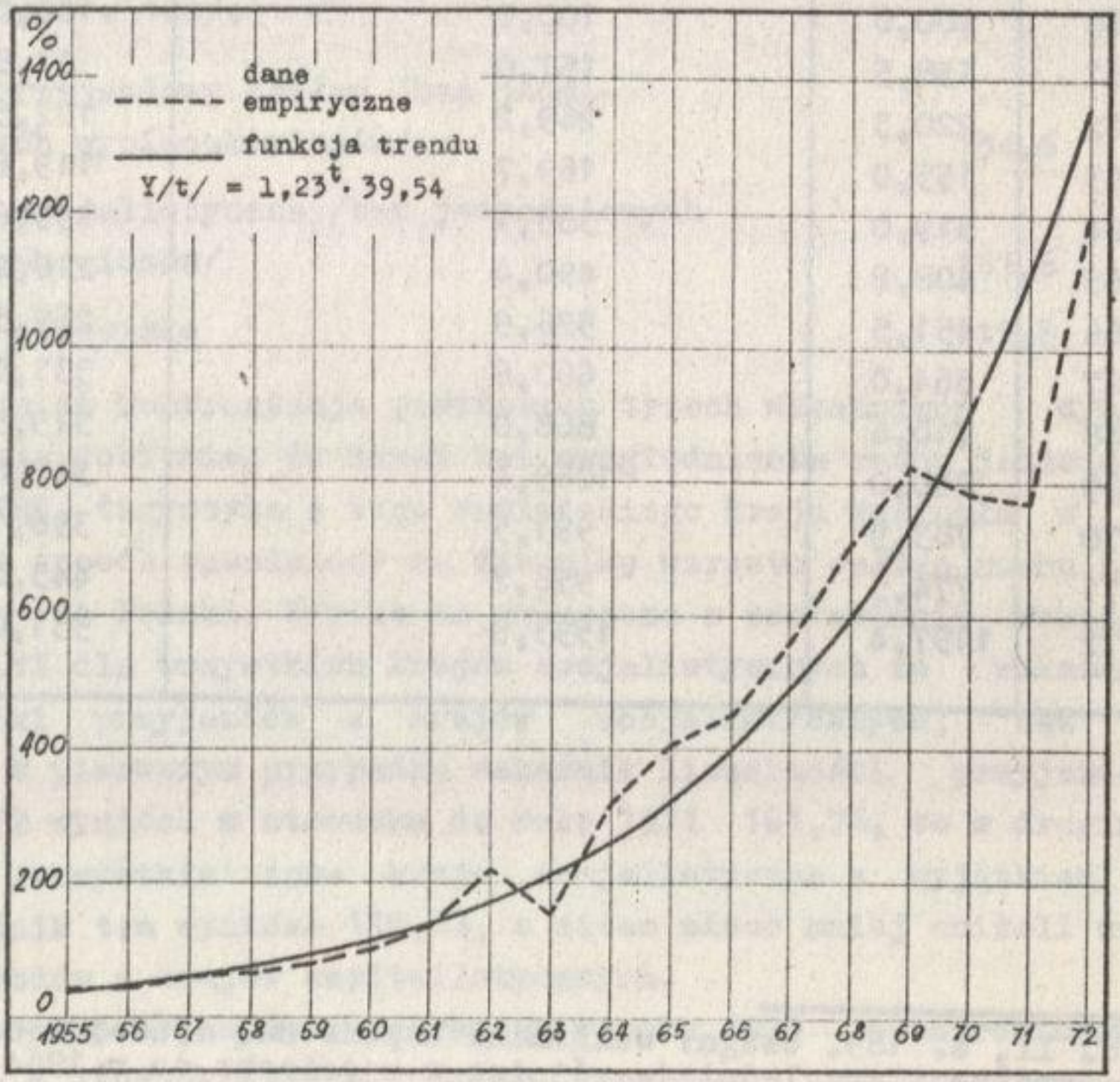

Obliczenie równania trendu przedstawione jest w zał. nr 6.

Wykres pozwala stwierdzić, jak dominującą rolę w ogólnym wolumenie przyjazdów z zagranicy do Polski odgrywają przyjazdy z krajów socjalistycznych. Wskazuje również, że rozwój ilościowy przyjazdów z tych krajów nie przebiegał analogicznie do rozwoju przyjazdów z krajów pozostałych. Ogólnie rzecz biorąc, przyjazdy z krajów kapitalistycznych wzrastały wolniej ale bardziej równomiernie, wykazując w ciągu całego okresu /od r. 1960/ tylko jedno załamanie - w r. 1968 - spowodowane wydarzeniami politycznymi we Francji. Na nierównomierności wzrostu przyjazdów z krajów socjalistycznych odbija się przede wszystkim gwałtowny skok ilościowy /wzwyż/ w r. 1972, spowodowany wzrostem ruchu z NRD.

Te obserwacje potwierdzone są przez obliczenia przeciętnych wskaźników dynamiki[1/], których zestawienia dla różnych okresów i różnych stref pochodzenia turystów przedstawia poniższa tabela.

Tabela 21

Przeciętne roczne wskaźniki dynamiki przyjazdów zagranicznych do Polski w latach 1960-1972

/w procentach/

	Wszystkie kraje	Kraje socjalistyczne	Kraje pozostałe
Ogółem lata 1960-72	23,0	25,6	15,0
lata 1960 - 1969	26,3	30,1	14,9
lata 1970 - 1972	13,4	13,1	15,5

1/ Obliczone na podstawie wzoru na średnią geometryczną wg tabeli w zał. nr 7.

Na podstawie powyższej tabeli sporządzić można wykres przedstawiający długookresową dynamikę przyjazdów turystów zagranicznych do Polski oraz, jak to miało miejsce w przypadku analizy ruchu krajowego, pokusić się o obliczenie równania trendu długookresowego.

Poniższy wykres przedstawia dane empiryczne w ujęciu wskaźników dynamiki /indeksów/ ze stałą podstawą /rok 1960 = 100/, zaś krzywa teoretyczna wykreślona została na podstawie równania wykładniczego:

$$\hat{y}/t/ = 1,23^{t} \cdot 39,5.$$

Rys. 8 Przyjazdy turystów zagranicznych do Polski w latach 1955 - 1972. Rok 1960 = 100 %

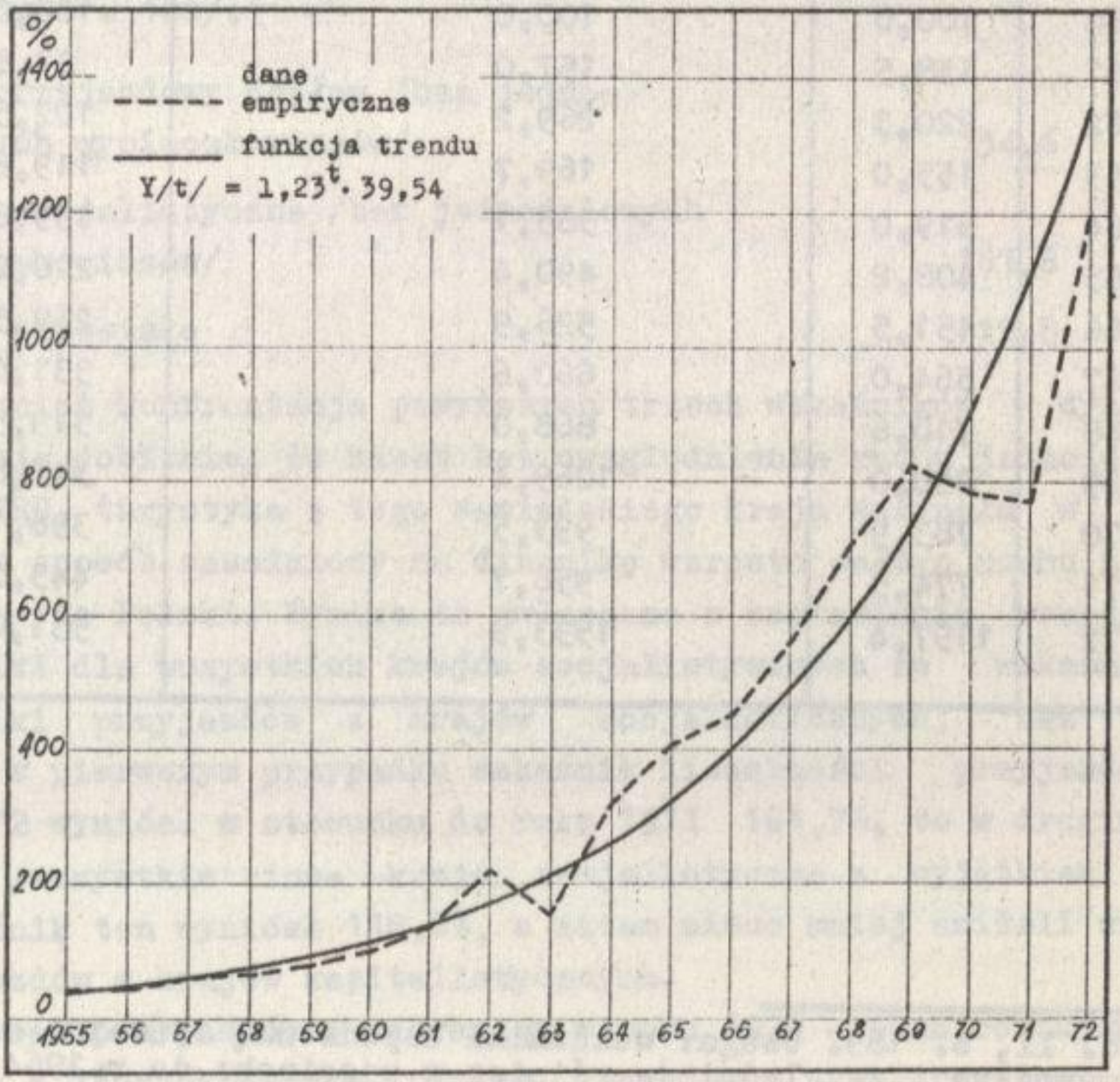

Obliczenie równania trendu przedstawione jest w zał. nr 6.

Wykres pozwala stwierdzić, jak dominującą rolę w ogólnym wolumenie przyjazdów z zagranicy do Polski odgrywają przyjazdy z krajów socjalistycznych. Wskazuje również, że rozwój ilościowy przyjazdów z tych krajów nie przebiegał analogicznie do rozwoju przyjazdów z krajów pozostałych. Ogólnie rzecz biorąc, przyjazdy z krajów kapitalistycznych wzrastały wolniej ale bardziej równomiernie, wykazując w ciągu całego okresu /od r. 1960/ tylko jedno załamanie - w r. 1968 - spowodowane wydarzeniami politycznymi we Francji. Na nierównomierności wzrostu przyjazdów z krajów socjalistycznych odbija się przede wszystkim gwałtowny skok ilościowy /wzwyż/ w r. 1972, spowodowany wzrostem ruchu z NRD.

Te obserwacje potwierdzone są przez obliczenia przeciętnych wskaźników dynamiki[1/], których zestawienia dla różnych okresów i różnych stref pochodzenia turystów przedstawia poniższa tabela.

Tabela 21

Przeciętne roczne wskaźniki dynamiki przyjazdów zagranicznych do Polski w latach 1960-1972

/w procentach/

	Wszystkie kraje	Kraje socjalistyczne	Kraje pozostałe
Ogółem lata 1960-72	23,0	25,6	15,0
lata 1960 - 1969	26,3	30,1	14,9
lata 1970 - 1972	13,4	13,1	15,5

1/ Obliczone na podstawie wzoru na średnią geometryczną wg tabeli w zał. nr 7.

Analiza średnich wskaźników dynamiki przyjazdów z zagranicy wskazuje, odmiennie niż miało to miejsce w przypadku turystyki krajowej, że w latach 1970-72 nastąpił znaczny spadek tempa wzrostu ruchu, spowodowany bezwzględnym zmniejszeniem się wielkości przyjazdów w dwu kolejnych latach 1970 i 1971; spadku tego nie był w stanie wyrównać nawet wzrost przyjazdów w r. 1972, najwyższy prawie ze wszystkich notowanych. Uwaga ta odnosi się głównie do przyjazdów z krajów socjalistycznych, gdyż przyjazdy z krajów pozostałych wzrastały w ostatnich trzech latach szybciej aniżeli w latach 1960-69, jakkolwiek różnice te nie były duże /15,5 i 14,9% średnich przyrostów rocznych w wspomnianych okresach/.

Różnice w równomierności wzrostu przyjazdów z krajów socjalistycznych i pozostałych obliczyć można bardziej dokładnie, porównując odchylenia standardowe i współczynniki zmienności rocznych wskaźników dynamiki dla poszczególnych lat w okresie 1960-1972.

Z tabeli roboczej[1/] i wykonanych na jej podstawie obliczeń, uzyskujemy odchylenia standardowe rocznych wskaźników dynamiki przyjazdów z krajów socjalistycznych - $S_{/x_1/} = 41,1$,

przy współczynniku zmienności $V_{/x_1/} = 128,4\%$

oraz dla krajów pozostałych $S_{/x_2/} = 12,0$ /a zatem przeszło trzykrotnie mniejsze/

i współczynnik zmienności $V_{/x_2/} = 76,8\%$.

1.2. Struktura przyjazdów do Polski pod względem kraju pochodzenia turysty.

Z tabeli 19 wynika nie tylko ocena globalnej wielkości ruchu przyjazdowego do Polski i dynamika jego rozwoju, lecz także struktura przyjazdów pod względem kraju pochodzenia turystów. W podziale na kraje socjalistyczne i kraje pozostałe, stosunek procentowy liczby przybyłych do Polski cudzoziemców kształtował się w roku 1972 następująco /przyjmujemy dane wg przeprowadzonego w poprzednim rozdziale urealnienia wielkości ruchu z NRD/:

1/ Zał. nr 8.

ogółem przyjazdy	-	2.883,8 tys. osób	-	100,0
przyjazdy z krajów socjalistycznych	-	2.509,1 tys. osób	-	87,0
przyjazdy z krajów pozostałych	-	374,7 tys. osób	-	13,0

W ciągu poszczególnych lat okresu 1960-1972 struktura ta zmieniła się dość istotnie. Zmiany te obrazuje rys. 9.

Rys. 9 Struktura przyjazdów do Polski w podziale na turystów z krajów socjalistycznych i pozostałych w latach 1960 - 1972

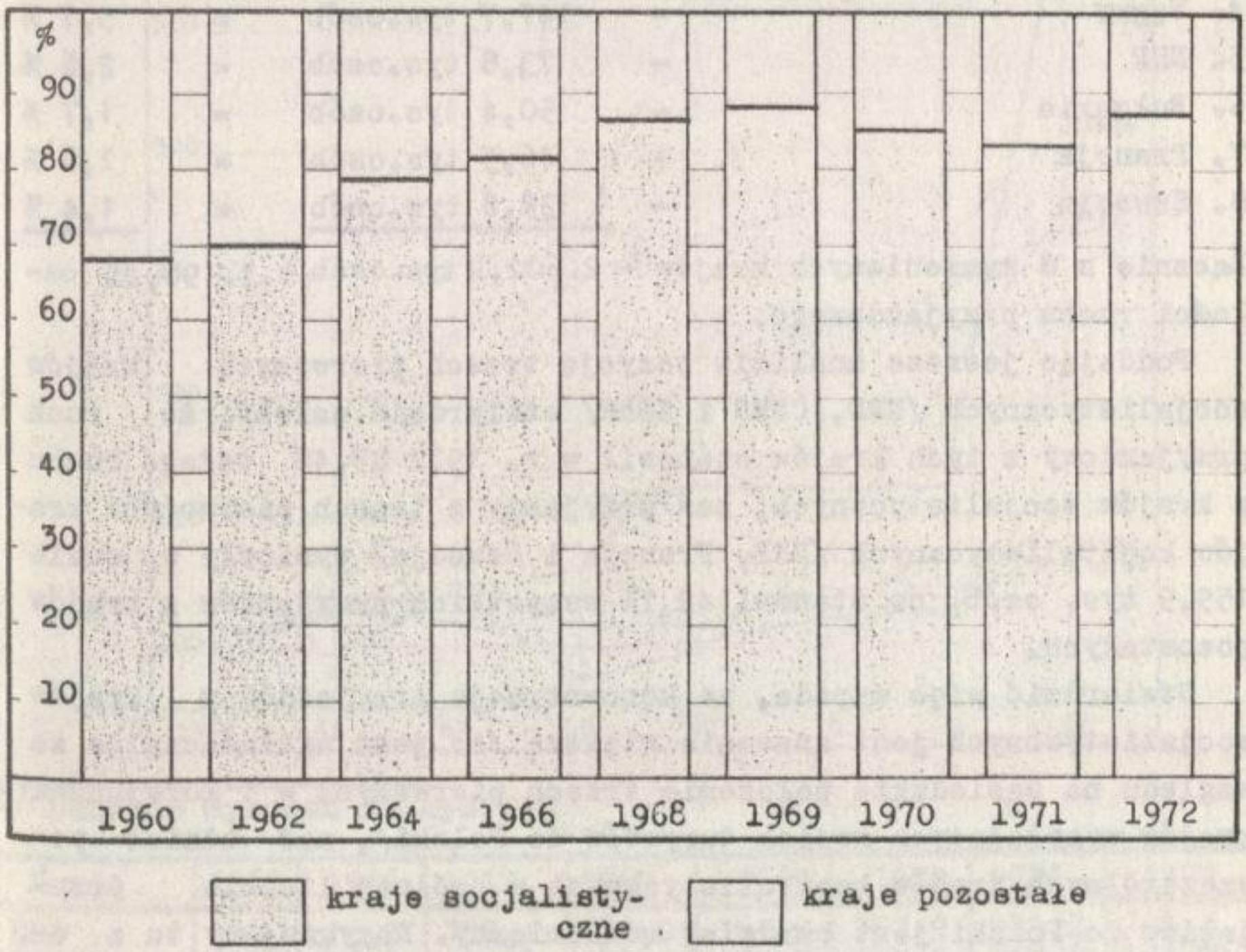

Dla całego okresu 1960-72 średnia struktura ruchu przyjazdowego w podziale na turystów pochodzących z krajów socjalistycznych i krajów pozostałych jest następująca:

turyści z krajów socjalistycznych - 85,5%
turyści z krajów pozostałych - 14,5%

Porządkując przyjazdy wg bezwzględnych wielkości uzyskujemy następujące kolejności poszczególnych krajów w r. 1972:

1. NRD	- /po urealnieniu/	- 1.308,1 tys.osób	=	45,4 %
2. CSRS	-	- 539,7 tys.osób	=	18,7 %
3. ZSRR	-	- 396,4 tys.osób	=	13,7 %
Łącznie z 3 krajów sąsiedzkich 2.244,2 tys. osób			=	77,6 %

całości ruchu przyjazdowego do Polski w roku 1972.

Kolejne pod względem wielkości przyjazdów kraje to:

4. Węgry	- 147,7 tys.osób	=	5,1 %
5. NRF	- 73,8 tys.osób	=	2,6 %
6. Bułgaria	- 50,4 tys.osób	=	1,7 %
7. Francja	- 46,5 tys.osób	=	1,6 %
8. Szwecja	- 39,6 tys.osób	=	1,4 %

Łącznie z 8 wymienionych krajów - 2.602,2 tys.osób, t.j. 90,2% całości ruchu przyjazdowego.

Poddając jeszcze analizie pozycję trzech pierwszych krajów socjalistycznych /NRD, CSRS i ZSRR/ stwierdzić należy, że ruch przyjazdowy z tych krajów stanowił w r. 1972 89,4% całego ruchu z krajów socjalistycznych, zaś przyjazdy z trzech pierwszych krajów kapitalistycznych /NRF, Francja i Szwecja/ wyniosły w sumie 159,9 tys. osób, co stanowi 42,7% wszystkich przyjazdów z krajów pozostałych.

Stwierdzić więc wypada, że koncentracja przyjazdów z krajów socjalistycznych jest znacznie większa /co jest wytłumaczalne ze względu na sąsiedzkie położenie trzech pierwszych w kolejności krajów wysyłających swoich turystów do Polski/, zaś udział poszczególnych krajów kapitalistycznych w ogólnej liczbie przyjazdów do Polski jest bardziej równomierny. Rezygnujemy tu z obliczenia współczynnika koncentracji, gdyż przytoczone charakterystyki dostatecznie obrazują istotę zjawiska, tzn. strukturę przyjazdów turystycznych do Polski pod względem kraju pochodzenia turystów.

Scharakteryzujemy natomiast dynamikę rozwojową tych przyjazdów dla ośmiu przodujących pod tym względem krajów. Na podstawie danych zestawionych w tabeli[1/] /indeksy dynamiki w latach 1965-1972, rok 1965 = 100/ sporządzić można poniższy wykres.

Rys. 10 Dynamika przyjazdów do Polski z niektórych krajów w latach 1965 - 1972

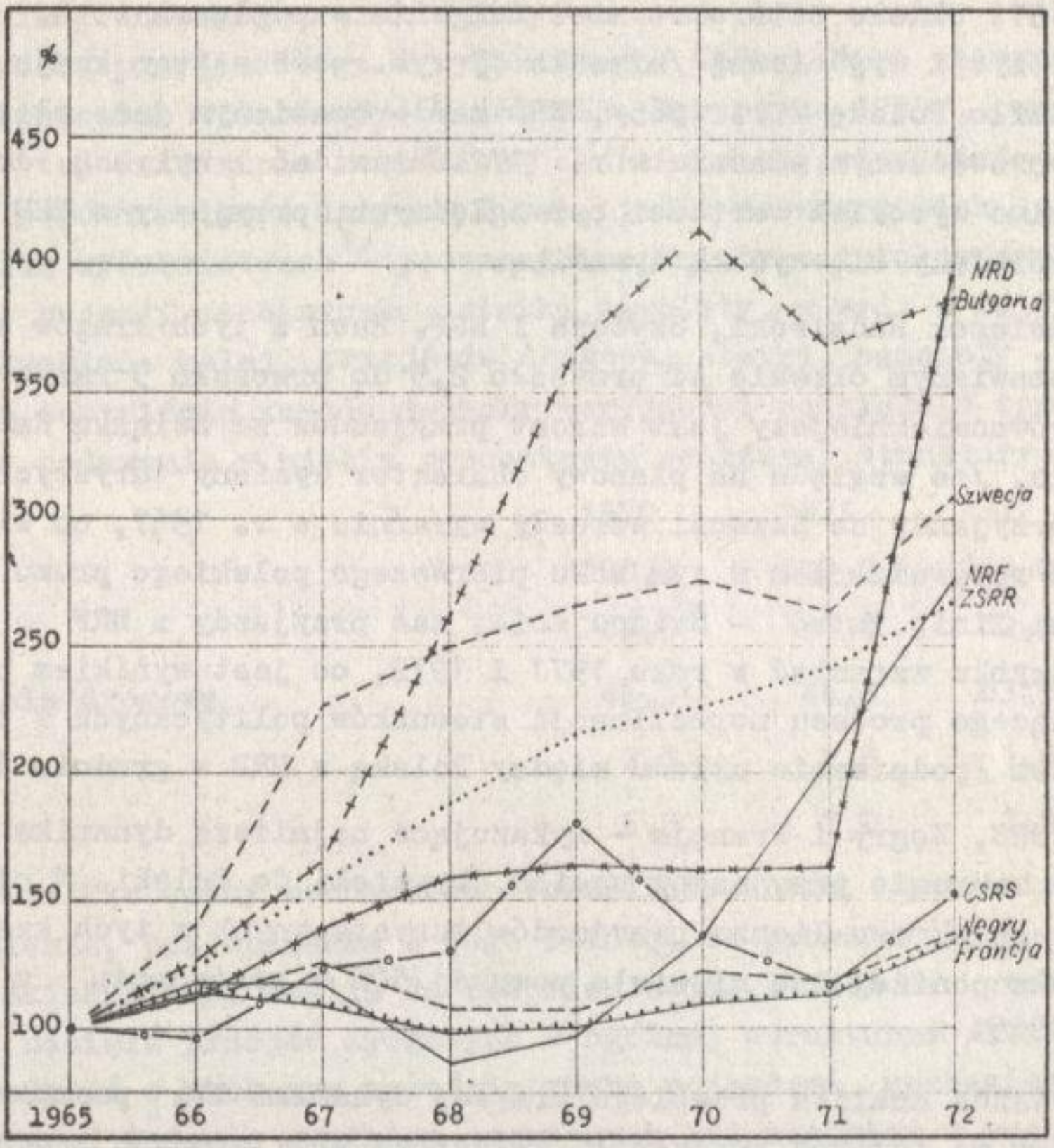

1/ Dane do wykresu na rys. 10

Kraje	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
NRD	100	113,5	139,4	159,0	164,0	162,9	162,2	395,4
CSRS	100	96,2	124,8	131,4	180,7	137,5	117,6	151,7
ZSRR	100	124,5	156,1	187,9	215,3	226,4	241,0	267,5
Węgry	100	112,4	126,5	108,0	107,0	122,6	117,9	137,5
NRF	100	119,5	118,8	86,0	96,6	136,4	205,0	277,5
Bułgaria	100	127,4	165,0	261,5	367,3	414,5	368,2	387,5
Francja	100	114,4	109,2	98,2	100,9	111,5	113,3	135,8
Szwecja	100	142,8	226,7	250,1	267,1	276,4	264,6	309,6

Jak wynika z tabeli i wykresu, przyjazdy z krajów najważniejszych dla całego ruchu przyjazdowego do Polski nie wykazują jednakowej dynamiki. Wyróżnić można pod tym względem trzy grupy krajów:

1. NRD i Bułgaria - o najwyższej dynamice w ciągu analizowanych lat. Ruch z tych krajów do Polski zwiększył się w latach 1965-1972 blisko czterokrotnie. Bułgaria zawdzięcza to b. niskiej pozycji wyjściowej /niecałe 13 tys. osób z tego kraju odwiedziło Polskę w r. 1965/, NRD zaś - omawianym już ułatwieniom wprowadzonym właśnie w r. 1972. Jak widać z wykresu, do r. 1971, mimo wysokich wartości bezwzględnych, przyjazdy z NRD nie wyróżniały się wysoką dynamiką.

2. Związek Radziecki, Szwecja i NRF. Ruch z tych krajów wzrósł w omawianym okresie od przeszło 2,5 do przeszło 3 razy. Najrównomierniejszy jest wzrost przyjazdów ze Związku Radzieckiego, /ze względu na planowy charakter wymiany turystycznej/; przyjazdy ze Szwecji wzrosły wyraźnie w r. 1967, co wiąże się z wprowadzeniem w tym roku pierwszego polskiego promu /Gryf/ na linię Ystad - Świnoujście, zaś przyjazdy z NRF zaczęły szybko wzrastać w roku 1971 i 1972, co jest wynikiem postępującego procesu normalizacji stosunków politycznych z tym krajem /podpisanie układu między Polską a NRF w grudniu 1970r./.

3. CSRS, Węgry i Francja - wykazujące najniższą dynamikę wzrostu w zakresie przyjazdów swoich obywateli do Polski. W ciągu całego okresu liczba przyjazdów turystycznych z tych krajów wzrosła poniżej lub niewiele powyżej 50% w porównaniu z rokiem 1965.

Uważna analiza przebiegu krzywej dynamiki dla poszczególnych krajów ma istotne znaczenie, zwłaszcza przy pracach prognostycznych, tym bardziej, że gromadzone od r.1955 porównywalne dane pozwalają już określić występujące w tym zakresie długookresowe tendencje rozwojowe. Na zakończenie stwierdzić należy, że najwyższe w r.1972 wskaźniki wzrostu ruchu /w stos. do r. 1965/ osiągnęły Finlandia i Rumunia /przeszło pięciokrotny wzrost/ jednak ze względu na mniejsze wartości bezwzględne ruchu nie zostały uwzględnione w wykresie.

1.3. Struktura przyjazdów do Polski wg środków lokomocji

Dla obsługi zagranicznego ruchu turystycznego istotną rolę odgrywa rodzaj środka lokomocji, jakim cudzoziemiec przybywa do Polski. Do roku 1971 analiza ta nie sprawiała większych kłopotów. Przyjmowano jako podstawę podziału na poszczególne rodzaje transportu /kolej, pojazdy mechaniczne, samoloty, statki/ rodzaj przejścia granicznego, na którym prowadzone były zapisy rejestracyjne ruchu przyjazdowego i wyjazdowego. Jednak dane statystyczne zamieszczone w tabl. 3/46 wyd."GUS: Turystyka 1973", wprowadzają w tej dziedzinie zasadniczą dezinformację,utrudniającą logiczną porównywalność danych. I tak, jeśli we wszystkich poprzednich wydawnictwach[1/] poszczególne działy zatytułowane były: kolej, pojazdy mechaniczne, statki,samoloty , w wyd. z r.1973 użyto określeń: kolej, przejścia drogowe, statki, samoloty - rozbijając oczywiście zasadę jednokryteryjności podziału.W tym kontekście podawanie w ujęciu procentowym poniższej struktury:[2/]

	1970	1971	1972
Ogółem	100,0	100,0	100,0
Kolej	42,9	41,5	12,3
Przejścia drogowe	46,5	46,3	83,9
Statki	2,3	2,6	1,4
Samoloty	6,3	7,0	1,9

nosi wszelkie cechy mechaniczno-formalistycznego potraktowania zagadnienia, bez wnikania w jego istotę, co prowadzi przy próbach jakichkolwiek analiz do dezorientacji. Bowiem ów gwałtowny wzrost udziału przejść drogowych w ogólnej strukturze /który mógłby świadczyć o skokowym wzroście ruchu pojazdami mechanicznymi/ jest w swej istocie wynikiem omawianych już ułatwień w ruchu z NRD do Polski i dotyczy w przeważającej mierze ruchu pieszego w miastach położonych na granicy /Zgorzelec, Słubice, Gubin/.

Dlatego też, mimo że odnotowanie także i ruchu jednodniowego ma dla scharakteryzowania obciążenia poszczególnych przejść granicznych określone znaczenie - dla porównywalnej analizy środków

1/ Np. wyd. Turystyka 1970, tabl. 5/48.
2/ Wg tabl. 3/46 wyd. GUS: "Turystyka 1973".

lokomocji, jakimi przybyli do Polski zagraniczni turyści w r.1972 wyeliminować należy jednodniowy ruch z NRD, co prowadzi do następującej modyfikacji danych GUS :

ruch ogółem	-	8339,1 tys.osób		
		5455,3 /ruch jednodniowy/	2.883,8 =	100,0%
kolej	-	1025,6		
		216,0 /ruch jednodniowy/	809,6 =	28,1%
statki	-	112,5	112,5 =	3,9%
samoloty	-	159,6	159,6 =	5,5%
pojazdy mechaniczne	-	6998,6		
		5239,3 1/ /ruch jednodniowy/	1759,3 =	61,0%
inne		42,8	42,8 =	1,5%

Dopiero po przeprowadzeniu tej korektury można w porównywalny sposób zanalizować w przybliżeniu zmiany w strukturze przyjazdowego ruchu turystycznego do Polski pod względem środków lokomocji. Obrazuje te zmiany poniższa tabela:

Tabela 22 2/

	1960 a/	1965 a/	1969 b/	1970 b/	1971 b/	1972 c/
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
kolej	41,8	41,6	41,1	42,9	41,5	28,1
pojazdy mechaniczne	16,4	34,0	50,7	46,5	46,3	61,0
samoloty	7,1	5,4	5,9	6,3	7,0	5,5
inne	34,5	19,3	2,3	4,3	5,2	5,4

Z tabeli widać, że nawet pomijając w rachunku ruch jednodniowy mówić można o zasadniczym wpływie ruchu z NRD na zmianę struktury użytych środków lokomocji przez przyjeżdżających do Polski turystów pod kątem znacznie częstszego posługiwania się pojazda-

1/ Poza wydzieleniem ruchu jednodniowego na przejściach kolejowych /Kunowice i Zgorzelec/ całą jego resztę zaliczono do ruchu drogowego, co zresztą nie ma istotniejszego wpływu na obraz sytuacji.

2/ Źródła: a/ Ruch Turystyczny w Polsce. Wyd. II, s. 203.
b/ Turystyka 1973. Tabl. 3/46.
c/ Dane j.w. Oprac. własne.

mi mechanicznymi /wzrost w r. 1972 do 61,0% wobec 46,3% w r.1971/. Dodać należy, że w przypadku uwzględnienia również ruchu jednodniowego, właściwy wskaźnik dla pojazdów mechanicznych zwiększa się do 83,9% /tabl. 3/46 wyd.:"Turystyka 1973"/.

Wpływ ruchu z NRD spowodował zasadnicze zmiany w obciążeniu poszczególnych przejść granicznych. Obrazuje to zestawienie pierwszych pięciu w kolejności przejść granicznych oraz ich procentowego udziału w całości ruchu w r.1971 i 1972[1/].

1971	r. 1972
1/ Terespol /kol./ - 215 tys.= 11,5%	1/ Zgorzelec /drog./ - 2093 tys.=25,1%
2/ Kunowice /kol./ - 183 tys.= 9,8%	2/ Słubice /drog./ - 1140 tys.=13,7%
3/ Zgorzelec /drog./ - 172 tys.= 9,2%	3/ Gubin /drog./ - 873 tys.=10,5%
4/ Zebrzydowice /kol./ - 166 tys.= 8,9%	4/ Kołbaskowo /drog./ - 700 tys.= 8,4%
5/ Okęcie /lotn./ - 126 tys.= 6,8%	5/ Świnoujście- /drog./ 637 tys.= 7,6%

Eliminując ruch jednodniowy z NRD /80,6% całości ruchu/ uzyskujemy dla r. 1972 następującą kolejność:

1/ Zgorzelec /drog./ - 406 tys. - 14,1%
2/ Kunowice /kol./ - 254 tys. - 8,8%
3/ Terespol /kol./ - 222 tys. - 7,7%
4/ Słubice /drog./ - 221 tys. - 7,7%
5/ Gubin /drog./ - 169 tys. - 7,2%

Nadal więc dominuje ruch drogowy z NRD.

Dane z roku 1973, o bardziej unormowanym ruchu po między Polską a NRD, pozwolą wywnioskować, w jakim stopniu dość istotne zmiany, które przyniósł rok 1972, utrzymają się dłużej jako trwałe zmiany strukturalne w pochodzeniu turystów zagranicznych i trasach ich przyjazdów do Polski.

1/ Dane wg tabl. 3/46/, tzn. łącznie z ruchem jednodniowym.

Na zakończenie analizy ruchu przyjazdowego do Polski ze względu na użyty środek lokomocji, kilka bardziej szczegółowych uwag o grupie turystów z krajów spoza obozu socjalistycznego[1/]. W tej grupie turystów struktura owa przedstawia się zupełnie odmiennie:

kolej	- 20,0%
pojazdy mechaniczne	- 35,2%
samolot	- 31,0%
statki	- 13,8%

Charakterystyczne są przy tym różnice dotyczące turystów z poszczególnych krajów. Np. 69,8% turystów ze Stanów Zjedn. przybywa do Polski samolotem, 74,9% Szwedów - statkami /czyli promami z Ystad do Świnoujścia/, zaś najwyższy wskaźnik przyjazdów pojazdami mechanicznymi mają:

- Austria	- 55,5%
- Francja	- 55,2%
- NRF	- 46,1%.

1.4. Struktura sezonowa zagranicznej turystyki przyjazdowej

Skorygowany /przez wyłączenie ruchu jednodniowego z NRD/ rozkład całorocznej turystyki przyjazdowej do Polski w r.1972 na poszczególne miesiące przedstawia się następująco:

Ogółem w roku 1972 - 2.883,8 tys. = 100,0

Styczeń	- 126,3 tys.	= 4,4%	Lipiec	- 492,5 tys.	= 17,1%
Luty	- 139,6 tys.	= 4,8%	Sierpień	- 480,5 tys.	= 16,7%
Marzec	- 152,9 tys.	= 5,3%	Wrzesień	- 297,5 tys.	= 10,3%
Kwiecień	- 140,0 tys.	= 4,8%	Październik	- 260,0 tys.	= 9,0%
Maj	- 231,2 tys.	= 8,0%	Listopad	- 186,7 tys.	= 6,5%
Czerwiec	- 245,0 tys.	= 8,5%	Grudzień	- 131,6 tys.	= 4,6%

Strukturę sezonową przyjazdów z zagranicy w r.1972 porównać można z przeciętnymi wskaźnikami tej struktury dla poszczególnych miesięcy obliczonych na podstawie danych z lat 1960-1971.[2/]

1/ Turystyka 1973. Wyd. GUS. tabl. 4/47.

2/ Źródło: Ruch Turystyczny w Polsce, s.207, oraz Turystyka 1973. Wyd. GUS, tabl. 2/45/. Oprac. własne.

Tabela 23

	Ogółem	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
1960-1969 /tys.osób/	9711,2	243,0	304,1	391,0	468,0	764,6	1146,8	1944,7	1744,1	954,6	755,9	531,3	463,1
1970	1888,8	54,9	66,2	92,0	99,9	164,8	223,4	357,5	334,1	181,3	145,0	79,5	90,2
1971	1865,3	51,4	59,5	75,3	98,1	170,7	208,4	344,2	308,4	178,5	169,5	98,7	102,6
Łącznie 1960-1971 /tys.osób/	13465,3	349,3	429,8	558,3	666,0	1100,1	1578,6	2646,4	2386,6	1314,4	1070,4	709,5	655,9
%	100,0	2,6	3,2	4,1	4,9	8,2	11,7	19,7	17,7	9,8	7,9	5,3	4,9
1972 %	100,0	4,4	4,8	5,3	4,8	8,0	8,5	17,1	16,7	10,3	9,0	6,5	4,6

Z zestawienia nie wynika żadna bardziej widoczna tendencja zmiany rozkładu całorocznego ruchu turystycznego na poszczególne miesiące, choć zaznacza się lekkie złagodzenie szczytu lipcowo-sierpniowego /średnia wieloletnia - 37,4%, r.1972 - 33,8%/ na korzyść miesięcy pozasezonowych, głównie marca i listopada.

Ogólnie ruch zagraniczny jest znacznie mniej skoncentrowany w lipcu i sierpniu niż ruch krajowy. Występują jednak różnice między dwiema strefami pochodzenia turystów: krajami socjalistycznymi i pozostałymi. Procentowe częstości przypadające na te dwie strefy w poszczególnych miesiącach roku 1972 kształtowały się następująco[1/]:

Tabela 24

	Ogółem	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Kraje socjal.	100,0	4,6	5,1	5,4	4,9	8,0	8,4	15,5	17,0	10,3	9,5	6,9	4,4
Kraje pozost.	100,0	2,9	2,9	4,8	4,6	8,4	9,2	27,1	14,3	10,3	5,9	3,9	5,7

Dane z tej tabeli przedstawione są graficznie na rys. 11

1/ Oprac.własne na podst.zmodyfikowanej tabl. 2/45 w wyd.: Turystyka 1973, GUS.

Rys. 11 Struktura sezonowa turystyki przyjazdowej do Polski w roku 1972

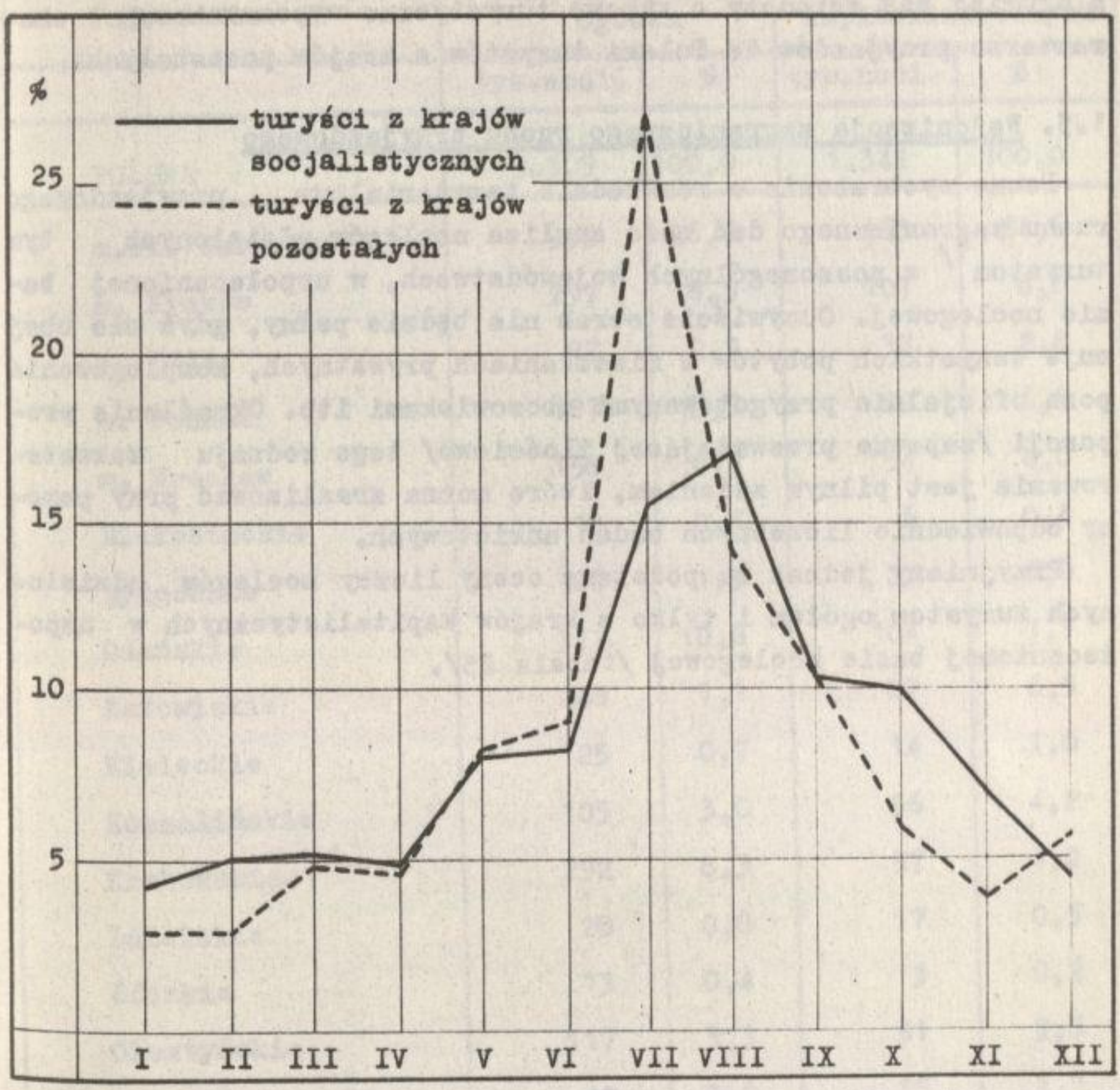

Na wykresie widać znacznie bardziej równomierny rozkład przyjazdów turystów z krajów socjalistycznych i jednomiesięczny /lipiec/ ostry szczyt przyjazdów z krajów pozostałych. Z jednej strony charakteryzuje to korzystnie ruch z krajów socjalistycznych, z drugiej zaś świadczy o typowo turystyczno-wypoczynkowym charakterze przyjazdów do Polski turystów z krajów pozostałych.

1.5. Rejonizacja zagranicznego ruchu przyjazdowego

Pewne wyobrażenie o rozkładzie terytorialnym przyjazdowego ruchu zagranicznego dać może analiza noclegów udzielonych tym turystom[1/] w poszczególnych województwach, w uspołecznionej bazie noclegowej. Oczywiście obraz nie będzie pełny, gdyż nie obejmuje wszystkich pobytów w mieszkaniach prywatnych, kempingowania poza oficjalnie przygotowanymi obozowiskami itp. Określenie proporcji /zapewne przeważającej ilościowo/ tego rodzaju zakwaterowania jest pilnym zadaniem, które można zrealizować przy pomocy odpowiednio liczebnych badań ankietowych.

Przyjmiemy jednak za podstawę oceny liczby noclegów udzielonych turystom ogółem i tylko z krajów kapitalistycznych w uspołecznionej bazie noclegowej /tabela 25/.

1/ Turystyka 1973. Wyd. GUS, tabl. 5/48.

Tabela 25

Województwo	Ruch z zagranicy ogółem		Ruch z krajów kapitalistycznych	
	tys.nocl.	%	tys.nocl.	%
POLSKA	3.509	100,0	1.342	100,0
m.st. Warszawa	933	26,6	463	34,6
m. Kraków	297	8,5	107	8,0
m. Łódź	87	2,5	37	2,8
m. Poznań	187	5,3	88	6,6
m. Wrocław	158	4,5	54	4,0
Białostockie	18	0,5	6	0,4
Bydgoskie	66	1,9	27	2,0
Gdańskie	371	10,6	104	7,7
Katowickie	248	7,1	87	6,5
Kieleckie	25	0,7	14	1,0
Koszalińskie	105	3,0	56	4,2
Krakowskie	292	8,3	57	4,2
Lubelskie	28	0,8	7	0,5
Łódzkie	13	0,4	3	0,2
Olsztyńskie	117	3,3	51	3,8
Opolskie	43	1,2	15	1,1
Poznańskie	29	0,8	11	0,8
Rzeszowskie	38	1,1	16	1,2
Szczecińskie	159	4,5	58	4,3
Warszawskie	23	0,7	10	0,7
Wrocławskie	219	6,2	45	3,4
Zielonogórskie	53	1,5	23	1,7

Analiza tej tabeli pozwala sformułować kilka wniosków dotyczących rejonizacji recepcji turystów zagranicznych w Polsce w r. 1972.

1. Najwyższe wskaźniki wykazują miasta wydzielone. W całości recepcji turystów zagranicznych stanowią one 47,4%, zaś w grupie turystów z krajów kapitalistycznych aż 56,0%. W obu przypadkach dominujący udział ma Warszawa, przy czym ta dominacja jeszcze silniej zaznacza się w grupie turystów z krajów kapitalistycznych /34,6%/ niż w recepcji turystów zagranicznych ogółem /26,6%/.

2. Występują znaczne różnice udziału poszczególnych województw w recepcji turystów zagranicznych z obu stref /kraje socjalistyczne i kraje pozostałe/. Istotnie wyższe wskaźniki dla krajów socjalistycznych wykazują: woj. gdańskie /ogółem 10,6% - kk 7,8%/, krakowskie /8,3% - 4,2%/ i wrocławskie /6,2% - 3,4%/. Natomiast wyższy procentowo udział w recepcji turystów z krajów kapitalistycznych poza Warszawą /34,6% - 26,6%/ wykazują: m.Poznań /6,6% i 5,3%/, woj. koszalińskie /4,2% i 3,0%/ oraz olsztyńskie /3,3% i 3,8%/. W pozostałych województwach proporcje udziału w recepcji turystów z obu stref są zbliżone.

Od ogólnej prawidłowości wyższego udziału miast wyłączonych z województw w recepcji turystów ze strefy kapitalistycznej odbiegają Kraków i Wrocław, co tłumaczy się dużym nasileniem ruchu z krajów sąsiedzkich /CSRS i NRD/.

Pamiętać jednak należy, że cała powyższa analiza dotyczy jedynie turystów zagranicznych przyjętych w uspołecznionej bazie noclegowej i obejmuje prawdopodobnie do 40% całości zjawiska[1/], tak, że wykazane powyżej proporcje przy analizie całego ruchu uległyby zasadniczym zmianom.

Z rejonizacją pobytów turystów zagranicznych łączy się stopień wykorzystania obiektów turystycznych przez ruch zagraniczny. Przypominając, że potencjał obsługowy uspołecznionej bazy noclegowej w ogólnodostępnych obiektach turystycznych kształtuje się następująco:

1/ Jeśli przyjąć za podstawę długość średniego pobytu - 3,1 dnia /z tabl. 5/48/ i pomnożyć to przez liczbę turystów przybyłych do Polski, wg rejestracji granicznej /2883,8/, uzyskujemy 8940 tys. osobodni pobytu, z czego 3508 tys. stanowi 39,2%.

- miejsc całorocznych 203,3 tys. x 330 dni
eksploatacji = 67089 tys.osobodni

- miejsc sezonowych 148,5 tys. x 100 dni
eksploatacji = 14850 tys.osobodni

łącznie 81939 tys.osobodni,

zaś wykorzystanie przez cudzoziemców wynosi 3.508 tys.osobodni, otrzymujemy wskaźnik wykorzystania bazy noclegowej przez ruch zagraniczny 4,3% /!/, a więc b. niski. Jeszcze niżej kształtuje się wskaźnik wykorzystania miejsc noclegowych przez cudzoziemców ze strefy kapitalistycznej, wynosi bowiem jedynie 1,7% !

Podobne proporcje obliczone w stosunku do ogółu noclegów udzielonych w bazie uspołecznionej wynoszą:

- dla całego ruchu zagranicznego - 9,3%
- dla turystów ze strefy kapitalist.- 3,6%

Te b. niskie w skali ogólnopolskiej proporcje zmieniają się dość istotnie w poszczególnych miastach i województwach oraz rodzajach bazy noclegowej. I tak dla hoteli w Warszawie procent obsłużonych cudzoziemców ogółem /w stosunku do wszystkich udzielonych noclegów/ wyniósł 40,7%,zaś turystów z krajów kapitalistycznych - 21,4%. Podobne proporcje dla Krakowa wynosiły: 44,0 i 20,1%,zaś dla Poznania: 18,4 i 8,8%.

Najwyższy udział cudzoziemców w wykorzystaniu obozowisk turystycznych zanotowano w woj. gdańskim: ogółem cudzoziemców - 13,8%, cudzoziemców z krajów kapitalistycznych - 1,6% !

Zupełnie nieznaczne było wykorzystanie przez cudzoziemców ośrodków wczasowych: w skali krajowej - 1,15% ogółu udzielonych noclegów przy najwyższym wskaźniku dla woj. krakowskiego : 2,3% dla całego ruchu zagranicznego i 0,3% dla turystów z krajów kapitalistycznych.

1.6. Organizacyjne formy recepcji zagranicznego ruchu turystycznego.

Zanalizowany zostanie obecnie stopień i formy organizacyjnego ujęcia turystyki przyjazdowej przez polskie biura podróży.
W roku 1972, na ogólną liczbę 2.883,8[1/] turystów, za pośrednictwem polskich biur podróży przybyło do Polski 440 tys. osób, co stanowi 15,3% całego ruchu. W podziale na strefy wskaźnik ten przedstawia się odpowiednio:

- kraje socjalistyczne - 9,5%
- kraje pozostałe - 53,9%.

Na przestrzeni ostatnich 8 lat wskaźnik zorganizowania turystyki przyjazdowej zmieniał się jak pokazuje poniższa tabela.

Procent przyjazdów zorganizowanych przez polskie biura podróży

Tabela 26

rok	ogółem	z krajów socjalist.	z krajów pozost.
1964	23,3	15,5	62,1
1966	18,3	11,1	53,7
1968	14,6	8,6	52,3
1970	19,4	12,5	59,5
1971	17,9	10,6	54,2
1972	15,3	9,5	53,9

Na podstawie tych danych sformułować można dwa uogólnienia:

1. Na przestrzeni całego okresu zaznaczyła się tendencja do spadku stopnia zorganizowania ruchu turystycznego, z tym jednak, że od połowy lat sześćdziesiątych wskaźniki te wahają się wokół tych samych wartości procentowych.
2. Ukształtowała się proporcja objęcia obsługą ruchu z krajów socjalistycznych i z krajów pozostałych, przy czym wskaźniki te wynoszą dla krajów socjalistycznych ok. 11%, zaś dla krajów pozostałych ok. 55%.

1/ Po korekturze wielkości przyjazdów z NRD.

- miejsc całorocznych 203,3 tys. x 330 dni
eksploatacji = 67089 tys.osobodni

- miejsc sezonowych 148,5 tys. x 100 dni
eksploatacji = 14850 tys.osobodni

łącznie 81939 tys.osobodni,

zaś wykorzystanie przez cudzoziemców wynosi 3.508 tys.osobodni, otrzymujemy wskaźnik wykorzystania bazy noclegowej przez ruch zagraniczny 4,3% /!/, a więc b. niski. Jeszcze niżej kształtuje się wskaźnik wykorzystania miejsc noclegowych przez cudzoziemców ze strefy kapitalistycznej, wynosi bowiem jedynie 1,7% !

Podobne proporcje obliczone w stosunku do ogółu noclegów udzielonych w bazie uspołecznionej wynoszą:

- dla całego ruchu zagranicznego - 9,3%
- dla turystów ze strefy kapitalist.- 3,6%

Te b. niskie w skali ogólnopolskiej proporcje zmieniają się dość istotnie w poszczególnych miastach i województwach oraz rodzajach bazy noclegowej. I tak dla hoteli w Warszawie procent obsłużonych cudzoziemców ogółem /w stosunku do wszystkich udzielonych noclegów/ wyniósł 40,7%,zaś turystów z krajów kapitalistycznych - 21,4%. Podobne proporcje dla Krakowa wynosiły: 44,0 i 20,1%,zaś dla Poznania: 18,4 i 8,8%.

Najwyższy udział cudzoziemców w wykorzystaniu obozowisk turystycznych zanotowano w woj. gdańskim: ogółem cudzoziemców - 13,8%, cudzoziemców z krajów kapitalistycznych - 1,6% !

Zupełnie nieznaczne było wykorzystanie przez cudzoziemców ośrodków wczasowych: w skali krajowej - 1,15% ogółu udzielonych noclegów przy najwyższym wskaźniku dla woj. krakowskiego : 2,3% dla całego ruchu zagranicznego i 0,3% dla turystów z krajów kapitalistycznych.

1.6. Organizacyjne formy recepcji zagranicznego ruchu turystycznego.

Zanalizowany zostanie obecnie stopień i formy organizacyjnego ujęcia turystyki przyjazdowej przez polskie biura podróży.
W roku 1972, na ogólną liczbę 2.883,8[1/] turystów, za pośrednictwem polskich biur podróży przybyło do Polski 440 tys. osób, co stanowi 15,3% całego ruchu. W podziale na strefy wskaźnik ten przedstawia się odpowiednio:

- kraje socjalistyczne - 9,5%
- kraje pozostałe - 53,9%.

Na przestrzeni ostatnich 8 lat wskaźnik zorganizowania turystyki przyjazdowej zmieniałsię jak pokazuje poniższa tabela.

Procent przyjazdów zorganizowanych przez polskie biura podróży

Tabela 26

rok	ogółem	z krajów socjalist.	z krajów pozost.
1964	23,3	15,5	62,1
1966	18,3	11,1	53,7
1968	14,6	8,6	52,3
1970	19,4	12,5	59,5
1971	17,9	10,6	54,2
1972	15,3	9,5	53,9

Na podstawie tych danych sformułować można dwa uogólnienia:

1. Na przestrzeni całego okresu zaznaczyła się tendencja do spadku stopnia zorganizowania ruchu turystycznego, z tym jednak, że od połowy lat sześćdziesiątych wskaźniki te wahają się wokół tych samych wartości procentowych.

2. Ukształtowała się proporcja objęcia obsługą ruchu z krajów socjalistycznych i z krajów pozostałych,przy czym wskaźniki te wynoszą dla krajów socjalistycznych ok. 11%,zaś dla krajów pozostałych ok. 55%.

1/ Po korekturze wielkości przyjazdów z NRD.

Przeanalizujemy jeszcze, jak kształtują się te wskaźniki dla wybranych krajów w roku 1972.

Z krajów socjalistycznych wyższy od średniego stopień zorganizowania wykazują:

Rumunia - 18,4%

NRD - 11,1%

najniższy: Bułgaria - 4,3%

Jugosławia - 5,1%

Spośród krajów pozostałych najwyższe wskaźniki zorganizowania wykazują:

Szwajcaria - 83,3%
Kanada - 81,1%
Belgia - 80,1%,

zaś najniższe:

Szwecja - 20,2%

Dania - 32,3%

Austria - 36,1%

Jeśli uwzględnimy, że spośród trzech ostatnich krajów dwa: Szwecja i Austria należą do tych krajów zachodnich, których obywatele nie mają obowiązku posiadania wiz wjazdowych do Polski, sformułować możemy wniosek, że stopień organizacyjnego ujęcia przez biura ruchu przyjazdowego zmniejsza się wraz z postępującymi ułatwieniami. Wyjątek mógłby stanowić wskaźnik ruchu z NRD, ale nie zapominajmy, że obliczenie dokonane zostało bez uwzględnienia ruchu jednodniowego, który właściwie wcale nie jest ujęty organizacyjnie przez biura podróży.

Na podstawie tablic 9/52 i 11/54[1/] prześledzić można udział poszczególnych biur podróży w obsłudze przyjazdów cudzoziemców do Polski.

1/ Turystyka 1973. Wyd. GUS, s.76.

Tabela 27

Udział polskich biur podróży w obsłudze zagranicznej turystyki przejazdowej w r. 1972

Nazwa biura	Ogółem		Kraje socjalist		Kraje pozost.	
	tys.osób	%	tys.osób	%	tys.osób	%
Wszystkie biura łącznie	440,1	100,0	237,9	100,0	202,2	100,0
BPiT "Almatur"	19,0	4,1	13,1	5,5	4,9	2,4
BZTM "Juventur"	3,5	0,8	-	-	3,5	1,7
OST "Gromada"	24,0	5,5	23,6	9,9	0,4	0,2
PBP "Orbis"	270,8	61,5	79,0	33,2	191,8	94,9
BTZ PTTK	13,8	3,1	13,0	5,5	0,8	0,4
PZMot.Biuro Turystyki	45,2	10,3	44,8	18,8	0,4	0,2
"Sports-Tourist"	20,3	4,6	19,9	8,4	0,4	0,2
SBT Turysta	44,5	10,1	44,5	18,7	0,0	0,0

Z tabeli wynika decydujący udział Polskiego Biura Podróży "Orbis" w obsłudze zorganizowanej turystyki przyjazdowej. Określa się on dla całości ruchu wskaźnikiem 61,5%, dla krajów socjalistycznych 33,2%, zaś dla krajów kapitalistycznych 94,9%.
Spośród innych biur przekraczają 10% udziału w obsłudze ogółem i zbliżają się do 20% w obsłudze turystyki zorganizowanej z krajów socjalistycznych: Biuro Turystyki PZMot. i Spółdzielcze Biuro Turystyczne "Turysta".

Pamiętać jednak należy, że te stosunki procentowe odnoszą się do całości turystyki zorganizowanej. Porównując natomiast wielkość ruchu obsłużonego przez biura z całością ruchu przyjazdowego, otrzymujemy wskaźniki znacznie niższe, niewielkie nawet w przypadku największego biura, PBP "Orbis":

- 9,4% dla całości ruchu,
- 3,1% dla turystów z krajów socjalistycznych
- ponad 50% dla turystów z krajów pozostałych.

Najwyższe liczby obsłużonych turystów z poszczególnych krajów przedstawiają się następująco:

1. 52,6 tys.	turystów	z NRF	/obsługa przez	PBP Orbis/
2. 43,2 tys.	"	z NRD	/ " "	BT PZMot /
3. 29,4 tys.	"	z Francji	/ " "	PBP "Orbis"/
4. 22,3 tys.	"	ze St.Zjedn.	/ " " "	" /
5. 20,3 tys.	"	z W.Brytanii	/ " " "	" /

2. Zagraniczna turystyka wyjazdowa

1. Wielkość globalna wyjazdów turystycznych z Polski oraz dynamika rozwojowa

Podobnie jak to miało miejsce z turystyką przyjazdową, liczby podane dla r.1972 w wyd. GUS:"Turystyka 1973",tabl. 7/50 - wyjazdy ogółem:10.600.380 osób, w tym do krajów socjalistycznych: 10.391.926 osób, weryfikujemy przez odjęcie szacunkowej wielkości wyjazdów jednodniowych do NRD. Zgodnie z szacunkiem podanym w tab. 18,liczba ta wynosi w przybliżeniu 7.289,1 tys.osób. Tak więc po skorygowaniu, wielkość wyjazdowego ruchu turystycznego w r. 1972 szacuje się następująco:

Ogółem	10.600,4 tys.osób		
	- 7.289,1 tys.osób	=	3.311,3 tys.
w tym do krajów socjalistycznych	10.391,9		
	- 7.289,1	=	3.102,8 tys.
do krajów pozostałych		-	208,5 tys.

Po przeprowadzeniu tych korektur zestawić możemy tabelę obrazującą liczby bezwzględne i dynamikę wzrostu ruchu wyjazdowego w latach 1960 - 1972.

Tabela 28

Turystyczny ruch wyjazdowy z Polski w latach 1960 - 1972[1/]

Rok	Ogółem			Kraje socjalist.			Kraje pozostałe		
	tys. osób	Dynamika		tys. osób	Dynamika		tys. osób	Dynamika	
		1960=100	Rok poprzedni = 100		1960=100	Rok poprzedni = 100		1960=100	Rok poprzedni = 100
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1960	216,4	100,0	100,0	175,1	100,0	100,0	41,3	100,0	100,0
1961	371,9	172,2	172,2	328,2	187,5	187,5	43,6	105,6	105,6
1962	446,5	206,7	120,2	395,4	225,9	120,5	51,1	123,8	117,2
1963	385,8	178,6	86,4	332,1	189,8	83,9	53,7	130,0	105,1
1964	577,3	267,3	149,6	505,8	289,0	152,3	71,5	173,1	133,2
1965[a/]	778,4	360,4	134,8	702,7	401,6	139,0	75,7	183,3	105,9
1966[b/]	949,0	439,4	121,9	858,3	490,5	122,1	90,7	219,6	119,8
1967	930,4	430,8	98,0	833,8	476,5	97,1	96,6	233,9	106,5
1968	728,1	337,1	78,3	635,7	363,3	76,2	92,4	223,8	95,7
1969	814,4	377,1	111,8	706,1	403,4	111,0	108,3	262,3	117,2
1970	871,3	403,4	107,0	757,2	432,7	107,2	114,1	276,3	105,4
1971	1068,3	494,6	122,6	911,4	520,8	120,4	156,9	380,0	137,6
1972[c/]	3311,3	1533,0	310,0	3102,8	1773,0	340,4	208,5	504,8	132,9

1/ a. Źródło dla lat 1960-65: Statystyka Turystyki 1950-1966. Wyd. GUS, s.72.
b. Źródło: Turystyka 1973. Wyd.GUS, s.72.
c. Dane po odjęciu szacunkowej liczby wyjazdów jednodniowych. Oprac.własne.

Na podstawie tej tabeli sporządzamy wykres dynamiki turystycznego ruchu wyjazdowego /rys.12/, następnie zaś obliczamy funkcję trendu /zał. nr 9/ oraz średnie wskaźniki dynamiki.

Rys. 12 Turystyczne wyjazdy z Polski
/skala logarytmiczna/

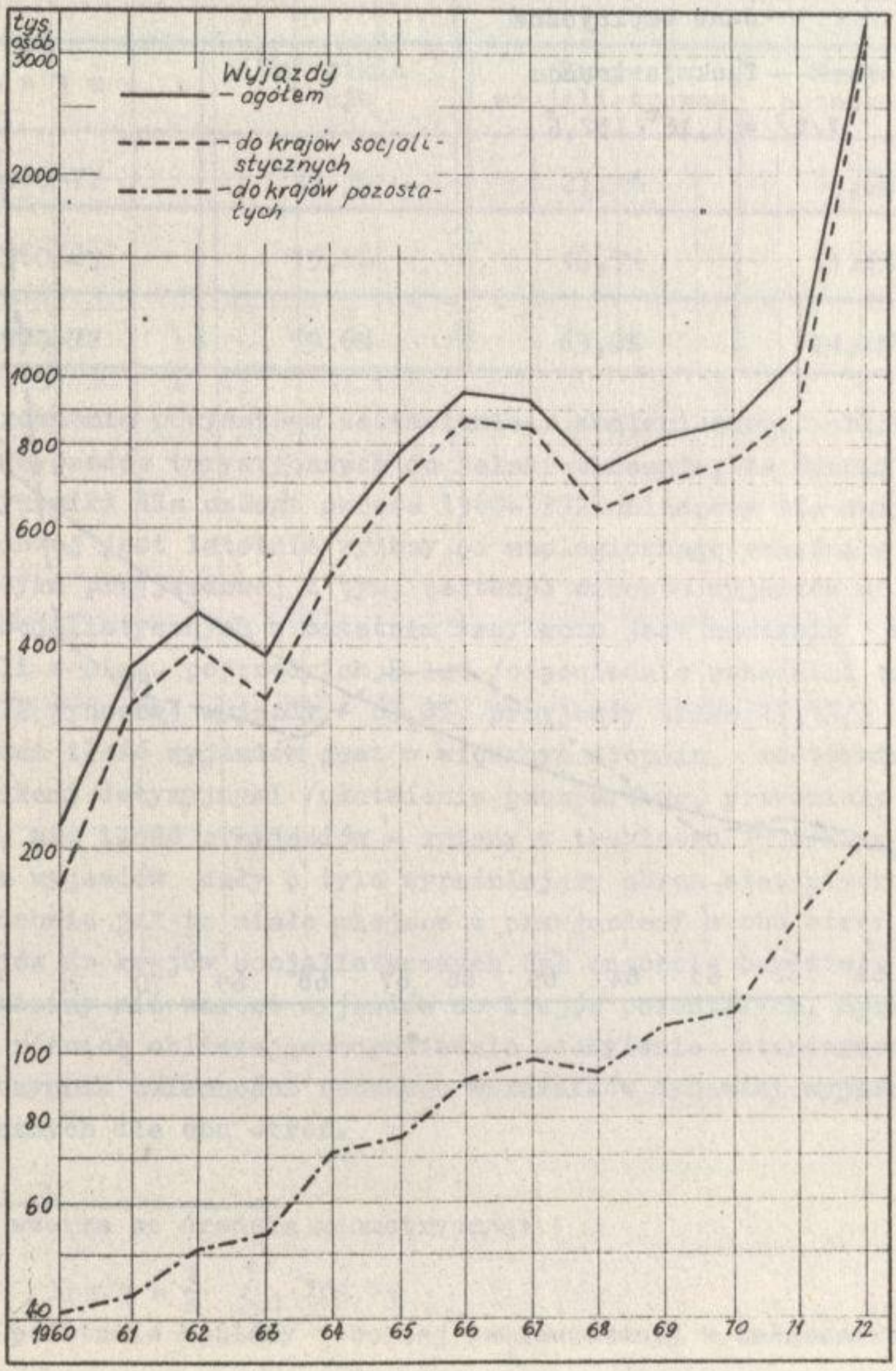

Rys. 13 Trend rozwojowy wyjazdów turystów z Polski w latach 1960 - 1972

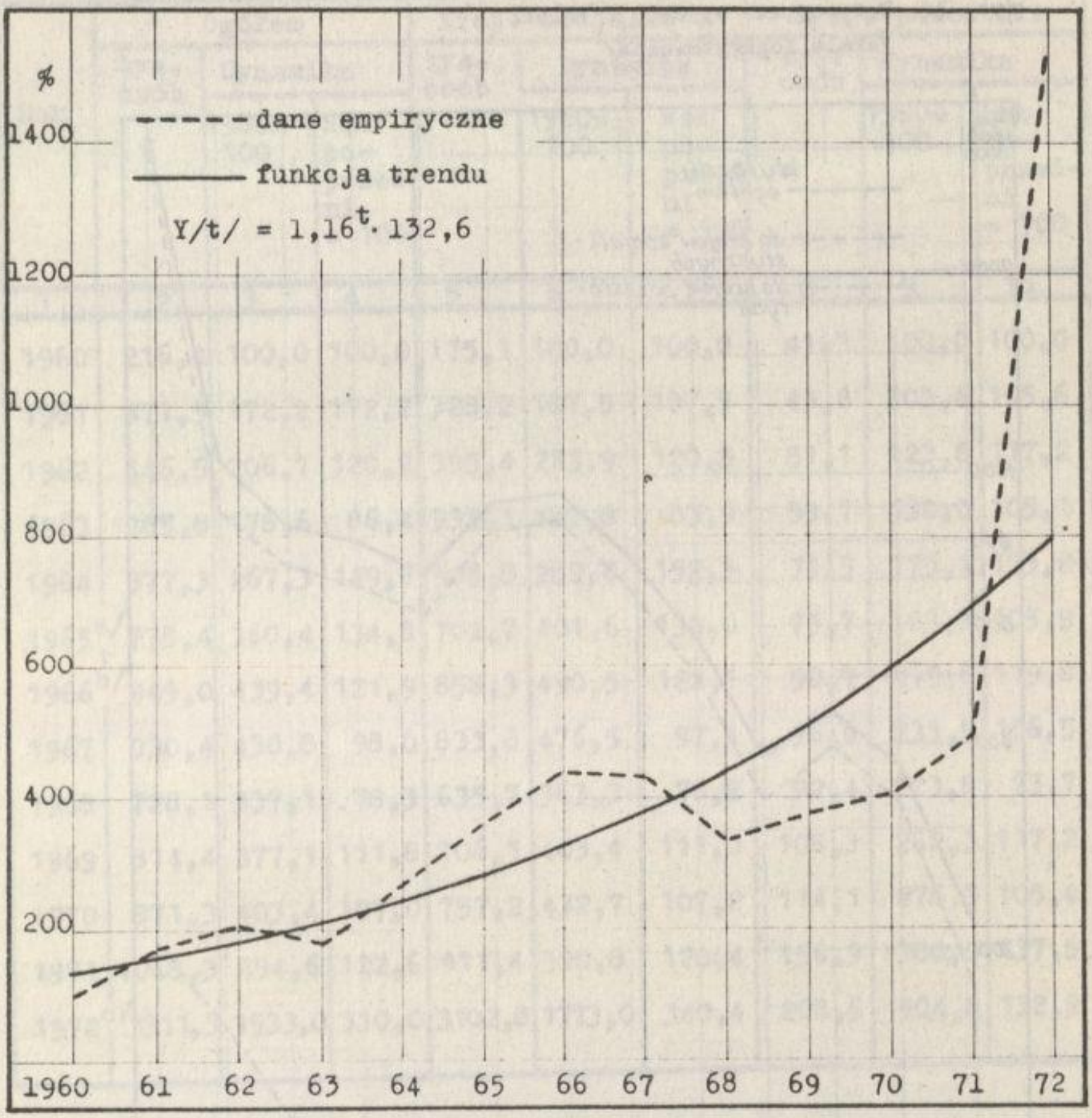

Przypuszczając intuicyjnie, że średni wskaźnik dynamiki turystyki wyjazdowej w latach 1960 - 1972 jest wyższy od analogicznego wskaźnika dla turystyki przyjazdowej, przeprowadzimy obecnie obliczenie tych wskaźników w podziale na kraje socjalistyczne i pozostałe oraz na okresy 1960-69 i 1960-72[1/].

Tabela 29

L a t a	Wszystkie kraje	Kraje socjalistyczne	Kraje pozostałe
1960-72	25,5%	27,1%	14,6%
1960-69	15,8%	16,7%	11,4%
1970-72	59,6%	63,8%	24,4%

Porównanie powyższego zestawienia z analogicznym, obliczonym dla przyjazdów turystycznych do Polski wskazuje, że średni wskaźnik dynamiki dla całego okresu 1960-1972 obliczony dla turystyki wyjazdowej jest istotnie wyższy od analogicznego wskaźnika dla turystyki przyjazdowej z tym, że tempo wzrostu wyjazdów do krajów socjalistycznych w ostatnim trzyleciu jest znacznie wyższe aniżeli w ciągu poprzednich 9 lat /odpowiednie wskaźniki za lata 1970-72 wynoszą: wyjazdy - 63,8%, przyjazdy tylko 13,1%/. Ponieważ ilość wyjazdów jest w większym stopniu zdeterminowana czynnikami decyzyjnymi /ułatwienia paszportowe, przydziały dewiz itp./, niż ilość przyjazdów - zmiany w trzyleciu 1970-72 w dziedzinie wyjazdów dały o tyle wyraźniejszy obraz statystyczny.

Podobnie jak to miało miejsce z przyjazdami z obu stref, wzrost wyjazdów do krajów socjalistycznych był znacznie bardziej nierównomierny niż wzrost wyjazdów do krajów pozostałych. Sprawdzimy tę różnicę obliczając odpowiednio odchylenie standardowe i współczynnik zmienności rocznych wskaźników dynamiki wyjazdów turystycznych dla obu stref.

1/ We wzorze ze średnia geometryczną:

$$\log g = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^{n} \log x_i$$

na podstawie tablicy roboczej zamieszczonej w załączniku nr 10.

Posługujemy się w tym celu kolumnami 7 i 10 tab. 28, budując odpowiednią tabelę roboczą[1/]. W wyniku otrzymujemy odchylenia standardowe:

$S /x_1/$ = 67,9 dla krajów socjalistycznych

$S /x_2/$ = 12,9 " " pozostałych

oraz współczynniki zmienności:

$V /x_1/$ = 174,1% dla krajów socjalistycznych,

$V /x_2/$ = 84,9% " " pozostałych.

Dowodzi to znacznie większej nierównomierności wzrostu ruchu z krajów socjalistycznych niż z krajów pozostałych. Porównanie tych danych z analogicznymi miernikami obliczonymi dla przyjazdów turystycznych do Polski wskazuje, że przy podobnych wielkościach tych mierników dla przyjazdów z krajów kapitalistycznych i wyjazdów do nich, wahania w wielkości wyjazdów do krajów socjalistycznych są istotnie wyższe aniżeli w wielkości przyjazdów /odpowiednio odchylenia standardowe 67,9 i 36,0 oraz współczynniki zmienności 174,1% i 112,5%/. Oczywiście, im bardziej równomierny rozwój ilościowy, tym lepsza obsługa, a zatem lepsze efekty jakościowe oraz ekonomiczne przyjazdowej i wyjazdowej turystyki zagranicznej, słowem - tym łatwiejsze prawidłowe gospodarowanie tą dziedziną naszego życia społeczno-gospodarczego.

2.2. Struktura geograficzna wyjazdów turystycznych z Polski /wg krajów docelowych/

W roku 1972 na ogólną liczbę 3.311,3[2/] tys. osób /100,0%/ wyjechało:

- do krajów socjalistycznych - 3102,8 tys. osób = 93,7 %
- do krajów pozostałych - 208,5 tys. osób = 6,3 %

1/ Zał. nr 11.
2/ Liczby po odjęciu ruchu jednodniowego do NRD.

Struktura wyjazdów naszych obywateli była zatem w podziale na strefy krajów nieco odmienna od struktury przyjazdów, z tym, że udział krajów socjalistycznych był wyższy w wyjazdach /93,7%/aniżeli w przyjazdach /87,0%/. W całym okresie 1960-1972, stosunek ten kształtował się dla wyjazdów następująco:

- kraje socjalistyczne: 89,5% /przy 85,5% dla przyjazdów/
- kraje pozostałe: 10,5% /przy 14,5% dla przyjazdów/.

Zastrzegając, że statystyka krajów docelowych nie jest dokładna /wyjeżdżający może odwiedzić kilka krajów w czasie jednego wyjazdu/, można uporządkować wyjazdy do krajów najlicznie odwiedzanych w r. 1972 przez turystów polskich w następującej kolejności:

1. NRD	- 2.179,2	tys. osób	=	65,8%	całości	ruchu	wyjazdowego
2. CSRS	- 308,9	"	=	9,3%	"	"	"
3. Węgry	- 208,8	"	=	6,3%	"	"	"
4. ZSRR	- 205,0	"	=	6,2%	"	"	"

Łącznie wyjazdy:

do tych 4 krajów - 2.901,9 = 87,6%

do 3 krajów sąsiedzkich - 2.693,1 = 81,3% całości wyjazdów turystycznych z Polski w r. 1972.

Daje to znacznie większą koncentrację wyjazdów do trzech krajów sąsiedzkich, a dominacja NRD jako kraju docelowego wyjazdów naszych obywateli jest blisko dwukrotnie większa, niż jako kraju pochodzenia turystów przyjeżdżających do Polski /65,8% - udział NRD w wyjazdach, 35,2% - udział w przyjazdach/.

Dalsze kraje, w kolejności wg liczby turystów polskich, którzy wyjeżdżali tam w r. 1972, to:

5. Bułgaria	97,0	tys. osób	=	2,9%
6. Jugosławia	74,5	tys. osób	=	2,3%
7. NRF	42,7	tys. osób	=	1,3%
8. Rumunia	28,2	tys. osób	=	0,9%
9. Francja	27,3	tys. osób	=	0,8%
1o. W. Brytania	21,3	tys. osób	=	0,7%
	3.192,9			96,5%

łącznie 10 wyżej podanych krajów obejmuje 3.192,9 tys.osób,czyli 96,5% całości ruchu wyjazdowego - a zatem praktycznie jego całość[1/].

2.3. Struktura sezonowa wyjazdów turystycznych z Polski

Analogicznie do zagranicznej turystyki przyjazdowej zbadany zostanie obecnie rozkład wyjazdów turystycznych z Polski w ciągu roku, w podziale na miesiące. Za podstawę posłuży tabl. 8/51 zamieszczona w wyd. GUS: "Turystyka 1973", z tą wszakże zmianą, że wielkość wyjazdów do NRD poddana zostanie omówionej uprzednio korekturze.

Dla ruchu wyjazdowego w r. 1972 dokonany zostanie podział na wyjazdy do krajów socjalistycznych oraz pozostałych. Celem porównania sezonowego rozkładu ruchu wyjazdowego w r. 1972 ze średnimi obliczonymi dla dłuższego okresu,wyprowadzone zostaną również średnie dla lat 1968-1971. Wyniki tych obliczeń przedstawia tab. 30.

1/ Kraje podane jeszcze indywidualnie w statystyce GUS,to m.in.:
- Włochy 19,8 tys.osób /turystów polsk. w r.1972/
- kraje skandynawskie 19,1 tys.osób
- Stany Zjedn. 15,0 tys.osób
- Austria 11,6 tys.osób

Tabela 30

Struktura sezonowa wyjazdów turystycznych z Polski w r.1972

	Cały rok	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Ogółem tys.	3311,3	101,0	114,7	118,3	152,2	237,3	313,1	480,3	508,7	379,2	356,5	334,1	215,9
%	100,0	3,1	3,5	3,6	4,6	7,2	9,5	14,4	15,3	11,4	10,8	10,1	6,5
Kraje socj. tys.	3102,8	91,5	103,9	103,7	132,8	213,9	281,6	458,8	488,8	355,8	345,3	325,0	201,7
%	100,0	3,0	3,4	3,3	4,3	6,9	9,1	14,7	15,7	11,5	11,1	10,5	6,5
Kraje pozost. tys.	208,5	9,5	10,8	14,6	19,4	23,4	31,5	21,5	19,9	23,4	11,2	9,1	14,2
%	100,0	4,6	5,2	7,0	9,3	11,2	15,1	10,3	9,5	11,2	5,4	4,4	6,8
1968-71 łącznie tys.	3482,1	120,2	167,9	184,0	214,4	339,3	518,6	600,4	439,4	297,9	244,1	188,8	167,1
%	100,0	3,5	4,8	5,3	6,2	9,7	14,9	17,2	12,6	8,6	7,0	5,4	4,8

Oprac. własne
Źródło: Turystyka 1973, tabl.8/51, oraz Turystyka 1969, tabl.12/61.
Opis graficzny tych danych: wykres na rys. 14.

Rys.14 Struktura sezonowa wyjazdów turystycznych z Polski

/% całości rocznej/

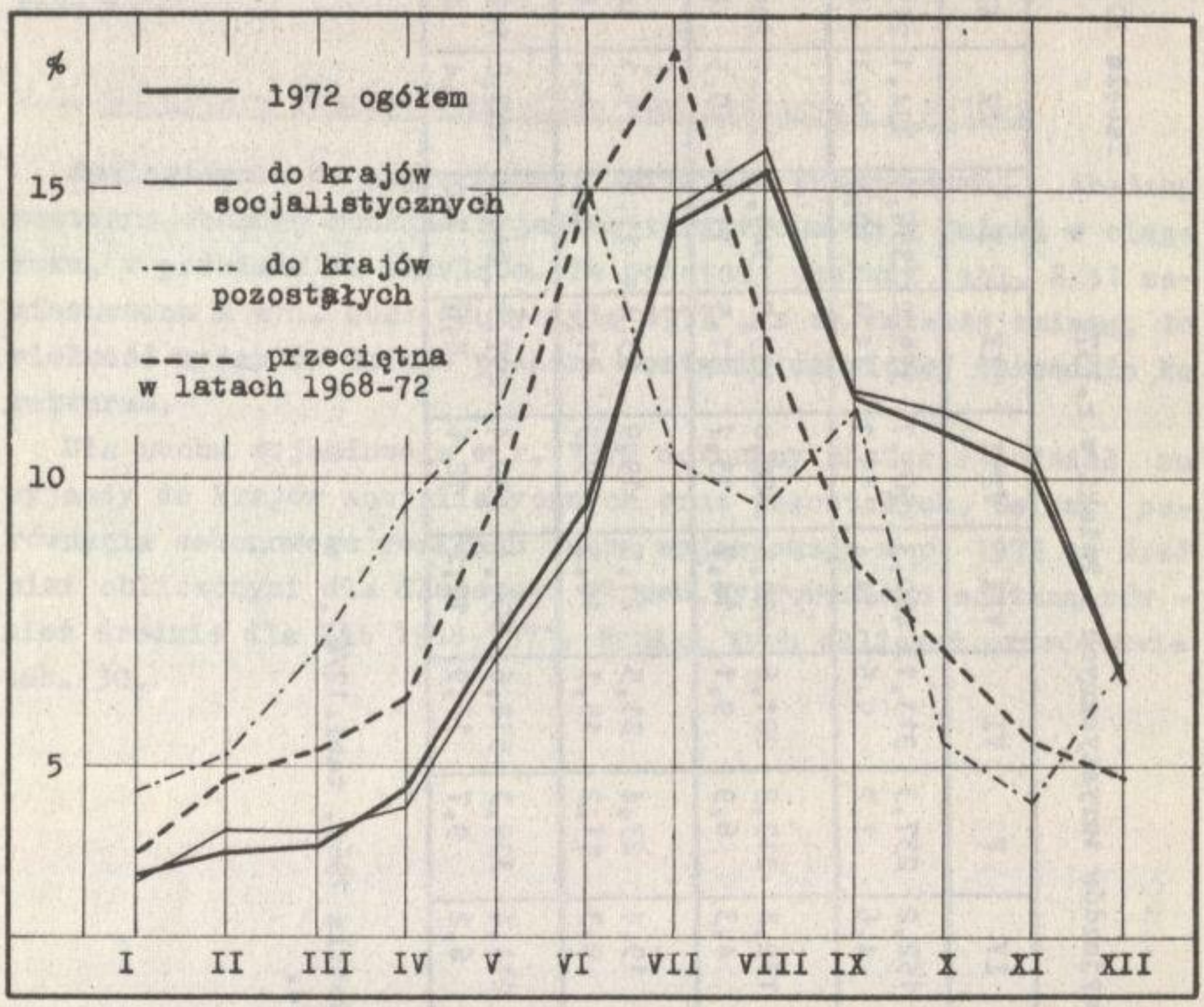

Jak widać z wykresu, rozkład sezonowy ruchu turystycznego w r. 1972 odbiegał dość istotnie od kilkuletniej średniej, przy czym charakterystyczne są znacznie niższe częstości względne przypadające na pierwsze 3 kwartały, z wyraźnym obniżeniem szczytu letniego i przesunięciem go na sierpień, oraz znacznie wyższe wskaźniki struktury sezonowej dla IV kwartału. Uderzająca jest zbieżność przebiegu wykresu dla ruchu wyjazdowego ogółem, z wykresem dla ruchu wyjazdowego do krajów socjalistycznych gdzie - jak wiadomo - czynnikiem determinującym całość były wyjazdy do NRD.

Na zakończenie rozważań dotyczących struktury sezonowej wyjazdów turystycznych, przeprowadzić można analizę korelacyjną pomiędzy:

a/ rozkładem sezonowym wyjazdów turystycznych ogółem w r. 1972 w porównaniu ze średnimi z okresu 1968 - 1971,

b/ rozkładem sezonowym wyjazdów turystów polskich w r. 1972 do krajów socjalistycznych w porównaniu z wyjazdami do krajów pozostałych,

c/ rozkładem sezonowym wyjazdów z Polski w r. 1972 w porównaniu z rozkładami przyjazdów turystycznych do Polski w tymże roku[1/].

Z danych i obliczeń przedstawionych w tabelach zamieszczonych w załącznikach nr 12 a,b,c, otrzymujemy odpowiednie współczynniki korelacyjne:

a/ dla rozkładu sezonowego wyjazdów turystycznych ogółem w r. 1972 w porównaniu ze średnim rozkładem sezonowym tychże wyjazdów w latach 1968-1971: r /xy/ = + 0,746, /zał. 12a/

b/ dla rozkładu sezonowego wyjazdów turystycznych w r. 1972 do krajów socjalistycznych w porównaniu z rozkładem sezonowym wyjazdów turystycznych w tymże roku do krajów pozostałych - współczynnik korelacji liniowej r /xy/ = + 0,345 /zał. 12b /

c/ dla rozkładu sezonowego wyjazdów turystycznych z Polski w r. 1972 /ogółem/ w porównaniu z rozkładem sezonowym obliczonym w tymże roku dla przyjazdów turystycznych z zagranicy do Polski /ogółem/ - współczynnik korelacji liniowej r /xy/=+0,809 /zał. 12c/.

1/ W tym celu obliczone zostały odpowiednie współczynniki korelacji liniowej /Pearsona/ między określonymi powyżej parami zmiennych ze wzoru

$$r\,/xy/ = \frac{C/xy/}{S/x/\,.\,/Sy/}$$

Zwraca uwagę najniższy poziom współczynnika korelacji między wyjazdami do krajów socjalistycznych i krajów pozostałych, co świadczy o innym charakterze, celach, motywacjach wyjazdów.

Wysoka korelacja między sezonowym rozkładem wyjazdów i przyjazdów zagranicznych ogółem, świadczy o pewnej wspólnej prawidłowości rządzącej zagranicznym ruchem turystycznym, dotyczącej jego rozkładu w czasie, jakkolwiek trudno dopatrywać się w tej dziedzinie istnienia związku przyczynowo-skutkowego.

2.4. Organizacyjne ujęcie wyjazdowego ruchu turystycznego

W roku 1972 na ogólną liczbę 3311,3 tys.osób[1/], za pośrednictwem polskich biur podróży wyjechało za granicę ogółem 260,9 tys.osób, co stanowi zaledwie 7,9% całości. W podziale na dwa zasadnicze obszary geograficzne, dokąd kierowały się wyjazdy polskich turystów, wskaźniki te kształtują się odpowiednio:

a/ w wyjazdach do krajów socjalistycznych na 3102,8 tys.osób ogółem, za pośrednictwem polskich biur podróży wyjechało 243,4 tys., co stanowi 7,8%,

b/ w wyjazdach do krajów pozostałych na ogólną liczbę 208,5 tys. osób, za pośrednictwem polskich biur podróży wyjechało za granicę 17,4 tys. osób, co stanowi ok. 8,5% całości.

Jeśli przypomnieć, że wskaźnik zorganizowania ruchu przyjazdowego wynosił 15,3%, to jako pierwszy nasuwa się wniosek, że ruch wyjazdowy z Polski jest w około dwukrotnie mniejszym stopniu ujęty organizacyjnie przez biura podróży, aniżeli ruch przyjazdowy.

Oczywiście i w tym ujęciu zarysowuje się wyższy stopień zorganizowania kontaktów turystycznych z krajami pozasocjalistycznymi; jednak różnica /8,5% udziału biur podróży w obsłudze ruchu wyjazdowego do krajów pozasocjalistycznych, w porównaniu z 7,8% w wyjazdach do krajów socjalistycznych/ jest niewspółmiernie mniejsza niż w przypadku ruchu przyjazdowego /odpowiednio 9,5% i 53,9%/.

Natomiast cała relacja turystyczna między Polską, a krajami socjalistycznymi, jest w podobnym stopniu ujęta organizacyjnie w wyjazdach co w przyjazdach - odpowiednio 7,8% /wyjazdy/ i 9,5% /przyjazdy/ całości ruchu było organizowane przez polskie biura

---

1/ Po korekturze wyjazdów do NRD.

podróży /oczywiście przy współpracy z biurami zagranicznymi/. Udział poszczególnych polskich biur podróży w obsłudze wyjazdowego ruchu turystycznego w r.1972 obrazuje tab. 31.

Tabela 31

Udział polskich biur podróży w obsłudze wyjazdowego ruchu turystycznego w r. 1972[1/]

Nazwa biura	Ogółem		Kraje socjal.		Kraje pozost.	
	tys. osób	%	tys. osób	%	tys. osób	%
Wszystkie biura łącznie	260,8	100,0	243,4	100,0	17,4	100,0
BPiT SZSP "Almatur"	16,0	6,2	15,3	6,3	0,7	4,0
BTZM "Juventur"	8,1	3,1	5,9	2,4	2,2	12,6
OST "Gromada"	79,9	30,6	79,9	32,8	-	-
PBP "Orbis"	87,0	33,4	74,8	30,7	12,2	70,2
BTZ PTTK	22,8	8,7	22,0	9,1	0,8	4,6
Biuro Turystyki PZMot	11,4	4,4	11,1	4,6	0,3	1,7
PTSiT "Sports-Tourist"	21,0	8,0	20,0	8,3	1,0	5,8
SBT "Turysta"	14,6	5,6	14,4	5,9	0,2	1,1

Z tabeli wynika znacznie niższy udział procentowy Polskiego Biura Podróży "Orbis" w obsłudze całego ruchu wyjazdowego,aniżeli przyjazdowego /odpowiednio 33,4% i 61,5%/ przy pojawieniu się w zakresie wyjazdów prawie równoważnego partnera w postaci OST "Gromada".

Szczególnie zaznacza się to w zakresie organizacji wyjazdów do krajów socjalistycznych, gdzie w przeciwieństwie do turystyki przyjazdowej, PBP "Orbis" nie jest największym organizatorem. Na pierwsze miejsce wysunęła się w r. 1972 OST "Gromada",wysyłając do krajów socjalistycznych blisko 80 tys. osób /w większości do NRD/, co stanowi blisko 33% całego zorganizowanego ruchu wy-

1/ Źródło: Turystyka 1973. Wyd. GUS, tabl. 9/52.Oprac.własne.

jazdowego do tych krajów. Dopiero na 2 miejscu znajduje się PBP "Orbis"/blisko 75 tys.osób/, co stanowi ponad 30% całości zorganizowanego ruchu wyjazdowego do krajów socjalistycznych.

Pozycję prawie monopolistyczną utrzymało natomiast PBP"Orbis" w wyjazdach do krajów pozostałych, organizując wyjazdy 12,2 tys. osób, co stanowi ponad 70% ogółu osób wyjeżdżających w r.1972 do krajów pozasocjalistycznych za pośrednictwem polskich biur podróży.

Kolejność poszczególnych krajów pod względem wielkości ruchu wyjazdowego z Polski zorganizowanego przez polskie biura podróży przedstawia się następująco:

1/ NRD	-	98,0 tys.osób	/37,6% całego ruchu wyjazdowego zorganizowanego przez polskie biura podróży/
2/ ZSRR	-	34,2 tys.osób	/13,1%/
3/ Węgry	-	29,6 tys.osób	/11,3%/
4/ Bułgaria	-	27,0 tys.osób	/10,4%/
5/ Jugosławia	-	26,9 tys.osób	/10,3%/

Jednak obliczając dla poszczególnych krajów współczynniki zorganizowania ruchu wyjazdowego z Polski, otrzymuje się kolejność całkowicie odmienną. Najwyższy wskaźnik zorganizowania wykazuje ruch do Jugosławii /36,2% całości ruchu jest ujęte organizacyjnie przez polskie biura podróży/. W dalszej kolejności następują:

2/ Bułgaria	27,8%
3/ ZSRR	16,7%
4/ Węgry	14,2%

natomiast ruch wyjazdowy do NRD był ujęty organizacyjnie przez polskie biura podróży zaledwie w 4,5%.

W wyjazdach do poszczególnych krajów kapitalistycznych wskaźnik zorganizowania nie przekraczał w zasadzie 10%.

III. UWAGI KOŃCOWE

Na zakończenie analizy statystycznej ruchu turystycznego w r. 1972 przedstawione zostaną ujęcia syntezujące, a mianowicie:

- obliczenie wskaźnika aktywności turystycznej społeczeństwa polskiego w r. 1972,
- porównanie trendu rozwojowego turystyki z ogólnym trendem rozwoju gospodarczego kraju przy próbie wyprowadzenia wskaźnika /współczynnika/ elastyczności dochodowej ruchu turystycznego, oraz równania regresji wzrostu ruchu turystycznego względem wzrostu dochodu narodowego. W obu przypadkach za podstawę oceny wielkości ruchu turystycznego przyjmujemy liczbę uczestników turystyki pobytowej oraz liczbę osób wyjeżdżających za granicę.

1. Wskaźnik aktywności turystycznej

Przyjmując za podstawę udział w krajowej turystyce pobytowej oraz w wyjazdach turystycznych za granicę wskaźnik aktywności turystycznej przedstawić można w dwu wariantach:

Wariant I całość uczestnictwa w turystyce pobytowej wg ocen WKKFiT Turystyka 1973 Wyd. GUS tabl. 1/5/: 12.900 tys. osób
wyjazdy turystów polskich za granicę.
/r-k urealniony o eliminację jednodniowych wyjazdów do NRD/ + 3.311 tys. osób

łącznie 16.211 tys. osób

Odnosząc tę liczbę do ogółu ludności naszego kraju w r. 1972 - 33.068 tys.osób, otrzymujemy

$$\frac{16.211 \times 100}{33.068} = 49{,}0\%$$

jako wskaźnik aktywności turystycznej Polski w r. 1972,

Wariant II - przyjmuje jako podstawę do oceny wskaźnika aktywności turystycznej jedynie wyjazdy urlopowe, ujęte organizacyjnie przez instytucje i organizacje gospodarki uspołecznionej obsługującej turystykę, zatem to wszystko, co w części I uznaliśmy za turystykę pobytową zorganizowaną. W tab. 3 wielkość ta w r. 1972 określona została na 6008 tys. osób. Przeprowadzając ponowne obliczenie otrzymujemy:

- zorganizowana krajowa turystyka pobytowa 6.008 tys.osób
- turystyka wyjazdowa + 3.311 tys.osób

łącznie 9.319 tys.osób

i w wyniku obliczenia:

$$\frac{9.319 \cdot 100}{33.068} = 28,2\%$$

jako wariant II wielkości wskaźnika aktywności turystycznej.

W obliczeniach zagranicznych często stosuje się jako wielkość porównywalną liczbę ludności dorosłej. Przyjmując wówczas za podstawę liczbę ludności w wieku ponad 15 lat /24.868 tys./[1] oraz wielkość ruchu pobytowego zmniejszoną o szacunkowy w nim udział dzieci i młodzieży /w r. 1972 o połowę liczby uczestników kolonii i obozów[2], a zatem 2.810 tys. : 2 = 1.405 tys./, otrzymujemy w podwariancie minimalnym:

6.008
-1.405 = 4.603 tys. uczestników turystyki krajowej
+ 3.311 tys. " wyjazdów zagranicznych
7.914

i w wyniku

$$\frac{7.914 \cdot 100}{24.868} = 31,8\%$$, jako wskaźnik aktywności turystycznej.

Przeprowadzając podobne obliczenie dla turystyki pobytowej łącznie z nie zorganizowaną, od całej wielkości ruchu pobytowego odejmujemy 3 mln osób, jako szacunek wielkości udziału dzieci i młodzieży w wieku do 15 lat[3] i otrzymujemy:

12.900
- 3.000 = 9.900 udział w turystyce krajowej
+ 3.311 udział w turystyce zagranicznej
13.211

I ponownie:

$$\frac{13.211 \cdot 100}{24.868} = 53,1\%$$

1/ Rocznik GUS 1973, s.79

2/ Patrz tabela 3.

3/ Wg tab. 3 udział wszystkich dzieci i młodzieży do, i powyżej 15 lat w turystyce zorganizowanej wynosił 2.810 tys.osób.

Jak widzimy, wskaźnik aktywności turystycznej społeczeństwa polskiego w roku 1972 oceniać można zależnie od sposobu obliczenia w wysokości od 28,2 do 53,1%.

Jako przybliżony wskaźnik syntetyczny, można zaproponować średnią arytmetyczną wyliczonych uprzednio czterech wskaźników analitycznych, a więc:

$$\frac{49,0 + 28,2 + 31,8 + 53,1}{4} = 40,5\%$$

Wydaje się, że ten wskaźnik aktywności turystycznej dobrze ilustruje faktyczną sytuację w tej dziedzinie w Polsce, np. w porównaniu z innymi krajami europejskimi[1/].

Przyjęcie wyżej proponowanej metody pozwala stosować obliczony wskaźnik do dowolnego układu odniesienia /ludność ogółem czy tylko ludność dorosła/ i daje w naszym przypadku pożądaną wartość pośrednią oceny, oscylującą pomiędzy wysokimi wskaźnikami, otrzymywanymi w wypadku uwzględnienia w rachunku turystyki pobytowej nie zorganizowanej a zaniżonymi wartościami przy całkowitym pominięciu dużego ruchu turystyczno-wypoczynkowego, nie objętego organizacyjnie przez instytucje i organizacje turystycznej gospodarki uspołecznionej.

2. Ruch turystyczny a wzrost gospodarczy

Za najbardziej istotny czynnik ekonomiczny determinujący wielkość ruchu turystycznego uznany jest dochód narodowy w podziale na 1 mieszkańca[2/].

1/ W NRF w r.1967 wskaźnik ten wynosił także ok. 40%; kraje skandynawskie wykazywały wskaźnik w granicach 70-75%, W.Brytania - ok. 60%.

2/ Rocznik GUS 1973. S. 127, tabl. 15/106/.

Wykres empirycznych danych tab. 32 przedstawia się jak niżej.

Rys. 15 Dynamika wzrostu dochodu narodowego podzielonego i ruchu turystycznego w Polsce w latach 1960-72. /Skala logarytmiczna/

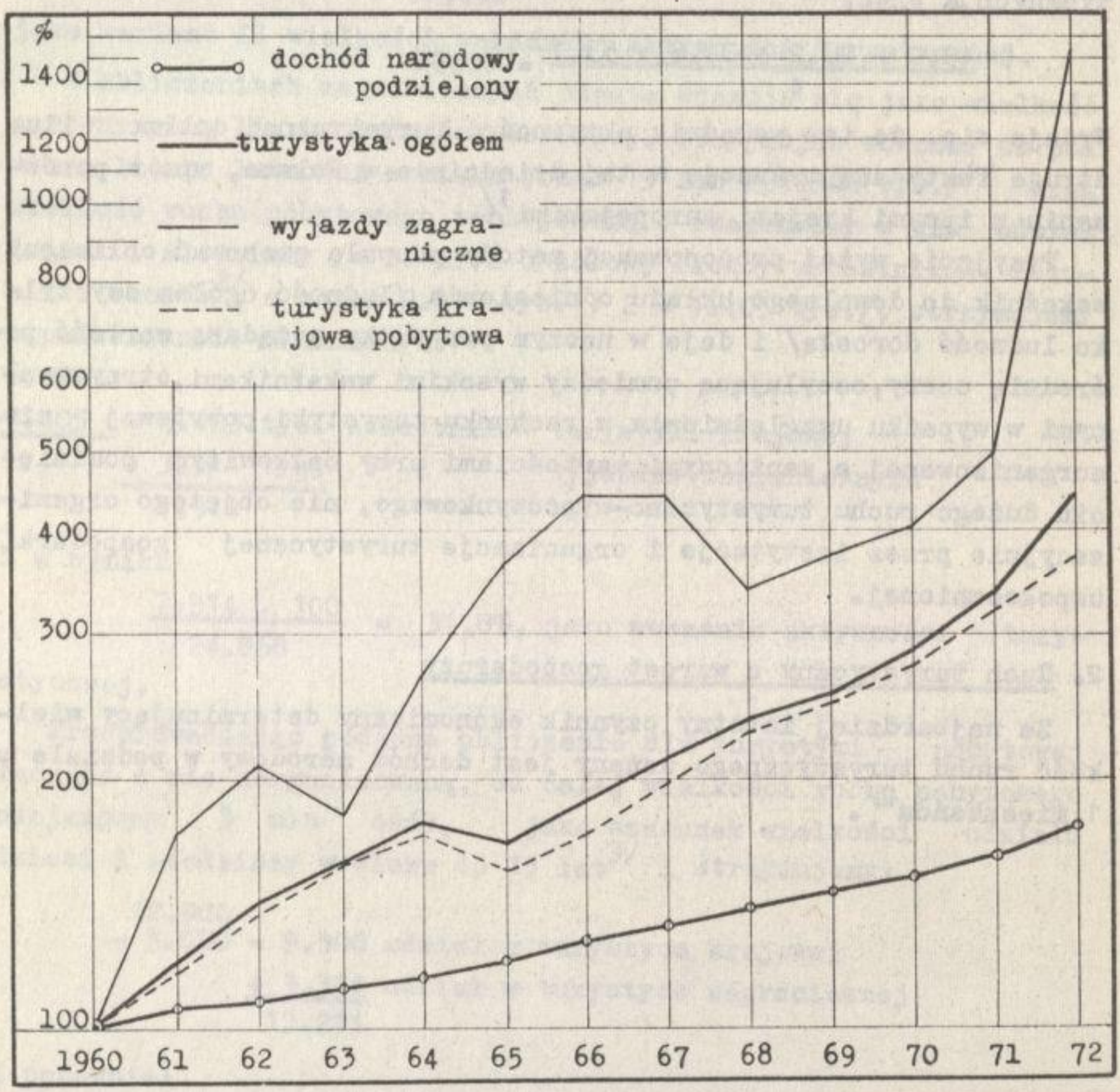

2.1. Porównanie dynamiki wzrostu

Porównamy obecnie wzrost dochodu narodowego w okresie 1960-1972 ze wzrostem ruchu turystycznego. W tym celu sporządzamy tablicę zawierającą dane, umożliwiające zarówno przedstawienie wykresu dynamiki podzielonego dochodu narodowego, jak i ruchu turystycznego w Polsce w latach 1960-1972 oraz przeprowadzenie analizy związku korelacyjnego między tymi dwiema wielkościami w ich chronologicznym przebiegu.

Tabela 32

Rok	Dochód narodowy podzielony /na 1 mieszkańca/ /x/		Ruch turystyczny														
			Ogółem			Krajowa turystyka pobytowa			Zagraniczna turystyka wyjazdowa								
	1960=100 /x/	Rok poprzedni =100	tys. osób	1960=100	Rok poprz. =100	tys. osób	1960=100	Rok poprz. =100	tys. osób	1960=100 /y/	Rok poprz. =100	$/x_i-\bar{x}/$	$/y_i-\bar{y}/$	$x_i-\bar{x}/ /y_i-\bar{y}/$	$/x_i-\bar{x}/^2$	$/y_i-\bar{y}/^2$	
1960	100,0	100,0	3679	100,0	100,0	3463	100,0	100,0	216	100,0	100,0	-30,0	-116,2	+3486,00	900,0	13465,0	$c/xy/ = \frac{26196,6}{13} = 2014,9$
1961	104,7	104,7	4419	120,1	120,1	4047	117,0	117,0	372	172,2	172,2	-25,3	- 96,1	+2431,33	640,1	9235,2	
1962	107,2	102,4	5180	140,8	117,3	4733	137,0	117,0	447,0	206,7	120,2	-22,8	- 75,4	+1719,12	519,8	5685,2	$s^2/x/ = \frac{6687,0}{13} = 514,4$
1963	110,8	103,4	5816	158,0	112,1	5430	157,0	115,0	386	178,6	86,4	-19,2	- 58,2	+1117,44	368,6	3387,2	
1964	114,2	103,1	6498	176,6	111,8	5921	171,0	109,0	577	267,3	149,6	-15,8	- 39,6	+ 625,68	249,6	1568,2	$s^2/y/ = \frac{107315,8}{13} = 8255,7$
1965	120,0	105,1	6153	167,2	94,5	5375	155,0	91,0	778	360,4	134,8	-10,0	- 49,0	+ 490,00	100,0	2401,0	$s/y/ = 90,86$
1966	126,7	105,6	6889	187,2	112,1	5940	171,0	110,0	449	439,4	121,9	- 3,3	- 29,0	+ 95,70	10,9	841,0	
1967	132,5	104,6	7779	211,4	113,1	6849	198,0	115,0	930	430,8	98,0	+ 2,5	- 4,8	- 12,00	6,3	23,0	$s/x/ = 22,68$
1968	139,6	105,4	8594	233,5	110,7	7866	227,0	115,0	728	337,1	78,3	+ 9,6	+ 17,3	+ 166,08	92,2	299,3	
1969	145,6	104,3	9351	254,1	109,1	8537	248,0	109,0	814	377,1	111,8	+15,6	+ 37,9	+ 591,24	243,4	1436,4	$V/y/ = \frac{s/y/ \cdot 100}{\bar{y}} = \frac{9068 \cdot 100}{216,2} = 41,03$
1970	151,7	104,2	10584	287,6	113,2	9713	275,0	114,0	871	403,4	107,0	+21,7	+ 71,4	+1549,38	470,9	5098,0	
1971	162,0	106,8	12268	333,4	115,8	11200	321,0	115,0	1068	494,6	122,6	+32,0	+117,2	+3750,40	1024,0	13695,0	
1972	175,4	108,2	16211	440,5	132,3	12900	373,0	115,0	3311	1533,0	310,0	+45,4	+224,3	+10183,22	2061,2	50181,3	

1690,4 2810,4

$\bar{x} = 130,0$ $\bar{y} = 216,2$

$\sum = 26193,59$ $\sum = 6687,0$ 107315,8

Z wykresu widać znacznie wyższą dynamikę rozwoju ruchu turystycznego, aniżeli podzielonego dochodu narodowego /na 1 mieszkańca/.

2.2. Współczynnik korelacji liniowej

Zbadamy obecnie istnienie związków korelacyjnych między tymi dwiema wielkościami przez obliczenie współczynnika korelacji liniowej /Pearsona/ ze wzoru

$$r\ /y\ x/ = \frac{C\ /\ yx\ /}{S\ /x/\ .\ /Sy/}$$

Wykorzystujemy w tym celu drugą część tabeli /przeprowadzając jedynie obliczenie dla wzrostu dochodu narodowego i rozwoju ruchu turystycznego ogółem/ i otrzymujemy:

$$r\ /xy/ = \frac{2014,9}{22,68\ .\ 90,86} = \frac{2014,9}{2060,7} = +\ 0,978$$

Otrzymaliśmy zatem b. wysoki dodatni współczynnik korelacji, potwierdzający zależność wzrostu ruchu turystycznego od wzrostu dochodu narodowego na 1 mieszkańca.

2.3. Wskaźnik elastyczności dochodowej ruchu turystycznego

Jednak, jak wynika z wykresu, tempo wzrostu ruchu turystycznego było w całym okresie 1961-72 znacznie wyższe od tempa wzrostu spożycia na 1 mieszkańca. Iloraz tych dwu wielkości nazywamy wskaźnikiem elastyczności dochodowej ruchu turystycznego. Odpowiada on na pytanie o ile wzrasta ruch turystyczny w stosunku do wzrostu dochodu narodowego, a otrzymujemy go przez porównanie średnich wskaźników dynamiki wzrostu dochodu narodowego /w podziale na 1 mieszkańca/ ze średnimi wskaźnikami wzrostu ruchu turystycznego.

Zgodnie z danymi GUS[1/], średnie roczne tempo wzrostu podzielonego dochodu narodowego /na 1 mieszkańca/ przeznaczonego na spożycie ogółem wynosiło w latach:

1961 - 1965	-	3,9%
1966 - 1970	-	4,6%
1971 - 1972	-	7,7%

1/ Rocznik statystyczny 1973, s. 127.

Na podstawie danych z tab. 32 i wzoru na średnią geometryczną[1/] obliczamy odpowiednie wskaźniki dla ruchu turystycznego ogółem /turystyka krajowa pobytowa + turystyka zagraniczna wyjazdowa/, otrzymując odpowiednio dla lat:

1961 - 65 - 10,8%, stąd wskaźnik elastyczności dochodowej ruchu turystycznego[2/]

$$\frac{10,8}{3,9} \cdot \frac{103,2}{110,8} = 2,6$$

1966 - 70 - 12,1%, stąd wskaźnik elastyczności dochodowej

$$\frac{12,1}{4,6} \cdot \frac{104,6}{112,1} = 2,5$$

1971 - 72 - 23,5 , stąd wskaźnik elastyczności dochodowej

$$\frac{23,5}{7,7} \cdot \frac{107,7}{123,5} = 2,7$$

Dla całego okresu 1961 - 1972 wskaźniki te wynoszą odpowiednio :

- wzrost dochodu narodowego podzielonego /spożycia na 1 mieszkańca/ 4,9% średnio rocznie
- wzrost ruchu turystycznego 13,2%
- wskaźnik elastyczności dochodowej 2,5

Należy podkreślić wysoki poziom tego wskaźnika, biorąc pod uwagę, że podobne wskaźniki wyprowadzone przez UIOOT kształtują się w skali światowej jak następuje:

- dla turystyki krajowej 1,2
- dla turystyki zagranicznej 1,5

1/ Patrz przypisy do uprzednio przeprowadzonych obliczeń.

2/ Ze wzoru $\eta /xy/ = \frac{\Delta x}{\Delta y} \cdot \frac{y}{x}$

ZAKOŃCZENIE

Oddając niniejszą pracę do rąk Czytelnika - autor jest w pełni świadom, że nie może być ona doskonała - wielokrotnie zarysowuje jedynie i sygnalizuje problem, czy też szkicuje metodę jego dalszego analitycznego pogłębienia.

Nieuniknione zwłaszcza wydaje się autorowi sięgnięcie w dalszych edycjach analiz ruchu turystycznego w Polsce do porównań międzynarodowych, które umożliwiłyby, w miarę posiadania odpowiedniego materiału statystycznego, porównanie kształtowania się ruchu turystycznego w Polsce ze strukturami i tendencjami rozwojowymi tego zjawiska w świecie, w Europie, a zwłaszcza w krajach wspólnoty socjalistycznej.

Podobnie konieczny jest przykładowy zarys - jako pomoc metodologiczna - analizy ruchu turystycznego na szczeblu regionalnym, np. jednego województwa i jednego powiatu.

Świadomość tych braków legnie u podstaw stałego udoskonalania metod statystycznego badania ruchu turystycznego, zarówno w zakresie obserwacji, jak opisu i analizy strony ilościowej tego zjawiska; będzie to przedmiotem zainteresowań odpowiedniej komórki Instytutu Turystyki.

Wyrażając przekonanie, że mimo swojej niedoskonałości opracowanie może okazać się pożyteczne dla wszystkich badaczy i praktyków ruchu turystycznego w Polsce, autor zwraca się do Czytelników z prośbą o dzielenie się swymi uwagami, które mogą przyczynić się do dalszego udoskonalenia metod analizy statystycznej ruchu turystycznego.

Załacznik nr 1

Obliczenie trendu rozwojowego turystyki pobytowej
w latach 1960 - 1972

Zakładamy wykładniczy przebieg krzywej wg równania w postaci logarytmicznej:

$$\log \hat{y}\,/t/ = t \log a + \log b$$

Z równań normalnych /z metody najmniejszych kwadratów /obliczamy parametry a i b

$$/1/ \quad \sum_{t=0}^{n=1} t \log y\,/t/ = \log a \sum_{t=0}^{n=1} t^2 + \log b \sum_{t=0}^{n=1} t$$

$$/2/ \quad \sum_{t=0}^{n=1} \log y\,/t/ = \log a \sum_{t=0}^{n=1} t + n \log b$$

Tablica robocza przedstawia się następująco:

Lata	t	y/t/	t^2	logy/t/	t logy/t/	$\hat{y}$/t/
1960	0	100	0	2.0000	0,0000	104,8
1961	1	117	1	2,0682	2,0682	115,7
1962	2	137	4	2,1367	4,2734	127,8
1963	3	157	9	2,1959	6,5877	141,1
1964	4	171	16	2,2330	8,9320	155,7
1965	5	155	25	2,1903	10,9515	172,0
1966	6	171	36	2,2330	13,3980	189,8
1967	7	198	49	2,2967	16,0769	204,8
1968	8	227	64	2,3560	18,8480	231,6
1969	9	248	81	2,3945	21,5505	255,5
1970	10	275	100	2,4393	24,3930	282,1
1971	11	321	121	2,5065	27,5715	311,4
1972	12	373	144	2,5717	30,8624	343,9
Ogółem	78	2660	650	29,6218	185,5131	

Dane z tablicy podstawiamy do równań:

$$1855131 = 650 \log a + 78 \log b$$

stąd

$$\frac{1855131 - 650 \log a}{78} = \frac{296218 - 78 \log a}{13}$$

$$\log a = \frac{13 \times 1855131 - 78 \times 296218}{2366}$$

$\log a = 0{,}0430.$

Obliczamy log b

$$\log b = \frac{296218 - 78 \log a}{13} = 2{,}0204$$

Stąd postać logarytmiczna równania trendu:

$$\underline{\log \hat{y} /t/ = 0{,}0430\, t + 2{,}0204}$$

Załącznik nr 3

Wykorzystanie obiektów turystyczno-wypoczynkowych
w r. 1972 wg województw /tabela robocza/

Województwo	Obiekty turyst.-wypocz. - ogółem					Obiekty turystyczne					Obiekty wczasowe i zakłady uzdrowiskowe				
	udziel. nocl. w tys.	Struktura % $/x_1/$	Kolejność	$/x_1-\bar{x}_1/$	$/x_1-\bar{x}_1/^2$	udziel. nocl. w tys.	Struktura % $/x_2/$	Kolejność	$/x_2-\bar{x}_2/$	$/x_2-\bar{x}_2/^2$	udziel. nocl. w tys.	Struktura % $/x_3/$	Kolejność	$/x_3-\bar{x}_3/$	$/x_3-\bar{x}_3/^2$
1	2	3	4	5	6	7	8	9	1o	11	12	13	14	15	16
POLSKA OGÓŁEM	128383					37732					45090				
w tym ujęte w podziale na województwa	74922	100,0				35032	100,0				39890	100,0			
m.st.Warszawa	2583	3,4	10	- 1,1	1,21	2520	7,2	5	+ 2,7	7,29	63	0,1	18	- 4,3	18,49
m.Kraków	1513	2,0	14-16	- 2,5	6,25	1513	4,3	7- 8	- 1,2	1,44	-	0,0	19-22	- 4,5	20,25
m.Łódź	538	0,7	22	- 3,8	14,44	538	1,2	22	- 3,3	10,89	-	0,0	19-22	- 4,5	20,25
m.Poznań	1057	1,4	19-20	- 4,1	16,81	1057	3,0	14	- 1,5	2,25	-	0,0	19-22	- 4,5	20,25
m.Wrocław	761	0,8	21	- 3,7	13,69	761	2,2	18	- 2,3	5,29	-	0,0	19-22	- 4,5	20,25
woj.białostockie	1283	1,7	17-18	- 2,8	7,84	739	2,1	19	- 2,4	5,76	544	1,3	15	- 3,2	10,24
" bydgoskie	4108	6,4	7	+ 0,9	0,81	1396	6,0	9	- 1,5	2,25	2711	6,8	6	+ 1,3	1,69
" gdańskie	8334	11,3	3	+ 6,8	42,24	4864	14,1	1	+ 9,6	92,16	3470	8,7	5	+ 4,2	17,64
" katowickie	4887	6,6	5	+ 1,1	1,21	2801	8,0	3	+ 2,5	6,25	2086	5,2	7	+ 0,7	0,49
" kieleckie	1883	2,6	12	- 1,9	3,61	1164	3,3	11-12	- 1,2	1,44	719	1,8	4	- 2,7	7,29
" koszalińskie	4884	6,5	6	+ 2,0	4,00	1142	3,3	11-12	- 1,2	1,44	3742	9,7	3-4	+ 5,2	27,04
" krakowskie	11276	15,2	1	+10,7	114,50	3832	11,0	2	- 6,5	42,25	7444	18,6	2	+13,1	171,60
" lubelskie	1522	2,0	14-16	- 2,5	6,25	840	2,4	16-17	- 2,1	4,41	682	1,7	14	- 2,8	7,84
" łódzkie	1311	1,7	17-18	- 2,8	7,84	822	2,4	16-17	- 2,1	4,41	489	1,2	16	- 3,3	10,89
" olsztyńskie	2752	3,7	8	- 0,8	0,64	1294	3,8	10	- 0,7	0,49	1458	3,8	8	- 0,7	0,49
" opolskie	1030	1,4	19-20	- 3,1	9,61	609	1,8	21	- 2,7	7,29	421	1,1	17	- 3,4	11,56
" poznańskie	1977	2,7	11	- 1,8	3,24	1130	3,2	13	- 1,3	1,69	847	2,1	11	- 2,4	5,76
" rzeszowskie	2650	3,6	9	- 0,9	0,81	1526	4,3	7-8	- 0,2	0,04	1124	2,8	9	- 1,7	2,89
" szczecińskie	6085	7,1	4	+ 2,6	6,76	2213	6,3	6	+ 0,8	0,64	3872	9,7	3-4	+ 4,2	17,64
" warszawskie	1616	2,0	14-16	- 2,5	6,25	710	2,0	20	- 2,5	6,25	906	2,2	10	- 2,3	5,29
" wrocławskie	11158	15,0	2	+10,5	110,30	2609	7,4	4	+ 1,9	3,61	8549	21,3	1	+16,8	282,20
" zielonogórskie	1714	2,2	13	- 2,3	5,29	952	2,7	15	- 1,8	3,24	762	1,9	12	- 2,6	6,76

$\bar{x}_1 = 4,5$ $\sum = /x_1-\bar{x}_1/^2 = 387,60$ $\bar{x}_2 = 4,5$ $\sum = /x_2-\bar{x}_2/^2 = 210,78$ $\bar{x}_3 = 4,5$ $\sum = /x_3-\bar{x}_3/^2 = 686,80$

Załącznik nr 2

Tabela robocza

dla obliczenia wariancji i odchylenia standardowego rozkładu terytorialnego poszczególnych rodzajów turystyki krajowej w r. 1972

Województwo	Ruch turystyczny ogółem			Turystyka pobytowa			Wycieczki					
	Struktura /x/ %	/x - $\bar{x}$/	/x - $\bar{x}$/^{2}	Struktura /x_1%/	/x_1 - $\bar{x}_1$/	/x_1 - $\bar{x}_1$/^{2}	Struktura /x_2%/	/x_2 - $\bar{x}_2$/	/x_2 - $\bar{x}_2$/^{2}	Struktura /x_3%/	/x_3 - x_3/	/x_3 - $\bar{x}_3$/^{2}
1	2	3	4	5	6	7	8	9	1o	11	12	13
krakowskie	23,6	17,7	313,3	26,0	20,1	404,0	25,6	19,7	388,1	7,8	1,9	3,6
gdańskie	9,5	3,6	13,0	9,3	3,4	11,6	11,2	5,3	28,1	5,9	0,0	0,0
wrocławskie	8,7	2,8	7,8	9,5	3,6	13,0	4,2	- 1,7	2,9	9,7	3,8	14,4
szczecińskie	8,1	2,2	4,8	10,3	4,4	19,4	3,8	- 2,1	4,4	4,4	-1,5	2,3
koszalińskie	8,0	2,1	4,4	10,4	4,5	20,3	4,2	- 1,7	2,9	1,8	-4,1	16,8
warszawskie	6,9	1,0	1,0	4,9	- 1,0	1,0	9,0	+ 3,1	9,6	12,6	+6,7	44,9
katowickie	6,3	0,4	0,2	3,3	- 2,6	6,8	7,4	+ 1,5	2,3	17,7	11,8	139,2
bydgoskie	4,5	- 1,4	2,0	3,2	- 2,7	7,3	7,6	+ 1,7	2,9	6,0	0,1	0,0
olsztyńskie	4,1	1,8	3,2	5,1	- 0,8	0,6	1,9	- 4,0	16,0	2,3	-3,6	13,0
rzeszowskie	3,3	- 2,6	6,7	3,0	- 2,9	8,4	4,2	- 1,7	2,9	2,8	-3,1	9,6
łódzkie	3,2	- 2,7	7,3	2,6	- 3,3	10,9	1,4	- 4,5	20,3	7,9	+2,0	4,0
kieleckie	3,0	- 2,9	8,4	2,7	- 3,2	10,2	3,9	- 2,0	4,0	3,6	-2,3	5,3
lubelskie	2,8	- 3,1	9,6	1,6	- 4,3	18,5	6,7	+ 0,8	0,6	3,3	-2,6	6,8
opolskie	2,4	- 3,5	12,3	2,6	- 3,3	10,9	3,4	- 2,5	6,3	2,4	-3,5	12,3
białostockie	2,2	- 3,7	13,7	2,8	- 3,1	9,6	2,8	- 3,1	9,6	1,9	-4,0	16,0
poznańskie	2,0	- 3,9	15,2	1,3	- 4,6	21,2	2,2	- 3,7	13,7	7,3	1,4	2,0
zielonogórskie	1,4	- 4,5	20,3	1,4	- 4,5	20,3	0,5	- 5,4	29,2	2,6	-3,3	10,9
	$\bar{x}$=5,9	= 0,3 a/	$\sum$=443,3	$\bar{x}_1$=5,9	- 0,3 a/	$\sum$=594,0	$\bar{x}_2$=5,9	- 0,3 a/	$\sum$=543,8	$\bar{x}_3$=5,9	-0,3 a/	$\sum$ 1o1,1

a/ niedokładność wynika z zaokrągleń

Załącznik nr 4

Obliczenie współczynnika koncentracji

i	n^x	$x_{oi} - x_{1i}$	$W_i - \frac{n}{N}$	Z_i xx	$W/x < x_{1i}/$	$Z/x < x_{1i}$
1	8	< 3,0%	0,364	0,168	0,364	0,168
2	8	3,0-5,0%	0,364	0,292	0,728	0,460
3	4	5,0-10,0%	0,182	0,289	0,910	0,749
4	2	> 10,0%	0,090	0,251	1,000	1,000
			1,000	1,000		

x/ i=1 m. Łódź

woj. opolskie
" rzeszowskie
" łódzkie
" lubelskie
" białostockie
m. Kraków
woj. zielonogórskie

i=3 m. Warszawa
woj. katowickie
" szczecińskie
" wrocławskie

i = 2 m. Kraków
m. Poznań
woj. bydgoskie
" kieleckie
" koszalińskie
" olsztyńskie
" poznańskie
" rzeszowskie

i = 4 woj.gdańskie
" krakowskie

xx/ $Z_i = \frac{x_i n_i}{M}$

Dane z tablicy roboczej podstawiamy do wzoru

$$K/M/\approx 1 - Z \sum_{i=1}^{n} \left[\left(Z/x < x_{1i}/ + Z\ /x < x_{1i-1}/ \right) \right] W_i$$

obliczając

i = 1 /0,168 + 0,000/ . 0,364 = 0,061
i = 2 /0,360 + 0,168/ . 0,364 = 0,229
i = 3 /0,749 + 0,460/ . 0,182 = 0,220
i = 4 /1,000 + 0,749/ . 0,090 = 0,157
= 0,667 otrzymujemy:

$K/M \approx 1 - 0,667 \approx 0,333$

Województwo	1960		1964		1968	
	tys. osobodni	Struktura %	tys. osobodni	Struktura %	tys. osobodni	Struktura %
POLSKA - OGÓŁEM	50650	100,0	90355	100,0	128235	100,0
Białostockie	359	0,7	1085	1,2	1800	1,5
Bydgoskie	2070	4,2	4060	4,5	4200	3,4
Gdańskie	5872	11,2	6750	7,5	11810	9,4
Katowickie	800	1,7	1680	1,9	4100	1,4
Kieleckie	980	2,1	812	0,9	3165	2,5
Koszalińskie	5436	11,2	11520	12,7	11000	8,7
Krakowskie	6778	13,7	28500	31,5	36000	28,2
Lubelskie	732	1,6	756	0,8	1050	0,9
Łódzkie	6728	1,5	1779	2,0	2500	2,1
Olsztyńskie	2700	5,5	2860	3,2	7700	6,2
Opolskie	1580	3,3	2464	2,7	2060	1,7
Poznańskie	322	0,7	2674	3,0	2000	1,6
Rzeszowskie	1290	2,7	2128	2,3	3200	2,6
Szczecińskie	6506	13,2	9320	10,3	13760	10,8
Warszawskie	768	1,6	2800	3,1	6590	5,2
Wrocławskie	11715	23,6	9904	11,0	14500	11,5
Zielonogórskie	414	0,8	1263	1,4	2800	2,3

Załącznik nr 5

Obliczenie wskaźnika koncentracji

$x_{oi}^{=}$ $x_{1i}^{=}$	i	N_i	Z_i	W_i	$W/x\langle x_{1i}/$	$Z/x\ x_{1i}/$
1960 < 2,0	1	7	0,086	0,41	0,41	0,086
2 - 10	2	5	0,128	0,29	0,70	0,264
10 - 20	3	4	0,500	0,24	0,94	0,764
> 20,0	4	1	0,236	0,06	1,00	1,000
	N =	17	1,000	1,00	-	-
1964 < 3,0	1	8	0,132	0,47	0,47	0,132
3 - 10	2	5	0,213	0,29	0,76	0,345
10 - 20	3	3	0,340	0,18	0,94	0,685
> 20,0	4	1	0,315	0,06	1,00	1,000
	N =	17	1,000	1,00	-	-
1968 < 3	1	9	0,166	0,53	0,53	0,166
3 - 10	2	5	0,329	0,29	0,82	0,495
10 - 20	3	2	0,223	0,12	0,94	0,718
> 20	4	1	0,282	0,06	1,00	1,000
	N =	17	1,000	1,00	-	-

/1/ /0,086+0,00/.0,41=0,035 /0,132+0,00/.0,47=0,062 /0,166+0,000/.0,53=0,088

/2/ /0,264+0,086/.0,29=0,102 /0,345+0,132/.0,29=0,138 /0,495+0,166/.0,29=0,192

/3/ /0,764+0,264/.0,24=0,247 /0,685+0,345/.0,18=0,185 /0,718+0,495/.0,12=0,146

/4/ /1,000+0,764/.0,06=0,106 /1,000+0,685/.0,06=0,101 /1,000+0,718/.0,06=0,103

= 0,490 0,486 0,529

Załącznik nr 6

Obliczenie funkcji trendu przyjazdów turystów zagranicznych do Polski ogółem w latach 1955-1972 /Indeksy dynamiki 1960 = 100/

Lata	t	y/t/	t^2	log y/t/	t log y/t/	log $\hat{y}$/t/	$\hat{y}$t
1955	0	41,6	0	1.6191	0,0000	1.5981	39,5
1956	1	42,7	1	1.6304	1.6304	1.6885	48,8
1957	2	62,7	4	1.7973	3.5946	1.7789	60,1
1958	3	66,9	9	1.8254	5.4762	1.8693	74,1
1959	4	79,9	16	1.9025	7.6100	1.9597	91,1
1960	5	100,0	25	2.0000	10.0000	2.0501	112,2
1961	6	138,5	36	2.1414	12.8484	2.1405	138,2
1962	7	220,3	49	2.3430	16.4010	2.2309	170,1
1963	8	155,0	64	2.1903	17.5224	2.3213	209,6
1964	9	319,0	81	2.5038	22.5342	2.4117	258,0
1965	10	408,2	100	2.6109	26.1090	2.5021	318,0
1966	11	451,5	121	2.6547	29.2017	2.5925	391,3
1967	12	564,0	144	2.7513	33.0156	2.6829	481,9
1968	13	710,6	169	2.8517	37.0721	2.7733	593,3
1969	14	820,0	196	2.9138	40.7932	2.8637	730,6
1970	15	783,9	225	2.8943	43.4145	2.9541	900,0
1971	16	774,5	256	2.8890	46.3840	3.0461	1112,0
1972	17	1197,4	289	3.0782	52.3294	3.1349	1364,0
Ogółem	153		1785	42.5971	405.9367		

Z równań: $\sum t \log y/t/ = \log a \sum t^2 + \log b \sum t$

normalnych: $\sum \log y/t/ = \log a \sum t + n \log b$

otrzymujemy: $\log a = 0,0904$ $a = 1,23$ $\log b = 1,5981$

i funkcję trendu: $b = 39,54$

$\hat{y}/t/ = 1.23^t \cdot 39,54$, zaś w postaci logarytmicznej

$\log \hat{y}/x/ = 0,0904 \cdot t + 1.5981$

Załącznik nr 7

Obliczenie średnich rocznych wskaźników dynamiki dla ruchu przyjazdowego do Polski

rok poprzedni = 100

Lata	Ogółem		Kraje socjalist.		Kraje pozostałe	
	x	logx	x_1	log x1	x_2	log x_2
1961	138,5	2.1414	157,0	2.1959	93,8	1.9722
1962	159,1	2.2014	171,5	2.2343	110,9	2.0449
1963	70,3	1.8470	63,0	1.7993	116,7	2.0671
1964	205,8	2.3135	226,5	2.3551	133,4	2.1252
1965	128,0	2.1072	127,3	2.1048	131,4	2.1186
1966	110,6	2.0438	107,5	2.0314	128,3	2.1082
1967	124,9	2.0966	125,4	2.0983	122,8	2.0892
1968	126,0	2.1004	131,4	2.1186	96,5	1.9845
1969	115,4	2.0622	123,2	2.0906	107,6	2.0318
1970	95,6	1.9805	92,9	1.9680	115,2	2.0615
1971	98,8	1.9948	96,5	1.9845	111,9	2.0488
1972	154,6	2.1892	161,6	2.2084	119,8	2.0781
Ogółem:		25.0780 : 12		25.1892 : 12		24.7301:12

log x 2.0898 log x_1 = 2.0991 log x_2 = 2.0609

ze wzoru:

$\log g = \frac{\sum \log x_i}{n}$ x=123,0 x_1=125,6 x_2=115,0

60-72=23,0 % 60-72= 25,6 % 60-72= 15,0 %

$x_{60-69} = \frac{18,9135}{9} = 2,1015$ $x_{1\,60-69} = \frac{19.0283}{9} = 2,1143$ $x_{2\,60-69} = \frac{18.5417}{9} =$

= 126,3 = 26,3 % =130,1 = 30,1 % 2,0603=114,9= 14,9 %

$x_{70-71} = \frac{61645}{3} = 2,0545$ $x_{1\,70-72} = \frac{6'.1609}{3} = 2,0536$ $x_{2\,70-72} = \frac{6'.1884}{3} =$

= 113,4 = 13,4 % = 113,1 = 13,1 % =2,0628=115,5= 15,5 %

Załącznik nr 8

Obliczenie odchylenia standardowego i współczynników zmienności rocznych wskaźników dynamiki przyjazdów z krajów socjalistycznych /x_1/ i krajów pozostałych /x_2/ w latach 1960 - 1972

Lata	x_1	$x_1 - \bar{x}_1$	$/x_1-\bar{x}_1/^2$	x_2	$x_2 - \bar{x}_2$	$/x_2-\bar{x}_2/^2$
1960						
1961	57,0	25,0	625,0	- 6,2	- 21,9	479,6
1962	71,5	39,5	1560,3	10,9	- 4,8	23,0
1963	-37,0	-69,0	4761,0	16,7	+ 1,0	1,0
1964	126,5	94,5	8930,3	33,4	17,7	313,3
1965	27,3	- 4,7	22,1	31,4	15,7	246,5
1966	7,5	24,5	600,3	28,3	12,6	158,8
1967	25,4	- 6,6	43,6	22,8	7,1	50,4
1968	31,4	- 0,6	0,4	- 3,6	- 19,3	372,5
1969	23,2	- 8,8	77,4	7,6	- 8,1	65,6
1970	- 7,1	-39,1	1528,8	15,2	- 0,5	0,3
1971	- 3,5	-35,5	1260,3	11,9	- 3,8	14,4
1972	61,6	29,6	876,2	19,8	4,1	16,8
Ogółem	383,8		20285,7	188,2		1742,2

$\bar{x}_1 = 32,0$ $\quad S^2/x_1/ = \frac{15549,7}{} = 1690,5$ $\quad \bar{x}_2 = 15,7$ $\quad S^2/x_2/ = \frac{1742,2}{12} = 145,2$

$S/x_1/ = 41,1$ $\qquad S/x_2/ = 12,05$

$V/x_1/ = \frac{S/x1/}{\bar{x}_1} = \frac{41,1}{32,0} = 128,4\%$ $\qquad V/x_2/ = \frac{S/x2/}{\bar{x}_2} = 76,8\%$

Obliczenie funkcji trendu dla wyjazdów turystycznych ogółem

1960 = 100

Dla obliczenia funkcji trendu /dla wyjazdów turystycznych z Polski ogółem/ przyjmujemy dane kolumny 3 tab. 28, obrazującej dynamikę rozwoju wyjazdów zagranicznych z Polski w latach 1960-1972, przyjmując za 100.0 rok 1960.

Przypisujemy funkcję wykładniczą

$\hat{G}/t/ = a^t, b$ w logarytmicznej zaś postaci : $\log \hat{G}/t/ = \log a + \log b.$

Lata	t	y /t/	t^2	log y /t/	t.log y /t/	$\hat{y}$ /t/
1960	0	100,0	0	2.0000	0,0000	132,6
1961	1	172,2	1	2.2360	2.2360	153,9
1962	2	206,7	4	2.3154	4.6308	178,7
1963	3	178,6	9	2.2519	6.7557	207,7
1964	4	267,3	16	2.4270	9.7080	241,0
1965	5	360,4	25	2.5568	12.7840	279,8
1966	6	439,4	36	2.6429	15.8574	325,0
1967	7	430,8	49	2.6343	18.4401	372,3
1968	8	337,1	64	2.5277	20.2216	438,1
1969	9	377,1	81	2.5764	23.1876	508,7
1970	10	403,4	100	2.6057	26.0570	590,7
1971	11	494,6	121	2.6942	29.6362	686,0
1972	12	1533,0	144	3.1855	38.2260	796,6
Ogółem	78	5300,6	650	32.6538	207.7404	

Obliczamy parametry równania z równań normalnych:

$$\sum t \log y /t/ = \log a \sum t^2 + \log b \sum t$$

$$\sum \log y /t/ = \log a \sum t + n \cdot \log b$$

$$207.7404 = 650 \log a + 78 \log b$$

$$32.6538 = 78 \log a + 13 \log b$$

$\log a = 0,0649 \quad a = 1,16$

$\log b = 2.1224 \quad b = 132,6$

$\hat{y}/t/ = 1,16^t \cdot 132,6$

$\log \hat{y}/t/ = 0,0649\, t + 2.1224$

Załącznik nr 10

Obliczenie średnich rocznych wskaźników
dla turystyki wyjazdowej z Polski
w latach 1960-1972
/rok poprzedni = 100,0/

Rok	Wyjazdy ogółem		Wyjazdy do krajów socjalistycznych		Wyjazdy do krajów pozostałych	
	x_1	$\log x_1$	x_2	$\log x_2$	x_3	$\log x_3$
1960	100,0		100,0		100,0	
1961	172,2	2.2360	187,5	2.2730	105,6	2.0278
1962	120,2	2.0799	120,5	2.0810	117,2	2.0689
1963	86,4	1.9365	83,9	1.9238	105,1	2.0216
1964	149,6	2.1749	152,3	2.1827	133,2	2.1245
1965	134,8	2.1297	139,0	2.1430	105,9	2.0249
1966	121,9	2.0860	122,1	2.0867	119,8	2.0785
1967	98,0	1.9912	97,1	1.9872	106,5	2.0273
1968	78,3	1.8938	76,2	1.8820	95,7	1.9809
1969	111,8	2.0445	111,0	2.0453	117,4	2.0697
1970	107,0	2.0294	107,2	2.0302	105,4	2.0228
1971	122,6	2.0885	120,4	2.0806	137,6	2.1386
1972	310,0	2.4914	340,4	2.5320	132,9	2.1235
Ogółem		25.1818		25.2475		24.7090

$\overline{\log x_1} = 2.0985$ $\overline{\log \bar{x}_2} = 2.1040$ $\overline{\log \bar{x}_3} = 2.0591$

$\bar{x}_1 = 125,5$ $\bar{x}_2 = 127,1$ $\bar{x}_3 = 114,6$

Załącznik nr 11

Obliczenie mierników zróżnicowania średnich wskaźników dynamiki wyjazdów turystycznych z Polski do krajów socjalistycznych /x_1/ i pozostałych /x_2/ w latach 1960-1972

Lata	x_1	$x_1-\bar{x}_1$	$/x_1-\bar{x}_1/^2$	x_2	$x_2-\bar{x}_2$	$/x_2-\bar{x}_2/^2$
1960	-	-	-	-	-	-
1961	87,5	48,5	2.352,3	5,6	- 9,6	92,2
1962	20,5	-18,5	342,3	17,2	2,0	4,0
1963	-16,1	-55,1	3.036,0	5,1	-10,1	102,0
1964	52,3	13,3	176,9	33,2	18,0	324,0
1965	39,0	0,0	-	5,9	- 9,3	86,5
1966	22,1	30,2	912,0	19,8	4,6	21,2
1967	- 2,9	-41,6	1.730,6	6,5	- 8,7	75,7
1968	-23,8	68,2	4.651,2	-4,3	-19,5	380,7
1969	11,0	28,0	784,0	17,2	2,0	4,0
1970	17,2	21,8	475,2	5,4	- 9,8	96,0
1971	20,4	-18,6	346,0	37,6	22,4	501,4
1972	240,4	201,4	40.560,0	32,9	17,7	319,3
	467,6		55.366,5	182,1		2.001,0

$\bar{x}_1 = 39,0$ $\bar{x}_2 = 15,2$

$S^2/x_1/ = \frac{55366,5}{12} = 4613,9$ $S^2/x_2/ = \frac{2001,0}{12} = 166,8$

wariancja

$S\ /x_1/ = 67,9$ $S\ /x_2/ = 12,9$

odchylenie standardowe

$V\ /x_1/ = 174,1\%$ $V\ /x_2/ = 84,9\%$

współczynnik zmienności

Załącznik nr 12a

Analiza korelacji struktury sezonowej turystyki zagranicznej

Miesiące	Wyjazdy turystyczne ogółem w r. 1972 i w latach 1968 - 71						
	x_1	$x_1 - \bar{x}_1$	$y1_i$	$y1_i - \bar{y}_1$	$/x_{1_i} - \bar{x}_1/ /y_{1_i} - \bar{y}_1/$	$/x_{1i} - \bar{x}_1/^2$	$/y_{1_i} - \bar{y}_1/^2$
I	3,1	- 5,2	3,5	- 4,8	+ 25,0	27,0	24,0
II	3,5	- 4,8	4,8	- 3,5	+ 16,8	23,0	12,2
III	3,6	- 4,7	5,3	- 3,0	+ 14,1	22,1	9,0
IV	4,6	- 3,7	6,2	- 2,1	+ 7,8	14,0	4,4
V	7,2	- 1,1	9,7	+ 1,4	- 1,5	1,2	2,0
VI	9,5	+ 1,2	14,9	+ 6,6	+ 7,9	1,4	43,6
VII	14,4	+ 6,1	17,2	+ 8,9	+ 54,3	37,2	79,2
VIII	15,3	+ 7,0	12,6	+ 4,3	+ 30,1	49,0	18,5
IX	11,4	+ 3,1	8,6	+ 0,3	+ 0,9	5,6	0,1
X	10,8	+ 2,5	7,0	- 1,3	- 3,3	6,3	1,7
XI	10,1	+ 1,8	5,4	- 2,9	- 5,2	3,2	8,4
XII	6,5	- 1,8	4,8	- 3,5	+ 6,3	3,2	12,2
	$\bar{x}_1 = 8,3$		$\bar{y}_1 = 8,3$	= + 153,2	= + 153,2	197,2	214,3

$$c\ /x_1\ y_1/ = + \frac{153,2}{12} = 12,77$$

$$s^2/x_1/ = \frac{197,2}{12} = 16,4 \quad s/x_1/ = 4,05$$

$$s^2/y_1/ = \frac{214,3}{12} = 17,9 \quad s/y_1/ = 4,23$$

$$/x_1\ y_1/ = \frac{12,77}{4.05 . 4,23} = \frac{12,77}{17,13} = 0,746$$

Załącznik nr 12b

Analiza korelacji struktury sezonowej turystyki zagranicznej

Miesiące	Wyjazdy w r. 1972 do krajów socjalistycznych /x2/ i krajów pozost./ 2/						
	x_{2_i}	$x_{2_i} - \bar{x}_2$	$y2_1$	$y2_i - \bar{y}_2$	$/x_{2_i} - \bar{x}_2/ /y_{2i} - \bar{y}_2$	$/x_{2i} - \bar{x}_2/^2$	$/y_{2_i} - \bar{y}_2/^2$
I	3,0	- 5,3	4,6	- 5,7	+ 19,6	28,1	13,7
II	3,4	- 4,9	5,2	- 3,1	+ 15,2	24,0	9,6
III	3,3	- 5,0	7,0	- 1,3	+ 6,5	25,0	1,7
IV	4,3	- 4,0	9,3	+ 1,0	- 4,0	16,0	1,0
V	6,9	- 1,4	11,2	+ 2,9	- 4,1	2,0	8,4
VI	9,1	+ 0,8	15,1	+ 6,8	+ 5,4	0,6	46,2
VII	14,7	+ 6,4	10,3	+ 2,0	+ 12,8	41,0	4,0
VIII	15,7	+ 7,4	9,5	+ 1,2	+ 8,9	54,8	1,4
IX	11,5	+ 3,2	11,2	+ 2,9	+ 9,3	10,2	8,4
X	11,1	+ 2,8	5,4	- 2,9	- 8,1	7,8	8,4
XI	10,5	+ 2,2	4,4	- 3,9	- 8,6	4,8	15,2
XII	6,5	- 1,8	6,8	- 1,5	+ 2,7	3,2	2,3
$\bar{x}_2 = 8,3$			$\bar{y}_2 = 8,3$		= 55,6	217,5	120,3

$$C\ /x_2\ \ _2/ = \frac{55,6}{12} = 4,63 .$$

$$S^2/x_2/ = \frac{217,5}{12} = 18,15 \quad S/x_2/ = 4,25$$

$$S^2/\ \ _2/ = \frac{120,3}{12} = 10,0 \quad S/\ \ _2/ = 3,16$$

$$/x_2\ \ _2/ = \frac{4,63}{4.25.3,16} = + 0,345$$

Załącznik nr 12c

Analiza korelacji struktury sezonowej turystyki zagranicznej

Miesiące	Wyjazdy ogółem w r. 1972 i przyjazdy ogółem w r. 1972						
	x_{3i}	y_{3_i}	$x_{3i} - \bar{x}_3$	$y_{3_i} - \bar{}_3$	$/x_{3i} - \bar{x}_3/ /y_{3i} - \bar{y}_3/$	$x_{3i} - \bar{x}_3/^2$	$/y_{3i} - \bar{y}_3/^2$
I	3,1	4,4	- 5,2	- 3,9	+ 20,3	27,0	15,2
II	3,5	4,8	- 4,8	- 3,5	+ 16,8	23,0	12,3
III	3,6	5,3	- 4,7	- 3,0	+ 14,1	22,1	9,0
IV	4,6	4,8	- 3,7	- 3,5	+ 12,9	13,7	12,3
V	7,2	8,0	- 1,1	- 0,3	+ 3,3	1,2	0,1
VI	9,5	8,5	+ 1,2	+ 0,2	+ 0,2	1,4	0,0
VII	14,4	17,1	+ 6,1	+ 8,8	+ 53,7	37,2	77,4
VIII	15,3	16,7	+ 7,0	+ 8,4	+ 58,8	49,0	70,6
IX	11,4	10,3	+ 2,1	+ 2,0	+ 6,2	9,6	4,0
X	10,8	9,0	+ 2,5	+ 0,7	+ 17,5	6,3	0,5
XI	10,1	6,5	+ 1,8	- 1,8	- 5,0	3,2	3,2
XII	6,5	4,6	- 1,8	- 3,7	+ 6,7	3,2	13,7
$\bar{x}_3 = 8,3$					$\sum = 205,5$	196,9	218,3

$$c\,/x_3\,y_3/ = \frac{205,5}{12} = 17,1$$

$$s^2/x_3/ = \frac{196,9}{12} = 16,4 \qquad s/x_3/ = 4,5$$

$$s^2/\,y_3/ = \frac{218,3}{12} = 18,2 \qquad s\,/y_{\,3}/ = 4,7$$

$$/x_3\,y_3/ = \frac{17,1}{4,5 \cdot 4,7} = \frac{17,1}{21,15} = +\,0,809$$

1764